نقش تربیتی والدین و رسانه های گروهی در الگو پذیری نوجوانان و جوانان

منصوره وطنی

بسم الله الرحمن الرحیم

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی در الگو پذیری نوجوانان و جوان

نویسنده:

منصوره وطنی

ناشر چاپی:

منصوره وطنی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی در الگو پذیری نوجوانان و جوان

مشخصات کتاب

سرشناسه : وطنی، منصوره، ۱۳۳۹ -

عنوان و نام پدیدآور : نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی در الگوپذیری نوجوانان و جوانان/ نویسنده منصوره وطنی.

مشخصات نشر : قم: منصوره وطنی، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۱۶۰ ص.: جدول.

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۵۳۵۳-۷

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : رسانه‌های گروهی و نوجوانان

موضوع : والدین و نوجوانان

موضوع : همانندسازی (روان‌شناسی)

رده بندی کنگره : HQ۷۹۹/۲ /ر۵و۶ ۱۳۸۹

رده بندی دیویی : ۳۰۲/۲۳۰۸۳

شماره کتابشناسی ملی : ۲۰۳۵۳۵۲

پیشگفتار

نمایش تصویر هـذا من فضل ربّی تقـدیم به: اسوه بشـریّت رحمه للعالمین و مربّی انسان کامل خاتم النبیّن حضـرت محمّـد صـلّی الله علیه و آله دوازده الگوی بشریّت و مربّی انسان کامل و جانشـینان خاتم النبیّن مادر ولایت و الگوی بشـریّت حضـرت زهرا سـلام الله علیها مظلوم عالم و آخرین مربّی انسان از سوی خدا در زمین بقیه الله الاعظم حضرت مهدی عج الله فرجه

مقدمه

تغییر رفتارهـای موجود در جـامعه بین نوجوانـان و جوانـان بـا الگو گزینی و همانـندسازی با بازیگران برنامه‌های ماهواره و ویـدئو و رایـانه، و تـأثیر منفی این الگوهـا در بی‌اعتقـادی و ایجاد باورهای غلط و انحرافی، وگرایش به پوچی و نهیلیسم و عـدم اعمال تربیت صحیـح و مراقبت لازم از طرف والـدین و مـدرسه و جامعه باعث شـیوع فساد در بین برخی نوجوانان و جوانان که سازندگان فردای کشور و سـرمایه‌های معنوی و انسانی هسـتند، گردیده و بیم درونی شدن گرایشات نهیلیستی وبی‌بندوباری‌ها در بین نسل نو می‌رود. از این رو یافتن راه کارهای عملی برای کاهش اثرات منفی رسانه‌های گروهی بیگانه، که با هـدف خاصـی جوانان را نشانه گرفته و سنگرهـای جبهه فرهنگی در حال فرو ریختن می‌باشـد، جهت ارائه به مسـئولین، می‌توانـد کمکی در راسـتای آگاهی و پیشـگیری و انجام اقـدامات مقتضـی بوده، بلکه جلوگیری از فساد، وظیفه شـرعی نیز می‌باشد. همچنان که مقام معظّم رهبری در دیدار با اعضای عالی شورای انقلاب فرهنگی در سال ۱۹/ ۶/ ۷۱ فرموده‌اند: «تهاجم فرهنگی یک سنگر و جبهه شناخته نشده دشمن است و لذا باید آنرا شناخت. چون تا جبهه دشمن و محلّ تجمّع دشمن و نقطه نفوذ دشمن را کشف نکنیم چگونه می‌خواهیم دفاع کنیم؟»

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷

از این رو، بـا طرح فرضـیاتی اثرات رسانه‌های گروهی بیگانه و خودی و علل و عوامل الگوگزینی از این رسانه‌ها مورد بررسـی قرار گرفته است و در حـد توان علمی، نظری ات یادگیری اجتماعی و نقش تربیتی والدین را بیان نموده، و مصادیق این نظریّات براساس مشاهـده و بررسـی‌های نگارنـده تطبیق داده شـده است تا بتوان نقش پژوهش‌های علمی را در شـناخت رفتار فردی و اجتماعی نشان داده و نیز تـأثیر جریان‌هـای اجتمـاعی و خـانوادگی را بریـادگیری کـودک بـه روشــنی تـبیین نمـود. ایـن پژوهش پایان‌نـامه مقطع کارشناسی نگارنده از دانشگاه پیام نور می‌باشد. در اجرای این پژوهش، از جناب آقای سرهنگ تشکری مسؤول محترم دفتر سیاسی نماینـدگی ولی فقیه در منطقه مقـاومت بسـیج خراسان و زحمات برادران دیگر نهایت امتنان و سـپاس را داشـته، امیـد است زحمات همگی مرضـی حضرت حقّ قرارگرفته و در جهت هدایت و ارشاد نسل جوان به مکتب انسان ساز اسلام که هدف تمام کوشش‌ها و زحمات برادران معزّز بوده است، مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

منصوره وطنی

مشهد مقدس

۲۵/ ۸/ ۷۸

فصل ۱ روش شناسی تحقیق

اشاره

هـدف بیـان اهمّیـت نقش تربیـتی والـدین و رسانه‌هـای گروهی خـودی و بیگـانه، در میزان و نوع‌الگوپـذیری نوجوانـان وجوانـان و شناسایی عوامل مسلّط در الگوپذیری منفی آنان، و ارائه راه‌کارهای عملی جهت کاهش میزان الگوپذیری منفی در بین نوجوانان و جوانان می‌باشد.

مسئله مورد پژوهش، نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی در الگوپذیری نوجوانان و جوانان ۱۴ تا ۳۰ ساله در شهر مشهد و ۱۳ خانواده با روش تحقیق کیفی، که ابزار تحقیق، مشاهده و مصاحبه عمیق آزاد بوده که تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش تحلیل محتوای مقوله‌ای انجام شده است.

فرضیه‌ها: H ۱

۱. میزان پای بندی والدین به وظایف شرعی در نوع الگوپذیری فرزندان مؤثّر است.

۲. هرچه پای‌بندی مذهبی والدین به انجام وظایف شرعی کمترباشد بی‌بندوباری و خلاء فکری فرزندان بیشتر است.

۳. هرچه بی‌بندوباری و خلأ فکری در خانواده بیشتر باشد پذیرش الگوهای منفی در فرزندان بیشتر است.

۴. هرچه پذیرش الگوهای منفی در خانواده بیشتر باشد، گرایش به جرم و همانند سازی با بازیگران رسانه‌های گروهی بیشتر است.

۵. ایجـاد آگـاهی در افراد نسـبت به اهـداف و عواقب سوء رسانه‌هـای گروهی بیگـانه و اشـاعه فرهنـگ اسـلامی در ایجـاد هویّت و کاهش گرایش به جرم مؤثّر است.

۶. مجازات همراه با تصحیح افکار منفی زندانیان در جلوگیری از تکرار جرم مؤثر است.

۷.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹

۸. رعایت عدالت قضایی توسط مسئولین قوه قضائیّه در جلوگیری از تکرار جرم مؤثّر است.

سؤال‌های ویژه پژوهش

۱. خانواده در تربیت و شکل دهی شخصیّت و نوع الگوپذیری فرزندان چه نقشی دارد؟

۲. علل گرایش نوجوانان و جوانان به عضویّت در گروههای رپ وهوی متال «۱» و ... و الگوپذیری از رسانه‌های گروهی چیست؟

۳. تأثیرات رفتاری برنامه‌های ماهواره، نوارهای ویدئویی غیر مجاز و برنامه‌های سیما در نوجوانان و جوانان چگونه می‌باشد؟

پیش فرضهای پژوهش (دلایل نظری)

۱. پیامبر گرامی اسلام فرموده‌اند:

«وَالله ما مِنْ مَوْلودٍ الّا وَیُولَدُ عَلی الْفِطرَهِ ثُمَّ ابَواهُ یُهَوّدانِه وَ یُنَصّرانِه وَ یُمَجّسانِه».

هر مولودی بر فطرت پاک اسلام آفریده شده، پدر و مادر او را یهودی، نصرانی و مجوسی می کنند. (بحارالانوار– ۳/ ۲۸۰)

۲. جان و راتیلد «۲» نشان داده‌اند که تأثیرات ایجاد شده به‌وسیله پخش تلویزیونی بر حسب آنکه کودکان تماشاگر شدیداً به گروههای خانوادگی بستگی داشته باشند یا تحت نفوذ دوستان‌شان باشند، بسیار متفاوت است. «۳»

۳. عنصر شناختی نگرشها، برطبق گفته صاحبنظران، به همان طریقی کسب می‌شود که ما واقعیّات، دانش‌ها یا باورها را می‌آموزیم و در این اکتساب فرآیندهای بنیادی تداعی تقویت و تقلید، نقش اساسی را بازی می کنند. یک کودک بخش عمده وقت خود را با والدین خویش می گذراند، و پس از چندی با کپیه کردن رفتار آنها شروع به کسب باورهایی مانند باورهای والدین خود، و این حتّی در حالتی که والدین تعمّدی در نفوذ در رفتار او نداشته باشند، روی می‌دهد «۴».

۴.

(۱)– گروههای انحرافی و ضد اخلاقی در غرب

(۲)– dlihtraR dnA nhoJ

(۳)– کازنوو، ژان، جامعه‌شناسی رادیو و تلویزیون. ترجمه جمشید ارجمند ص ۱۵

(۴)– جنینگر و تایمی، روان‌شناسی اجتماعی، یوسف کریمی، ص ۲۴۳ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰

۵. الگوی نگرشی شرطی شدن و تقویت، بیشتر در چارچوب نظریّه‌های محرّک- پاسخی و رفتاری به توجیه شکل‌گیری و تغییر نگرش‌ها می‌پردازد. فرض بنیادی این الگو این است که نگرش‌ها بیشتر به همان طریقی آموخته می‌شوند که عادت‌های دیگر، مردم، همانگونه که اطلاعات و واقعیات را می‌آموزند، احساس‌ها و ارزش‌های مربوط به این واقعیّت را نیز یاد می گیرند «۱».

۶. سمت و سوی رفتار فرزندان در اجرای آموخته‌ها و مشاهدات خود از فیلم وکتاب و سایر وسایل شنیداری و دیداری و اطرافیان و ... بستگی زیادی به نوع جهت دهی و هدایت و توجّه آگاهانه و ناآگاهانه والدین دارد.

سوابق تحقیقاتی موضوع:

الف) سوابق تحقیقاتی در ایران: تا سال ۵۷ در همانند سازی تحقیقی که گزارش آن منتشر شده باشد صورت نگرفته است. تحقیقی که تا اندازه‌ای با تحقیق حاضر ارتباط دارد، دو مورد تحقیق است که یک مورد آن بوسیله یوسف خسروپور انجام شده و نتیجه آن در کتاب روان‌شناسی بلوغ و نوجوانان تألیف نامبرده ذکر گردیده است.

در این تحقیق ضمن پرسشنامه‌ای از نوجوانان دختر و پسر، سوال شده که افکار شما بیشتر تحت تأثیر کدام‌یک از عوامل زیر قرار می گیرد: والدین، دوستان، رادیو، تلویزیون، سینما، روحانیون، آموزگاران، کتب درسی، مجلات، روزنامه‌ها و چیزهای دیگر. نتیجه تحقیق مزبور به شرح زیر گزارش شده‌است.

۱. پسران از دختران بیشتر تحت تأثیر دوستان و گروه‌های اجتماعی قرار می گیرند. (۷/ ۲۳٪ در مقابل ۷/ ۲۰٪)

۲. دختران بیشتر از پسران تحت تأثیر والدین قرار می گیرند. (۴/ ۲۷٪ در مقابل ۷/ ۲۰٪)

۳.

---

(۱)- مأخذ قبلی ص ۲۴۳ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱

۴. در درجه دوم آموزگار، رادیو، تلویزیون و سینما افکار نوجوانان را به خود مشغول می کند. (حدود ۱۷٪)

۵. بـا اینکه امور مـذهبی در درجه پایین‌تری قرار می گیرد معـذالک اختلاف فاحشـی میان دختران و پسـران مشاهـده می‌شود، بـدین معنی که دختران بیشتر از پسران تحت تأثیر مذهب قرار می گیرند. (۲/ ۷٪ در مقابل ۹/ ۵٪)

۶. روزنامه و مجلّات نیز در این مورد تأثیر زیادی دارند. (حدود ۱۱٪)

در گزارش تحقیق تعداد جواب دهندگان مشخص نشده است و در مورد سوّم آموزگار با رادیو، تلویزیون و سینما یکسان قرار داده شـده و نحوه مشـغول کردن روشن نشـده است، در حـالی که تـأثیرات رسانه‌هـا غیر از تـأثیرات معلم برروی افراد است. مـورد دیگر پژوهش در مـورد هماننـدسازی از طرف انجمن اولیـاء و مربیـان ایران، در سـال ۵۶ زیر نظر آقـای حیـدرعلی هومن تحقیقی برروی ۳۲۰۰ نوجوان دانش‌آموز دختر و پسر در تهران صورت گرفته است.

نتایج این پژوهش به شرح زیر می‌باشد:

«در فرآینـد هماننـدسازی نوجوانـان، گروههـای اجتماعی متعـدّدی تأثیر دارنـد، و نقش این گروهها بر حسب سن و جنس نوجوانان تغییر می کند. بسیاری از الگوها در سنین اوّلیه دوره نوجوانی اهمّیت خاصی دارند، اما به تدریج که نوجوان وارد مراحل سنّی بالاتر می‌شـود، نقش گروه‌هـای اجتمـاعی دیگری بر وی آشـکارتر و مهمّ‌تر جلـوه می کنـد. مـدل‌هایی نیز وجود دارنـد که در تمـام دوره نوجوانی حائز اهمّیت فراوان هستند.

والـدین مهمّ‌ترین مـدل برای هماننـدسازی نوجوانـان (چه دخـتر و چه پسـر) در همه مراحـل سنّی هسـتند، و در سازمـان شخصـیّت، اجتماعی شـدن و گروه‌بنـدی جنسـی آنان، بالاترین مقام را دارد. البته در این فرآینـدها خواهر و برادر بزرگتر نیز سـهم بسـزایی دارا می‌باشـند. گروه‌هـای مـادران، خـواهران، دوسـتان، هنرپیشه‌هـای تلویزیون و سینما و مشـاوران مهمّ‌ترین مـدل‌ها را در هماننـدسازی دختران (در مقـایسه بـا پسـران) فراهم می‌سازنـد، و گروه‌هـای پـدران و برادران، پیشوایـان مـذهبی و قهرمانان ورزشـی، از مهمّ‌ترین مـدل‌ها در هماننـدسازی پسـران (در مقایسه‌با دختران) به شـمار می‌آینـد. البته گروه‌های اجتماعی دیگری نیز وجود دارنـد که برای دختران و پسران اهمّیت یکسان دارند. نتایج تحقیق نشان

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲

می‌دهد که در نوجوانان ۱۲ تا ۱۳ ساله هنوز نوعی تمایل به هماننـدسازی با جنس مخالف وجود دارد، اما به تدریج که سن نوجوان افزایش می‌یابد، از میزان این تمایل کاسته می‌شود و به عکس تمایل به همانند سازی با هم جنس، در آنها افزایش می‌یابد. نوجوانان ۱۶ تا ۱۸ ساله قویاً خود را با گروه‌های هم جنس همانند می‌سازند، بدین معنی که پسـران دارای احساس قوی نسبت به همانندسازی با نقش‌های مردانه (و عـدم پـذیرش نقش‌های زنانه) و دختران دارای احساس قوی نسـبت به هماننـدسازی با نقش‌های زنانه (و عدم پذیرش نقش‌های مردانه) هستند.

انتخـاب گروه‌های هم‌جنس (بخصوص در سـنین اواخر دوره نوجوانی) که در واقع روشـنگر گروه‌بنـدی جنسـی نوجوانان است، این عقیده را به ثبوت می‌رساند که در این مرحله از رشد، نقش زنانه برای دختران همان اهمّیتی را دارند که نقش مردانه برای پسران، و این موضوع دلالـت بر این دارد که هر دو گروه نیازهـای عـاطفی، روانی و اجتمـاعی خود را از طریق هماننـدسازی بـا مـدل‌های هم جنس ارضاء می‌نمایند.

در ترتیب تقدّم الگوهای همانندسازی، بعد از «پدر و مادر» بلافاصله «معلمان» قرار دارد، که اهمّیت آن برای نوجوانان پسر و دختر یکسان است وبعد از معلمان، همانند سازی با دوستان (بخصوص برای دختران) و پیشوایان مذهبی (بخصوص برای پسران) در مقام سوّم است.

نفوذ رسانه‌های گروهی در نوجوانان قابل ملاحظه است. هم پسران و هم دختران خود را قوّیاً با هنرپیشه‌های تلویزیون و سینما همانند می‌سازند و این همانندسازی نزد دختران (به خصوص در سنین قبل از بلوغ) به مراتب نیرومندتر از پسران است.

همانندسازی با قهرمانان ورزشی نیز برای هر دو گروه دختران و پسران حائز اهمّیت بسیار است، اما میزان آنها نزد پسران به خصوص در سنین قبل از بلوغ) به مراتب قوی‌تر از دختران است. قهرمانان ورزشی برای پسران همان اهمیتی را دارد که هنرپیشه‌های تلویزیون و سینما برای دختران.

نقش مشاوران نیز در همانندسازی نوجوانان بخصوص در سنین اوّلیه دوره نوجوانی (که دانش‌آموزان معمولًا در مدارس راهنمایی هستند) حائز اهمّیت فراوان است. میزان همانندسازی با مشاوران در دختران بیش از پسران است.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳

در ترتیب تقدّم الگوهای همانندسازی، مشاوران برای دختران در ردیف‌خواهران و برای پسران در ردیف برادران قرار می‌گیرند، شاید بتوان استنتاج کرد، که در خانواده برای نوجوان دختر، خواهر بزرگتر و برای نوجوان پسر، برادر بزرگتر بهترین مشاور بشمار می‌آید. (مشاور در این سال فقط در مدارس راهنمایی تحصیلی بوده است) (۳). توجّه و کاربرد این یافته‌ها، در فهم چگونگی و علل رفتار کودکان و نوجوانان نقش مهمّی دارد. علاوه براین، در سال ۱۳۵۶ ناهید بنی‌اقبال از دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران در تاثیر تلویزیون و سینما برکودکان و نوجوانان بررسی‌هایی انجام داده است که، نتایج در دسترس نبود و همچنین فرید فدایی در ۳۰ مهر ۷۱ در اولین سمینار بررسی علل و پیشگیری از اختلالات رفتاری و روانی در کودکان و نوجوان در دانشگاه علوم پزشکی زنجان پژوهشی در مورد تأثیر موضوعات خشونت آمیز ارائه شده در رسانه‌های گروهی بررفتارهای کودکان و نوجوانان انجام داده است. متغیّرهای مورد استفاده خشونت، رسانه‌های گروهی- تلویزیون- تأثیر رسانه‌های گروهی- تحلیل مخاطبین- کودک- نوجوان- تماشای تلویزیون- بررسی تلویزیون می‌باشد، علیرغم اینکه در فصلنامه اطلاعات علوم تربیتی دوره ۲ به چاپ رسیده است ولی نتایج در کتابخانه‌ها موجود نبود. در مورد پژوهش حاضر یا زمینه‌های مربوط به آن، واحد پژوهش استانداری مشهد- صدا وسیما- هسته علمی پایگاه بسیج دانشجویی و اداره ارشاد اسلامی و اداره مبارزه با مفاسد اجتماعی و مرکز مطالعات اجتماعی اداره کلّ زندان‌ها پژوهشی انجام نداده‌اند.

سوابق تحقیقاتی در خارج از کشور

به برخی از مطالعات که در کشورهای خارج در زمینه همانندسازی کودکان به عمل آمده است به طور خلاصه اشاره می‌شود:

یک مطالعه نشان داده است که، پسربچّه‌های پدران خون گرم و صمیمی در بسیاری از موقعیّت‌ها بیش از پسربچّه‌های پدرانی که خودشان مسئول رشد و پرورش کودک نیستند نقش مردانه دارند، و مدل‌هایی که نتیجه آنها صمیمیّت وگرمی است بیش از مدل‌هایی که بدون پاداش است به رفتار تقلیدی منجر می‌شود.

مطالعات باندورا (arudnaB) و همکاران وی در دانشگاه استنفورد آمریکا نشان داده است که ۹۰٪ کودکان، واکنش‌های خشونت آمیز و پرخاشگرانه را تقلید می‌کردند، نتیجه گرفتند که بیشتر رفتارهای

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴

اجتماعی از طریق بروز قرائن مدل‌یابی پرورش و توسعه می‌یابد و این رفتارها مطابق قرائن و شواهد موجود در محیط بیان می‌شود.

خصوصیات مدل و نتایج مشاهده شده درباره آن دو متغیر بالا مهمّ است که در رشد رفتار اجتماعی کودک تأثیر دارد. مدل‌های قومی و معتبر و مشهور احتمالًا در عمل، بیش از مدل‌های ضعیف و بی‌اعتبار و گمنام جذب می‌شود.

یافته‌های تحقیقات متعدّد درباره یادگیریهای اجتماعی همه دلالت بروجود یک سری نیروهای مؤثّر و ذی‌نفوذ دارد که می‌توان آنها را از طریق کاربرد روش‌های مدل‌یابی ارائه داد.

مشاهده مدل‌های گوناگون ممکن است به تحصیل و فراگیری یک سلسله پاسخ‌های جدید و همچنین منع یا پذیرش رفتارهای یاد گرفته شده قبلی منجر گردد. کودکان و حتّی بزرگسالان نیز تحت تأثیر و نفوذ دامنه وسیعی از مدل‌ها مثل: انسان‌های زنده، انسان‌هایی که برروی صحنه نمایش و فیلم و کارتون ظاهر می‌گیرند.

مطالعه یک گروه از محقّقان در آمریکا این فرضیه را تأیید نموده است که اگر پدر به عنوان یک فرد قوی، نیرومند و پاداش دهنده احساس شود، پسر به احتمال بیشتر تمایل پیدا می‌کند تا با پدر همانندسازی نماید.

در چندین مطالعه که در ادراک کودکان سه و نیم‌ساله تا ده ساله از والدین‌شان با روش مستقیم (مثال: شما بیشتر از چه کسی می‌ترسید، از پدرتان یا مادرتان) و غیر مستقیم (مثال: شما فکر می‌کنید که این پسربچّه بیشتر از چه کسی می‌ترسد، از پدرش یا مادرش) به عمل آمده است، نتیجه آن است که هم گروه پسران و هم گروه دختران پدر را فردی قوی‌تر، کیفردهنده‌تر، مداخله کننده‌تر، شایسته‌تر، و هیبت‌انگیزتر می‌دانند، در حالی‌که میزان همانند سازی دختربچّه‌ها با پدران و مادران‌شان یکسان بوده است. تحقیقات متعدّد دیگر نیز نشان داده است که، والدین تنها مدل‌هایی نیستند که کودکان، خودشان را با آنها همانند می‌کنند. برادران و خواهران بزرگ‌تر که قوی و شایسته‌تر به‌نظر می‌آیند نیز می‌توانند، مدل‌های همانندسازی باشند.

دخترانی که برادران بزرگتر دارند تمایل به گستاخی و پرخاشگری نشان می‌دهند، در حالی‌که پسر بچّه‌هایی که خواهران بزرگتر از خود دارند، صفات زنانه نسبتاً زیادی را دارا هستند، مطالعه نشان داده

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵

است که گروه‌های اجتماعی دیگر مثل همسالان، دوستان، معلّم‌ها و بزرگسالان دیگر نیز، در گروه‌بندی جنسی و تثبیت این کیفیّت مؤثّرند. در یک بررسی از کودکان و نوجوانان ۸ تا ۱۸ ساله پرسیده شد که دوست دارند مثل چه شخصی باشند. کودکان کمتر از ۱۰ سال، دوست داشتند مانند والدین خودشان باشند، در حالی‌که نوجوانان بزرگتر، اشخاص محبوب و بزرگسالان مشهور را نام برده‌اند.

در یک تحقیق جامعی که نمونه‌برداری آن از میان دانش‌آموزان کلاس‌های ششم ابتدایی منطقه آلبوکرک که متعلّق به مدارس نیومکزیکو است انجام شده و در آن ۱۳۲۲ نفر پسر و ۱۳۵۰ نفر دختر مورد مطالعه قرار گرفته است (روش ابزار تحقیق کاملًا مشابه تحقیق حاضر بوده است) از کودکان خواسته شده است که ۳ نفر از آنهایی را که مورد احترام و تحسین آنها هستند به ترتیب ارجحیّت نام ببرند.

خلاصه نتایج تحقیق به قرار زیر است:

۱. نقش زنانه برای دختران همان اهمّیتی را دارد که نقش مردانه برای پسران

۲. هم پسران و هم دختران خود را با هنرمندان قویّاً همانند می‌سازند.

۳. نفوذ رسانه‌های گروهی در پسران و دخترانی که در مرحله قبل از نوجوانی هستند قابل ملاحظه است (۴). علاوه بر این آلبرت باندورا (۱۹۷۷) یکی از بزرگترین صاحب‌نظران در زمینه الگوبرداری بوده تحقیقات کاربردی ارزنده‌ای انجام داده است، که برخی یافته‌های او در متن اشاره شده است، همچنین پروفسور دوروتی سینگر و بروم سینگر در تأثیر تلویزیون برروی کودکان و رشد شخصیّتی آنان تحقیقات برجسته‌ای نموده‌اند که برخی نتایج در متن آمده است. (۱۹۸۴)

توجّه به این یافته‌ها و کاربرد آنها در پژوهش‌ها و در درک و فهم چگونگی و علل رفتار کودکان و نوجوانان می‌توانـد در حل برخی اختلالات رفتاری و نابهنجاری‌ها، مؤثر واقع شود. پژوهش حاضـر نیز علاوه بر تأکیـد مجدّد این یافته‌ها، در شناسایی علل و عوامل ایجاد کننده همانندسازی و الگوپذیری منفی، مؤثّر خواهد بود.

«تعریف مفاهیم و واژه‌ها»

در لغت به معنای نشو و نما دادن، زیاد کردن، برکشیدن و مرغوب یا قیمتی ساختن است.
در اصطلاح تربیت محصول مراقبتی است که از نشو و نمای آدمی‌زاد در جریان رشد وی یعنی سیر به سوی کمال به عمل می‌آید. «۱» رسانه‌های گروهی: منظور تلویزیون، ماهواره، نوارهای ویدئوئی مجاز و غیر مجاز و dc فیلمهای غیر مجاز می‌باشد.
الگوپـذیری: «اصـطلاح الگوگزینی به فرآینـدی اطلاق می‌شود که در آن، رفتـار یک فرد و یا گروه یعنی الگو، مثابه محرّکی برای افکـار، نگرش‌هـا و یـا رفتار هر شـخص دیگری که او را در مشاهـده نموده است، به کار گرفته می‌شود.» «۲» جـامعه آماری و حجم نمونه: مصـاحبه با ۲۵ نفر جنس مـؤنث و ۱۱ نفر جنس مـذکّر از سـنین ۱۴ تـا ۳۰ سـاله بـازداشت شـده و یـا محکومیّت گرفته در زنـدان‌های مرکزی، اداره مبارزه با مفاسد اجتماعی و کانون اصـلاح و تربیت مشـهد بوده و علّت انتخاب زندانیان در جرائم منکرات اخلاقی رابطه نامشـروع، فرار از منزل، ولگردی، بـدحجابی، سـرقت، عضویّت در گروههـای انحرافی، سـنجش آخرین حـدّ تأثیرات منفی استفاده از ماهواره و نوارهای ویدئویی بوده است.
این افراد با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند.
همچنین ۱۳ خانواده شامل ۵۶ نفر (۲۶ نفر والدین و ۳۰ نفر فرزندان) بین سنین ۵ تا ۳۸ ساله با روش مشاهده مشارکتی مستقیم غیر فعّال و کانونی مورد بررسی قرار گرفته‌اند.
نحوه انتخـاب: به جهت متغیّر بودن تعـداد زنـدانیان در بازداشـتگاهها ۱۰٪ زنـدانیان موجـود در روز مراجعـه از روی لیست اسـامی زندانیان با استفاده از جداول اعداد تصادفی انتخاب شدند. علّت انتخاب این روش، کنترل متغیّرهای مزاحم بوده است.
علّت انتخاب افراد مورد مشاهده، امکان مشاهده عمیق و مشارکتی برای پژوهشگر فراهم بوده و قابل دسترسی بودند و ۶ خانواده از ماهواره و نوارهای غیر مجاز ویدئو استفاده می‌کردند و ۴ خانواده مذهبی

---

(۱)- جنینگر و تایمی (۱۹۶۸) روان‌شناسی اجتماعی. یوسف کریمی صفحه ۲۴۳

(۲)- مأخذ قبلی قبلی صفحه ۲۵۸

بوده و به ارزش‌های دینی پای‌بنـد بودند، ولذا امکان مقایسه وجود داشت. همچنین مشاهده وضـعیّت ظاهری دختران و پسـران ۱۴ تا ۳۰ در مراکز تجمّع گروه‌های انحرافی و وضعیّت حجاب در حرم مطهّر رضوی و خیابان‌های پرجمعیّت و مرکزی در شهرهای مشهد و اصفهان و تبریز امکان مقایسه دو گروه شاهد و آزمایشی را فراهم نمود.
مشاهـده وضـعیّت ظاهری و رفتار و بیان والـدین و فرزنـدان آنان برای بررسـی رفتارهای مشابه بین والـدین و فرزندان، و نیز مشاهده رفتار افرادی که از ماهواره و نوارهای ویدئویی غیر مجاز اسـتفاده می‌کنند. و افرادی که از این ابزار اسـتفاده نمی‌کنند، برای سنجش میزان زایـل شـدن حیـاء و اختلاط با نامحرم و مشـخص شـدن موارد الگوگزینی و هماننـد سازی با هنرپیشه‌ها و بازیگران در این دو رسـانه (ماهواره و ویـدئو) و میزان الگوپـذیری از رفتارهای مـذهبی به مـدت ۵ سال در سـنین ۲ تا ۳۸ سـاله، در ۱۳ خانواده، مورد مشاهـده مشارکتی غیرفعّال قرار گرفتنـد. هـدف از مشاهده، تحلیل رفتارهای غیر کلامی و کردارهای نهادی شده و رمزهای رفتاری

بود.

شیوه‌اجرایی مشاهده و نتایج آن:

شیوه‌اجرایی مشاهده و نتایج آن: برای شناخت و بررسی علایق و ارزش‌ها و باورها، شاخص‌های فضایی و حرکتی و زبانی و فرا زبانی (ارتباطهای غیر کلامی) مورد مشاهده قرارگرفت. مدّت مشاهده در طول ۵ سال در زمان‌های متفاوت و به طور مستمر بوده است.

مشاهده از نوع مستقیم و مشارکتی غیرفعّال بوده وبرروی بعد خاصی از رفتار افراد خاصی متمرکز بوده است.

حجم نمونه در زمانها ووضعیّتهای مختلف ساعات متمادی مورد مشاهده کانونی قرارگرفته‌اند. محقّق به عنوان محقّق در موقعیّت حضور نداشته و افراد از انجام پژوهش و توانایی و هدف محقّق در این زمینه، هیچگونه اطلاعی نداشته‌اند.

از میان ۱۳ خانواده، ۹ خانواده از ماهواره و نوارهای غیر مجاز ویدئو استفاده کرده و به ارزش‌های دینی پای‌بند نبودند، و ۴ خانواده از این ابزار استفاده نکرده و به ارزش‌های دینی پای‌بند بودند.

متغیّرهای مورد مشاهده در والدین: میزان پای‌بندی والدین به وظایف شرعی (نماز- روزه- حجاب، رفتن به مسجد و حفظ حریم زن و مرد) و آگاهی والدین از اعتقادات مذهبی تکیه کلام‌ها-

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۸

برخوردها و نگرش نسبت به مسائل دینی و چگونگی سخن و کلمات مورد استعمال و احساسات و عواطف نسبت به اطرافیان و فامیل.

متغیّرهای مورد مشاهده در فرزندان

میزان همانندسازی با والدین در انجام وظایف شرعی (نماز- روزه- حجاب- رفتن به مسجد- حفظ حریم زن و مرد) تکیه‌کلام‌ها و برخوردها و نگرش نسبت به مسائل دینی- باورهای دینی و نگرش فرزندان نسبت به دین- میزان همانندسازی با والدین در لحن- کلمات مورد استعمال و نحوه بروز احساسات و عواطف نسبت به اطرافیان و فامیل، بوده است.

نتایج مشاهده

نتایج مشاهده جدول شماره ۱ مشخصات افراد مورد مشاهده (۱۳ خانواده با ۵۶ نفر)

فرزندان خانواده‌های فوق، در میزان انجام وظایف شرعی وباورهای دینی و نوع نگرش نسبت به دین و نیز در لحن کلام و نوع کلمات مورد استعمال و نحوه بروز احساسات و عواطف نسبت به افراد فامیل و اطرافیان با والدین همانند سازی کامل داشتند در ۹ خانواده زن سالاری حاکم بوده، و فرزندان در بروز احساسات و عواطف نسبت به فامیل و دوستان و ... از مادر تبعیّت می‌کردند، و پدر در این زمینه تأثیر گذار

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۹

نبود، و هیچیک از والدین و فرزندان وظایف شرعی را انجام نمی‌دادند و همگی نسبت به دین بی‌تفاوت بوده و تقیّد دینی را محدودیّت و اضافه می‌دانستند. رفتار فرزندان براساس ارزش‌ها و باورهای والدین و علایق و احساسات تقیّد، و نظرات سیاسی افراد متأثّر از محیط خانوادگی و محیط زندگی بدون مبنای دینی شکل گرفته است.

مقایسه رفتار فرزندان، قبل از تماشای ماهواره و نوارهای غیرمجاز ویدویی، نشانگر آن است که، تماشای مکرر صحنه‌های مغایر با اخلاق و عفّت عمومی، قبح این اعمال را در نظر افراد از بین برده، و حجب و حیاء را کاهش داده و هنجارها و ارزش‌های فرد را

تخریب می‌نماید.

طبقه اجتماعی خانواده‌ها متوسط و متوسط بالا بوده و فرهنگ غالب در آنها فرهنگ غربی بوده که، و به آداب و رسوم دینی پای‌بند نیستند. این خانواده‌ها از ماهواره و نوارهای غیر مجاز و ویدئو استفاده می‌کنند، و بقیه خانواده‌ها از طریق دوستان و فامیل استفاده می‌کنند. فرزندان ۷ خانواده که از ماهواره و نوارهای غیرمجاز بیشتر استفاده می‌کردند، دین در خانواده‌شان جایگاهی نداشته است. بیشتر از بقیه، ارزش‌های دینی را زیر پا می‌گذارند. به طوری که مشاهده شد، قبل از تماشای ماهواره، مقداری حجب و حیا، مانع اختلاط با نامحرم بود، امّا بعد از تماشای ماهواره و ویدئو همگی در مجلسی مختلط حضور داشته و در حضور والدین با جنس مخالف یا همسرشان می‌رقصیدند و بدون ناراحتی و شرمی امری کاملًا عادی محسوب می‌شد.

شیوه اجرایی مصاحبه‌ها

شیوه اجرایی مصاحبه‌ها نوع مصاحبه: مصاحبه عمیق و آزاد

سؤالات مصاحبه براساس مشاهدات و مطالعات قبلی، برای سنجش فرضیه‌ها به صورت غیر مستقیم و فرافکن ((evitcejorP تنظیم گردیده، و برای آنکه از هر گونه محافظه کاری در پاسخگویی به پرسش‌ها، که نتیجه آن بیان اطلاعات غیر واقعی است، پیشگیری گردد، سؤالات انحرافی و دروغ یاب گذاشته شد. و نیز به منظور افزایش اعتبار و عینیّت پاسخ‌ها به مصاحبه شوندگان اطمینان کامل داده شد، که پاسخ آنها تنها برای حلّ مشکلات هم سن و سال‌های آنها بکار خواهد رفت و برای

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۲۰

جلب اعتماد بیشتر، از پرسیدن نام و آدرس منزل خودداری گردید و مصاحبه به صورت تنها با زندانی صورت گرفت. در انجام مصاحبه به طور دقیق اصول مصاحبه رعایت گردید، به طوری که زندانیان در بازگویی جرایمی که مرتکب شده بودند یا مسائل دیگر، از مصاحبه گر می‌خواستند به مأمورین چیزی گفته نشود.

عملیّات مربوط به تخمین روایی ابزار پژوهش:

۱. دقّت و صحّت مشاهدات و مقابله دائمی مشاهدات با فرضیه‌ها و سوالات

۲. اطمینان از عدم ساختگی پدیده‌های مورد مشاهده و همگرایی میان اطلاعات منابع مختلف از طریق مقابله آنها با یکدیگر.

۳. جهت تحلیل محتوا در جریان انجام مصاحبه، سعی در بیرون کشیدن عناصر اطلاعاتی و عناصر تفکّر از بیان مخاطب

۴. عینیّت داشتن سوالات مصاحبه در رابطه با هدف تحقیق.

۵. سوالات عامل ویژه «الگوپذیری و همانندسازی» را اندازه‌گیری نموده به نحوی که همه منعکس کننده و معرّف یک فرآیند بودند.

روش آماری مورد استفاده: توزیع فراوانی- درصد و تحلیل محتوای مقوله‌ای

محدودیّت‌های خارج از اختیار محقّق:

۱. در کانون اصلاح و تربیت توسط مسئول مرکز مطالعات اجتماعی که پزشک عمومی بودند اجازه مصاحبه با زندانیان بعد از مصاحبه با ۴ نفر لغو گردید، و با وجود پی‌گیری‌های متعدّد به دلیل نپذیرفتن این طرح به عنوان طرح علمی! مصاحبه با ۶ نفر دیگر صورت نگرفت و مسئول حفاظت هنگام مصاحبه با ۴ تن از زندانیان حضور داشتند که مانع انجام مصاحبه به صورت مطلوب گردیدند مصاحبه ۴ نفر را مصاحبه اکتشافی نامیدند.

۲.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۲۱

۳. در اداره مبازه با مفاسد اجتماعی به جهت خودداری از دادن نوارهای ضبط شده از زندانیان به فرماندهی این اداره، مانع ضبط مصاحبه‌ها گردیدند، که اطلاعات ذی قیمتی بدین سبب از بین رفت، تنها ۴ نوار ضبط شد. هدف از ضبط تحلیل محتوا و بررسی افکار و رمزهای گفتاری بود.

۴. در زندان مرکزی نیز همین درخواست انجام شد که امکان ضبط مصاحبه به وجود نیامد. تا حدّ امکان مطالب ثبت گردید.

۵. به دلیل عدم تأمین اعتبار طرح از مراکز مورد رجوع فرضیه ۷ و ۶ و ۵ به طور کامل بررسی نشد.

«مدل تحلیلی پژوهش»

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۲۵

تحقیقات لازم وتکمیل کننده این طرح پژوهش

۱. شناسایی نکات قوّت و ضعف بسیج مدارس و دانشگاهها و مساجد و ارائه راه‌کارهای عملی در جهت تقویت آنان.

۲. بررسی اثرات نامطلوب کشمکش‌های سیاسی در افکار نسل نوجوان و جوان در سردرگمی در تشخیص ارزشها.

۳. بررسی الگوهای مثبت در جامعه و نحوه ارائه و تقویت آنان به نسل نو.

۴. بررسی نکات ضعف و قوّت عدالت قضایی در قوه قضائیّه از جمله رفتار قاضی و نیروی انتظامی ومجازات اعمال شده و بررسی اثرات آن در میزان بازدارندگی از جرم و میزان پرونده‌های بدون وقوع جرم در زندان و دلایل آن.

۵. بررسی نکات قوّت و ضعف نحوه تربیت اخلاقی و اعتقادی و درونی شدن ایمان مذهبی و درک لذّات معنوی از شروع تحصیل تا دوره‌های آخر تحصیل در حوزه‌های علمیّه خواهران وبرادران. (برخی از اظهار نظرهای مطابق با نظرات حزبی و گروهی و سلیقه‌های شخصی به نام اسلام، به دلیل نقص تربیتی و آموزشی در حوزه‌های علمیّه می‌باشد. حوزه‌هایی که زمانی سیّد بحرالعلوم و آیتا ... شیخ انصاری و علّامه مجلسی، آیت‌الله شیخ حسنعلی مقدادی اصفهانی و دهها عالم بزرگ شیعه را تربیت کرده که هر کدام افتخار اسلام و شیعه بودند و هستند، چگونه در این وسعت، خلاف روش معمول انجام می‌شود؟

تحلیل مصاحبه‌ها

روش تحلیل محتوا

سوالات مصاحبه به دو قسمت تقسیم شده است: الف- سوالات اطلاعی ب- سوالات ارزشی درتجزیه و تحلیل داده‌ها سوالات اطلاعی از روش‌های آماری (فراوانی- درصد) استفاده شده و در تجزیه و تحلیل سوالات ارزشی که شامل سه سوال ۳ و ۸ و ۱۰ مصاحبه می‌باشد؛ از روش تحلیل محتوای مقوله‌ای (مقوله‌های ارزشی) استفاده شده است. روش تحلیل محتوا به عنوان یک روش عبارت است از

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۲۶

شناخت و برجسته ساختن محورها یا خطوط اصلی یک متن یا متون مکتوب یا مجموعه‌ای از سخنرانی‌ها، سوال‌های بازیک پرسشنامه و ...

روش تحلیل محتوا از آن جهت که به بررسی عمیق نوع گرایش و ارزش گذاری تولید کننده متن (گوینده، نویسنده و ...) می‌پردازد، از مهمّ‌ترین روش‌ها با وسیع‌ترین زمینه‌ها و کاربردهاست و مکّمل روش‌های آماری است، زیرا جنبه‌های تصوّر نشدنی و مخفی محتوا را آشکار می‌نماید، و این امر ایجاب می‌کند که نتیجه‌گیری در مورد محتوای پنهان متن‌ها و یا پیام‌های ارتباطی بر محتوای واقعاً مشهود آنها استوار باشد «۱» از این رو لازم است به نکاتی چند در مورد پدیده‌های اجتماعی توجه نماییم:

۱. پدیده‌های اجتماعی در زمره اشیاء و منفرد نیستند، بلکه گاه عوامل مرئی و نامرئی زیادی در بوجود آوردن یک پدیده دخیل

هستند که با کمّی‌سازی امور و پدیده‌های مورد مطالعه، شناخت و فهم علل آنها میسر نخواهد بود.

۲. علوم طبیعی و علوم انسانی از نظر روش‌شناسی دو مقوله مجزا هستند و نباید دو دانش را با هم کاملًا یکسان قرار داد.

۳. آمار و ارقام، همواره تنها راه ممکن، برای دستیابی به علل و چگونگی پیدایش و استمرار پدیده‌های اجتماعی و حتّی رفتار فردی انسان‌ها نیستند.

در این پژوهش برای بررسی زوایای نامرئی و پنهان متغیرهای مورد بررسی و نوع گرایش‌ها و ارزش‌گذاری افراد مورد نظر از مجموع ۱۹ سوال مصاحبه، ۳ سوال ارزشی قرار داده شد تا نوع قضاوتها و گرایش‌ها و ارزش‌گذاری مصاحبه شونده معلوم گردد.

این سه سوال، (۳، ۸، ۱۰) از مجموعه سوالات به شرح زیر می‌باشد:

۳- چرابعضی از نوجوانان و جوانان ماهواره یا نوارهای ویدئویی غیر مجاز را تماشا می‌کنند.

۸- چرا بعضی از جوانها در گروههای رپ و هوی متال و ... عضو می‌شوند؟

۱۰- نظرشما در مورد حجاب چیست؟

---

(۱)- معتمدنژاد، کاظم. روش تحقیق در محتوای مطبوعات، صفحه ۷۷

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۲۷

از بین پاسخ‌های داده شده، جمله‌ای که پاسخ اصلی بوده انتخاب شده‌است که در ارتباط با سوالات و فرضیه‌ها و متغیّرهای پژوهشی می‌باشد. کلیه پاسخ‌ها در قالب سه بعد روان‌شناختی، فرهنگی و دینی گروه‌بندی شدند. نمودار زیر در صد این ابعاد را به نسبت فراوانی کلیه مضامین ثبت شده در کلیه واحدهای عنوان نشان می‌دهد:

روان‌شناختی ۴۴٪

فرهنگی ۲۹٪

دینی ۲۷٪

سپس جهت شمارش شواهد معنادار و متجانس و مربوط به هریک از آن مقوله، تعیین شده و کدگذاری گردید. در کدگذاری هربار که یکی از شواهد معنی‌دار مربوط به مقوله‌ای مشاهده شده است مقوله مربوط یک بار کد خورده است. جزء معنی‌دار و جمله به عنوان واحد محتوا بکار رفته است. در صورت تکرار شواهد به مقوله‌ای درجمله، فقط یک‌بار فراوانی حساب شده است، و هرگاه در یک جمله دو معنا وجود داشته است هریک در مقوله مربوط قرار داده شده است.

از کلیه متن مصاحبه، ۳ سوال مورد نظر ۲۸ مقوله ثبت شده است که جمع فراوانی آنها ۲۷۶ می‌باشد. جدول یک لیست مقولاتی است که به ترتیب فراوانی نسبی بیشتری دارند. خصوصیات پیام‌ها از این مقوله‌ها مشخص می‌شود.

جداول ۲، ۳، ۴ هریک نسبت مفاهیمی را که در یک جنبه یا گروه قرارداده شده‌اند نشان می‌دهند:

جدول شماره ۲: لیست مقولاتی که به ترتیب فراوانی نسبی بیشتر دارند.

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۲۸

جدول شماره ۳: مفاهیم علل روان‌شناختی تربیتی و شخصیّتی و عاطفی

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۲۹

نمایش تصویر همانطور که در جدول ۱ دیده می‌شود، تعداد وتجانس مضامین که در بعد روان‌شناختی قرار گرفته‌اند، درصد بیشتری از سایر ابعاد را نشان می‌دهند. دقّت در مضامین اصلی که جنبه‌های شخصیّتی و یادگیری وتقلید و هدف و اجبار را شامل می‌شود، و نیز مقوله‌های جدول شماره ۲ حاکی از آن است که استفاده از ماهواره و نوارهای غیر مجاز ویدئویی و همانندسازی با

بازیگران و خوانندگان ماهواره و ویدئو و عضویّت در گروههای رپ و هوی متال و ... ریشه در نقص شخصیّتی وتربیتی فرد دارد که بالاترین فراوانی (۲۷) در این بعد را به خود اختصاص داده است.

در مفهوم یادگیری با فراوانی ۲۳ به یادگیری در خانواده و یادگیری مشاهده‌ای از ماهواره و ویدئو و دیگران تأکید شده است که نشانگر گروه مرجع این افراد و تقلید و همانندسازی با آنها می‌باشد.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۰

علاوه برآن، با توجه به مقوله‌های هدف، بی‌هویّتی، از خودبیگانگی و ضعف ایمان مذهبی و تفکر سطحی و غلبه احساسات و هیجانات برعقل و ارضاء غیر مشروع نیازها کاملًا مشهود است.

از طرفی می توان گفت، سردرگمی و عدم وجود اعتقاد و اخلاق دینی و آماده بودن بستر جامعه، برای اعمال اینگونه اهداف و رشد ناسالم خانوادگی، بی‌هویتی و از خودبیگانگی فرهنگی را تسهیل نموده، و نقایص شخصیّتی و تربیتی افراد بجای اصلاح در خانواده و مدرسه و جامعه، امکان بروز و ظهور یافته است. لذا باردیگر فرضیه‌های ۱، ۲، ۳، ۴ در روش تحلیل محتوا نیز تایید می گردد. جدول شماره ۴ فرهنگ برتر و عوامل فرهنگی

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۱

مقوله‌های مندرج در جدول ۴ در مفاهیم اصلی فرهنگ و آزادی و فساد و سرگرمی و تیپ و دوست؛ مصادیق فرهنگ برتر و آزادی و مفهوم تفریح و سرگرمی و گروه مرجع را در بین این افراد نشان می‌دهد.

مقوله‌ها نشانگر ضعف اعتقادات مذهبی و فریفتگی و تقلید کورکورانه از فرهنگ بیگانه و گذران عمر به خوشگذرانی و لذّت طلبی و ثبیت مفهوم غلط از آزادی در اذهان این افراد و خودکم بینی فرهنگی می‌باشد.

نمایش تصویر جدول شماره ۴: مقوله‌های دینی و وظایف شرعی در مورد حجاب و پوشش جدول ۴

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۲

در جدول شماره ۵ لزوم رعایت حجاب و خوب بودن حجاب از مضامین استخراج شده، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. (۴۳ نفر)

تأمّل در مقوله‌های رعایت حجاب، که مفهوم اصلی است، حاکی از آن است که این افراد با وجود عدم رعایت حجاب و شرکت برخی از آنان در پارتی‌ها و ... به رعایت حجاب علاقمندند و اصل حجاب را انکار نمی‌کنند. می‌توان گفت، هنوز فطریّات آنها بطور کامل سرکوب نشده است و بیشتر آنان حجاب را امری لازم می‌دانند. اما آنچه مقوله‌های مفاهیم اصلی چادر و حدود حجاب و بی‌حجابی و حجاب ناقص و پوشش مانتو نشان می‌دهند، به نظر می‌رسد، عدم آگاهی از دستور حجاب در اسلام و اعمال نظرهای سلیقه‌ای در حدود حجاب و استفاده از زور و احیار در امری اعتقادی، نظرات منفی برخی از آنان را به دنبال داشته است. همچنین نفی حجاب کامل چادر از سوی برخی مسئولین و محافل رسمی و مطبوعات، محدوده حجاب را زیر سوال برده و چادر را پوششی اضافه القاء نموده است که در نظرات این افراد به وضوح نمایان است.

جدول فراوانی جداول و تحلیل مصاحبه‌ها

۱ سن و تحصیلات و وضعیت تأهّل:

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۳

نوع جرم و علّت ارتکاب جرم

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۴

نمایش تصویر «تحلیل مصاحبه‌ها»

در ۲۵ مورد جنس مونث با جرائم ارتباط نامشروع فرار از منزل و بدحجابی (تیپ رپ و هوی متال و ...) علل جرائم ۸۴٪ از این افراد (۲۱ نفر) به شرح زیر می‌باشد:

در وهله اول زمینه ارتکاب جرم در خانواده به جهت متارکه یا اختلافات بین‌والدین و عدم اعمال تربیت مذهبی و ایجاد ایمان عملی و درونی نشدن ارزش‌های دینی و وظایف شرعی و نیز عدم وجود محبّت و صمیمیّت بین اعضای خانواده و نداشتن همراز و دوست در خانواده و همچنین فشار مالی خانواده که بیشتر خانواده‌ها از نوع خانواده ناقص می‌باشند، پی‌ریزی شده است. اینها بدون ایمان مذهبی و تفکر منطقی و عزّت نفس بالا- که یکی از عوامل موثر در کاهش جرم است- و احساسات معقول رشد پیدا نموده‌اند، لذا با سطحی‌نگری و تحمّل کمتر وارد زندگی شده‌اند. مسبّب اصلی بعد از عوامل فوق، طلاق زیر ۲۰ سال و در مورد ازدواج تحمیلی و تلاش برای ازدواج مجدد از طریق دوست‌یابی، به خاطر تأیید روابط نامشروع دختر و پسر قبل از ازدواج در جامعه، و برداشتی غلط و

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۵

مبتذل از مفهوم آزادی که البته این باور با روند فرهنگی جامعه ایجاد شده است، و به لحاظ اینکه بیرون از منزل به راحتی می‌توانند مشاهدات خود را از ماهواره و ویدئو که ۴۰٪ نوارهای غیر مجاز ویدئو را تماشا کرده‌اند، عملی نمایند، لذا اقدام به فرار می‌نمایند، تا در بستر جامعه راحت و با پشتیبانی برخی مطبوعات و روشنفکران!! به خیال خود آزاد باشند!! که در این مسیر گرفتار دام افراد فاسد و گروههای انحرافی رپ و هوی متال و ... می‌شوند، که مترصد چنین فرصتهایی هستند، همچنین دوستی با پسرها باعث شده، نه تنها مشکل فعلی‌شان حلّ نگردد، بلکه آینده و آبروی خود و خانواده را نیز به تباهی بکشند، و در جامعه فردی مطرود تلقّی شوند که در برخی موارد خانواده‌ها نیز حاضر به پذیرفتن این افراد نمی‌باشند هرچند خود خانواده‌ها مقصر اصلی هستند، و امکانات ماهواره و ویدئو و برنامه‌های مبتذل آنها را تأمین نموده‌اند. از این رو، به اعمال خود بیشتر ادامه می‌دهند. لازم به ذکر است که ۱۰۰٪ دختران حتّی زنان متأهّل یا مطلّقه، صرفاً به قصد ازدواج اقدام به دوست‌یابی کرده و حتّی در برخی از موارد، حاضر به فرار از منزل می‌شوند ولی ۹۵٪ پسران حاضر به ازدواج با چنین دخترانی نبوده و جریمه و زندان را به ازدواج ترجیح می‌دهند و فقط قصد خوشگذرانی و ... دارند. «۱» تحصیلات این افراد بین پنجم ابتدایی تا چهارم نظری است، نشانگر این است که علی‌رغم مشکلات روحی و روانی و اعتقادی و اخلاقی این افراد که در برخی موارد منجر به خودکشی نیز گردیده است، مدرسه نتوانسته است این مشکلات حادّ را تشخیص و با درمان و اصلاح باورها و نگرش‌های منفی در این افراد، تغییر رفتار به وجود آورد. در حالی که حدود ۲۰ دقیقه تا سه ربع غیر از سوالات مصاحبه اقدام به تصحیح افکار منفی و صحبت‌های ارشادی شد تا امکان اصلاح در این افراد بررسی گردد، در ۸۸٪ موارد، متوجّه عمل ناشایست خود شدند که ابتدا قبیح بودن عمل را هم نمی‌پذیرفتند و دربرخی موارد با چشمی گریان، حالت پشیمانی و ندامت به وجود آمد. بطور مسلّم استمرار اصلاح افکار و ایجاد ایمان عملی مذهبی در بین نوجوانان و جوانان عامل بازدارنده قوی خواهد بود.

---

(۱)- از نتایج بررسی نگارنده طی ۵ سال گذشته در متغیّر علل انحرافات اخلاقی دختران. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۶

از ۱۱ مورد جنس مذکر با جرایم رابطه نامشروع، مواد مخدر و سرقت و حمل اسلحه منشاء جرم به قرار زیر می‌تواند باشد:

کلیه عوامل گفته شده در جنس مونث در مورد خانواده و جامعه و مدرسه در مورد این افراد نیز صادق می‌باشد، مضاف اینکه خانواده‌ها ارتباط نامشروع را برای پسران عیب نمی‌دانند وبرخی، خود امکانات لازم را فراهم می‌نمایند، تا پسران بی‌هیچ مزاحمی دختران فراری و ... به منزل آورند و نیز بیکاری و نبود امکانات تفریحی سالم و ارزان یا رایگان و تجرّد و پذیرش از طرف دختران

مزید بر علت بوده‌است.

با توجه به یافته‌های این بخش و مشاهدات نگارنده طی ۵ سال گذشته بر روی ۱۳ خانواده در متغیّر الگوپذیری مثبت و منفی کودکان از والدین (۲ تا ۲۵ ساله) و اثرات تماشای ماهواره و نوارهای غیر مجاز ویدئو تغییر نگرش‌ها ورفتار این افراد دو فرض H ۰ تحقیق که:

۱. میزان پای‌بندی والدین به انجام وظایف شرعی در نوع الگوپذیری فرزندان موثّر نیست.

۲. هرچه میزان پای‌بندی والدین به انجام وظایف شرعی کمترباشد بی‌بند وباری و خلاء فکری فرزندان بیشتر نیست. رد شده و دو فرضیه تحقیق:

۱. میزان پای‌بندی والدین به انجام وظایف شرعی در نوع الگوپذیری فرزندان موثر است.

۲. هرچه ایمان مذهبی والدین بیشتر باشد بی‌بندوباری و خلاءفکری فرزندان کمتر است.

تأیید می‌گردد و تفاوت میان درصد جرایم فوق با جرایم دیگر قابل ملاحظه و از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشد.

لازم به ذکر است جرائم شایع بین دختران در سنین زیر ۲۰ سال، در پژوهش انجام شده توسط نگارنده در سال ۱۳۷۵ سرقت و مواد مخدر و بالاترین تحصیلات، ابتدایی بود.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۷

سوال ۳- چرا بعضی از نوجوانان و جوانان ماهواره یا نوارهای ویدئویی غیر مجاز را تماشا می‌کنند؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۸

جدول شماره ۸- ۴- معمولًا چند ساعت و کدام برنامه‌های ماهواره ویدئو تلویزیون و DC را تماشا می‌کنید.

جدول شماره ۹- ۶ تا حالا شده کاری که بازیگری در فیلم انجام می‌دهد شما هم همان کار را انجام دهید؟

جدول شماره ۱۰- ۷ بازیگر مورد علاقه شما در فیلم‌ها کیست؟ چرا

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۳۹

جدول شماره ۱۱ به کدامیک از برنامه‌های تلویزیون علاقه‌دارید؟ چرا؟

جدول شماره ۱۲ سؤال ۸ چرا بعضی ازجوان‌ها در گروه‌های رپ و هوی متال عضو می‌شوند؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۰

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۱

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۲

«تحلیل مصاحبه‌ها»

«سؤالات ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸»

جواب‌ها حاکی از آن است که، در خانواده و مدرسه و جامعه (مطبوعات، صدا وسیما، محافل عمومی و ...) مفهوم ومحدوده تفریح وسرگرمی به‌طور واضح و روشن تبیین نگردیده است. از جمله عوامل دیگر، سطحی‌نگری نسل نو در برخورد با مسائل و لذت طلبی‌هاست که، نتیجه کمبودهای تربیتی خانواده و مدرسه می‌باشد. درصورتی‌که تفریحات سالم به نسل نومعرّفی گردیده، و امکانات لازم ارزان یا رایگان فراهم گردد، و با اجرای تمهیدات مذکور در بخش پیشنهادات و بخش‌های دیگر این مجموعه، کاهش قابل توجّهی در استفاده از این نوع تفریحات غیر سالم مشاهده خواهد شد.

ازطرفی، خلاء فکری وبی‌هویّتی و به جایی تعلّق نداشتن، که از نقص نظام آموزشی بوده و تدریس با روش حفظی در مدارس و دانشگاهها افراد را سطحی‌نگر با بار علمی اندک و مدرک‌گرایی بدون ارزشمندی علم بارآورده، لذا، استفاده از ماهواره و ویدئو را

یک نوع شخصیّت و فرهنگ بالا می‌پندارنـد، چون در درون خود چیزی ارزشـمند نمی‌یابند، لذا در بیرون با همانندسازی در افکار ولباس و ... با سـتارگان سـینما و گروههای انحرافی (۳۲٪ دختران) و تماشـای مـاهواره این خلاء را پر نموده و کسـی بودن را برای خود تصوّر می‌کنند. (۵۲٪ دختران) مخالفت با هنجارهای اجتماعی را یک نوع عرض اندام و مطرح کردن خود می‌دانند.

مقـابله فرهنگی صـحیح بـا تـأثیرات منفی مـاهواره، بـا جایگزینی موضوعات علمی و آموزشـی در سـیما و تغییر ذائقه افراد به سـمت عادات مشروع و مقبول جامعه با فیلمهای ارزشی، و کاهش روند روبه رشد فرهنگ مصرف گرایی و دکورگرایی در جامعه، هویّتی کـاذب را تشدیـد نمی‌نمایـد. کشـور ژاپن در این زمینه موفق بوده و توانسته است از تکنولوژی روز اسـتفاده بهینه را نموده و بـدون تغییر هنجارهای اجتماعی و فرهنگی و ... با تأسیس دانشـگاه‌های بین‌المللی باز با اسـتفاده از فناوری ماهواره در سطح کشور، هم به پیشـرفت علوم مختلف و توسـعه علم کمـک نموده، و نیز عمرگرانبهـای جوانـان خود را به بهترین وجه پربار نموده است، در ژاپن ۷ دانشـگاه باز با اسـتفاده از ماهواره تأسیس شده است که دانشجویان با در اختیار داشتن دستگاه ماهواره در منزل می‌توانند در سراسر ژاپن درس هر استادی که

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۳

مجرّب‌تر تشخیص دهند ببینند. بدین صورت مشکل خوابگاه و فضای آموزشی و اساتید مجرّب و ... نیز حلّ شده است.

ازرا. ف ووگـل نویسـنده آمریکـایی کتـاب ژاپن کشـور شـماره یـک، حـدود بیست سـال به ژاپن رفته، و به بررسـی و تحقیـق برای دستیـابی بـه رمز مـوفقیّت و معجزه اقتصـادی ژاپـن و ارائـه راه‌حل‌هـایی برای مشـکلات آمریکـا پرداختـه است، در مـورد تلویزیـون آموزشـی می‌نویسد: تلویزیون آموزشی در ژاپن‌تنها از سال ۱۹۵۹ شـروع بکار کرده است ولی در سال ۱۹۷۷ شبکه سراسری حدود ۵۲ سـاعت در هفته، برنامه‌های آموزشـی و فرهنگی پخش کرده است، هر هفته تلویزیون آموزشـی ۹۶ برنامه از ساعت ۹ صبح تا ۳ بعـد از ظهر پخش می‌کننـد. از اوایـل سال ۱۹۷۶، برنامه‌هـا در اکثر کودکسـتانها و دبسـتانها و مـدارس راهنمایی مورد اسـتفاده قرار می‌گیرد. (ژاپن با این همه برنامه‌های علمی مبلغ ناچیزی به عنوان مالیات از هر خانواده دارنـده تلویزیون دریافت می‌کند «۱» این امر باعث استقلال کامل مالی شده و میزان آن را خود تلویزیون به مجلس پیشنهاد می‌کند.

حاصل کار، برنامه‌های آموزشـی سـطح بالایی است که، به‌طور مجانی و به آسانی در اختیار مدارس قرار می‌گیرد. برنامه‌ها براساس آخرین اطلاعاتی که دانشـمندان دارند تهیّه و به صورتی پخش می‌شود که با برنامه درسـی آموزش اجباری تناسب داشته باشد. وی اضافه می‌کند دولت ژاپن از طریق رسانه‌های همگانی نقش فعّالی برای بالابردن سـطح تغذیه و جلوگیری از ضایعات زغال‌سـنگ و گـاز به عهـده دارد. «ان. اچ. ک» و تلویزیون ملّی آموزش به مـادران شـیوه تغـذیه درست وبهـداشت کودکان را آموزش می‌دهنـد، همچنین مادران را به مدارس دعوت می‌کنند و در آنجا به آنها بچّه‌داری می‌آموزند.

اگر قرار است از خارجی‌هـا برنـامه و فکر کـپی کنیم، بهـتر است نحوه اسـتفاده از مـاهواره را از ژاپنی‌هـا کپی کنیم، که به توسـعه و پیشرفت علمی و تحقیقاتی کشور نیز کمک شایانی گردد.

---

(۱)- البته در ایران هم اداره برق به عنوان حقّ اسـتفاده از تلویزیون مالیـات می‌گیرد امـا نه برای آموزش‌های علمی و پر محتوا. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۴

بنـابراین می‌توان هم از فنـاوری روز اسـتفاده نمود، و هم فرهنـگ و عزّت و انسانیّت خود را حفظ نمود و به اسـتعمار الکترونیک نه گفت و در جبهه فرهنگی نیز پیروز گردیـد، کـافی است همّتی دیگر همچون ایـام جنـگ برای حفظ اسـتقلال فرهنگی کشور به‌کار افتد.

از سوی دیگر، نتایج بررسـی‌های نگارنده نشان می‌دهد که در فرزندان خانواده‌های مذهبی، که از اوان کودکی آموزه‌های دینی در

آنها درونی شده وبه صورت باور و یقین در آمده است، علاوه براینکه دارای عزّت نفس بالا می‌باشند، تقلید و همانندسازی با ستارگان سینما ... و به‌طور کلی الگوهای منفی، بسیار کم بوده و از قدرت استدلال و تشخیص کافی برخوردارند، و از هویّت دینی به عنوان شخصیّت خود احساس رضایت می کنند.

از این رو جواب دو سوال تحقیق:

۱. علل گرایش نوجوانان و جوانان به عضویّت در گروههای رپ و هوی متال و ... و الگوپذیری از رسانه‌های گروهی چیست؟

۲. تأثیرات رفتاری برنامه‌های ماهواره و نوارهای ویدئویی غیرمجاز و برنامه‌های ماهواره و نوارهای ویدئویی غیرمجاز برنامه‌های سیما در نوجوانان و جوانان چگونه می‌باشد؟

در این بخش و به‌طور مشروح در بخشهای دیگر روشن گردیده و بار دیگر فرضیه ۱ و ۲ تأیید می گردد.

جدول شماره ۱۳- سؤال ۹- حجاب مادر و خواهر و خودتان چه شکلی است؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۵

جدول شماره ۱۴- سوال ۱۰- نظر شما در مورد حجاب چیست؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۶

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۷

جدول شماره ۱۴- ۱۱ حجاب درونی یعنی چه؟

نمایش تصویر «تحلیل مصاحبه‌ها»

«سوالات ۹- ۱۰- ۱۱»

با توجه به اینکه ۸۰٪ مادران در جنس مونث حجاب را بصورت نسبتاً کامل رعایت می کنند و ۵۶٪ خواهران این افراد، به همین صورت حجاب را رعایت می‌نمایند ولی دختران همین مادران از رعایت حداقل حجاب شرعی نیز امتناع ورزیده و با وضعیتی زننده در جامعه ظاهر می‌شوند (۴۸٪ و ۲۴٪ خواهران) و (۵۶٪) بطور ناقص رعایت می کنند. این تفاوت درصد میان حجاب مادر و حجاب دختر

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۸

تفاوت معنی‌داری می‌باشد و حاکی از آن است که اعتقادات مذهبی در برخی از والدین درونی نشده و آن دسته از مادرانی که حجاب کامل را رعایت کرده‌اند (۳۲٪) نتوانسته‌اند این عقیده و این ارزش را به همان صورت به فرزندان خود منتقل نمایند، و چون رعایت حجاب با عقاید و باورها و ارزشهای دینی فرد سروکار دارد، لذا والدین به خاطر عدم توانایی یا عدم توجه به معتقد نمودن فرزندان به طریق استدلال منطقی، متوسل به زور و اجبار شده‌اند که نتیجه کاملًا منفی بوده است، لذا در برخی موارد (۳۲٪) مادر کاملًا محجّبه و دختر کاملًا بی‌حجاب بوده است (۴۰٪) که شلاق هم نتوانسته او را مجاب و مجبور به رعایت حجاب سازد. از طرفی در استفاده از زور و اجبار و شلاق و حبس، به عنوان عدم رعایت حجاب که در اصل تیپهای رپ و هوی متال و ... مورد نظر بوده است، تنفّری از حجاب و افراد محجبه در این افراد ایجاد نموده است. لازم است جرم افراد بصورت واضح با دلایل کافی و قانع کننده به متهم گفته شود تا نتایج منفی ایجاد نفرت ولجبازی ببار نیاید.

همچنین به دلایل فوق و نیز عدم انجام روشنگری لازم در مدرسه و جامعه از حجاب و حجاب درونی و اثرات مثبت رعایت حجاب و اثرات منفی و زیانبار عدم رعایت حجاب در خانواده و جامعه و تأثیر آن بررونـد فرهنگی و اجتماعی جامعه، باعث شده است، نوجوان و جوان تصویر صحیح و روشن و مستدلی به عنوان وظیفه شرعی، از پدیده حجاب نداشته باشد، و چون اقناع درونی نشده است، ضرورتی به رعایت آن نمی‌بینند. از طرفی، جو مسموم حاکم بر جامعه از جهت حفظ ارزش‌های اصیل اسلامی و رعایت

موازین شرعی و عدم برخورد قاطع و مستمر با افرادی که تعمداً زمینه ساز این جوّ مسموم بوده و هستند، و با تبلیغ جامعه مدنی و آزادیهای آن، که فضا را برای افراد مغرض و نادان و ناآگاه از ارزش‌های اسلامی، و غرب‌زده خود بیگانه، آماده نموده، بدحجابی و بی‌پروایی و اختلاط با مردان، به نام تساوی حقوق و حضور در اجتماع!! ارزش پیدا کرده و عفّت و پاکدامنی و غیرت و حیاء در برخی مطبوعات و محافل عمومی به تمسخر گرفته می‌شود که جز این وضع، نتیجه دیگری نمی‌توان انتظار داشت. البته عامل تشدید کننده این وضع و یک‌طرفه ماندن این وضعیّت بدون مخالف، سکوت نیروهای مذهبی است که به لحاظ رعایت مصالح کشور سکوت را صلاح دانسته‌اند! اما این سکوت مصلحت‌آمیز، در نظر این عدّه، عقب‌نشینی از موازین شرعی و

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۴۹

ارزش‌ها تلقّی شده است. لذا مرتّب این نوع فضاسازی تشدید می‌شود. به طوری که حدّ شرعی حجاب هم رفته‌رفته کمتر شده و برخی نوجوانان و جوانان زیر چانه و پا را جزو محدوده حجاب نمی‌دانند «۱». تا جایی که برخی بانوان مذهبی در تلویزیون نیز زیرچانه را از حدّ شرعی حجاب خارج نموده‌اند!!!

جدول شماره ۱۵- ۱۲- در زندگی به چه چیزهایی پای‌بند هستید؟

نمایش تصویر
____

(۱)- بررسی نگارنده در سال ۷۸ حرم مطهّر رضوی

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۰

جدول شماره ۱۶- سوال ۱۳- معمولًا پدر و مادرتان نمازشان را کی می‌خوانند؟ آیا در مسجد می‌خوانند؟

جدول شماره ۱۷- سوال ۱۴- معمولًا نمازتان را کی می‌خوانید؟ تا کنون به مسجد رفته‌اید؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۱

جدول شماره ۱۸- سوال ۱۵- چه چیزهایی در زندگی برایتان ارزش دارد؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۲

«تحلیل مصاحبه‌ها»

«سوالات ۱۲- ۱۳- ۱۴- ۱۵»

جواب سؤالات ۱۵، (۹۱٪) و سؤال ۱۲، (۷۷٪) از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشد و حاکی از آن است که پاسخگویان جز لذّات مادی و زندگی دنیوی چیز ارزشمندی در دنیا نمی‌شناسند (۷۷٪) ریشه این خواستها و بی‌قید وبی‌بندی‌ها ریشه در خلاء فکری و بی‌هویّتی و بی هدف بودن آنها دارد، و نقص تربیتی خانواده و مدرسه و جامعه را می‌رساند و بی‌قید وبندی در زندگی و پایبند نبودن به اصول و ارزش‌های اصیل جامعه، نتایج زیانباری دارد که بخشی در مصاحبه‌ها آمده است.

لازم به ذکر است که تنها عامل بازدارنده از جرائم و تخلّفات اخلاقی به میزان پایبندی به وجدان اخلاقی و ارزش‌های اسلامی است که ایمان مذهبی ایجاد می‌نماید. به طوری که آمار نشان می‌دهد تنها ۴۱٪ پدران نماز اول وقت می‌خوانند و ۳۰٪ آنان به مسجد می‌روند و ۲۵٪ پدران نماز نمی‌خوانند و ۶۱٪ به مسجد نمی‌روند و همچنین ۵۰٪ مادران نماز اول وقت و ۱۶٪ تا قضا نشده نماز می‌خوانند و ۲۲٪ از مادران نماز نمی‌خوانند و ۷۲٪ به مسجد هم نمی‌روند و ۵۸٪ خود این افراد نماز نمی‌خوانند و ۵۸٪ به مسجد نمی‌روند و تنها ۲۵٪ گاهی به مسجد می‌روند. در اینجا نیز عدم توانایی پدران و مادران نماز خوان، در انتقال ایمان مذهبی خود به فرزندان به چشم می‌خورد. اعتقادات را باید با منطق و دلیل و برهان ایجاد کرده و تداوم بخشید، و عمل نمازخواندن با اعمال دیگر این والدین که در مواردی با هم تناسب نداشته است، وتضاد گفتار و کردار باعث عدم موفقیّت والدین در ایجاد باور دینی و عمل به وظائف شرعی فرزندانشان شده است. از آنجا که نماز رابطه خالق و مخلوق است، و اگر این رشته ارتباط با خدا به هر دلیل

گسسته شود با شیطان پیوند خواهد خورد، لذا بررسی‌های نگارنده نشانگر آن است که هرچه ایمان مذهبی عملی کمتر باشد گرایش و ارتکاب جرم بیشتر بوده است و افراد نمازخوان که ایمان در آنها درونی شده است دارای عزّت نفس بالا می‌باشند که یکی از عوامل بازدارنده از جرم بوده و تربیت اوّلیه در خانواده و مدرسه ایجاد کننده این خصیصه می‌باشد.

لذا بار دیگر فرض: H ۰

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۳

۱. میزان پای‌بندی والدین به انجام وظائف شرعی در نوع الگوپذیری فرزندان مؤثر نیست،

۲. هرچه پای‌بندی والدین به وظایف شرعی کمتر باشد بی‌بند و باری و خلاء فکری فرزندان بیشتر نیست.

۳. هرچه بی‌بندوباری و خلاء فکری در خانواده‌ها کمتر باشد پذیرش الگوهای منفی در فرزندان کمتر نیست، ردّ شده و سه فرضیه زیرتأیید می گردد:

۱. میزان پای‌بندی والدین به انجام وظایف شرعی در نوع الگوپذیری فرزندان مؤثر است،

۲. هرچه پای‌بندی والدین به انجام وظایف شرعی بیشتر باشد بی‌بندوباری و خلاء فکری فرزندان کمتر است،

۳. هرچه بی‌بندوباری و خلاء فکری در خانواده‌ها بیشتر باشد پذیرش الگوهای منفی در فرزندان بیشتر است.

جدول شماره ۱۹- سوال ۱۶- معمولًا کدام روزنامه یا مجلّه را مطالعه می کنید؟ چرا؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۴

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۵

«تحلیل مصاحبه‌ها»

«سؤال ۱۶»

رسانه‌های جمعی از جمله صدا و سیما و مطبوعات در ایجاد و یا تغییر ذائقه و عادتی خاص نقش مهمّ وتعیین کننده‌ای را ایفا می‌نمایند. روند کلّی این رسانه‌ها هرچه باشد، در افکار و عادات مخاطب تأثیرات عمیقی می گذارد.

بررسی محتوای مطبوعات و مطالب انتخاب شده توسط نوجوانان علاوه بر صحّه گذاشتن برروابط عاطفی دختر و پسر قبل از ازدواج، حاکی از سطحی‌نگری خوانندگان نیز بوده و افزایش چاپ داستان‌های عاطفی این روحیّه را صحّه گذاشته و تشدید می‌نماید، بلکه در مواردی باعث همانندسازی با قهرمان داستان نیز می گردد. (۸٪)

پندآموزی از بیان سرگذشت زندانیان در مطبوعات نتیجه مطلوب را نداشته و آمار (۴۱٪) نشانگر آن است که همه این افراد به علت پندآموزی سرگذشتهای زندانیان را خوانده‌اند اما متنبّه نشده‌اند. پس باید برای هدایت نوجوانان و جوانان به روش دیگری غیر از بیان سرگذشت زندانیان تمسّک جست. نشان دادن الگوهای منفی خود آموزش غیر مستقیم ناهنجاریهای اجتماعی است. بدیهی است فرد تا از درون تغییر نیابد، عوامل بیرونی موفقیت کمتری خواهند داشت.

مجلّاتی که مطالب جنسی و عاطفی را بیان می کنند (۴۰٪ خواننده مجلّات خانواده و جوانان) نباید انتظار داشته باشند نوجوانان و جوانان در برخورد با جنس مخالف صحنه‌های داستان مجلّه را تداعی نکرده و فکر و ذهن‌شان را اشغال نکند. تغییر محتوا به مطالب جدّی و علمی در تغییر افکار و ذائقه راهگشا خواهد بود. غیر از مسائل عاطفی در زندگی و جامعه، مسائل قابل طرح فراوانی وجود دارد که می‌شود برای نسل جوان مطرح نمود.

ازراووگل محقّق آمریکایی و استاد دانشگاه هاروارد در مورد آموزش بنیادی در جامعه ژاپن می‌نویسد:

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۶

کراکراسنو «۱» خبرنگار پیشین بوستون کلاب «۲» در توکیو مشاهده کرد که خبرنگار ژاپنی می‌تواند مدّعی شود که خوانندگان

معمولی سه تا روزنامه پرتیراژ ژاپن (در مجموع حدود ۶۰ میلیون تیراژ) درباره مسائل بین‌المللی آگاهی بیشتری دارند تا خوانندگان روزنامه‌های سطح بالای ساحل شرقی آمریکا (بوستون و نیویورک). یک مفسر خبری تلویزیون تجارتی سراسری ژاپن می‌تواند مدّعی شود که تماشاگران ژاپنی آن قدر فهم علمی دارند که هنگام بحث درباره آلودگی، نیروگاه اتمی و مسائل دیگر، فرمولهای شیمیایی گوناگون را بکار ببرند. «۳» جدول شماره ۲۰- سوال ۱۷ بعد از آزادی از زندان چکار خواهید کرد؟

نمایش تصویر____

(۱)- wonS rekcorC

(۲)- bulC notsoB

(۳)- ووگل، ازرا، ژاپن کشور شماره ۱ صفحه ۱۲۰

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۷

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۸

جدول شماره ۲۱- سوال ۱۸- تاکنون چه جرم‌های دیگری مرتکب شده‌اید؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۵۹

نمایش تصویر «تحلیل مصاحبه‌ها»

«سوالات ۱۷ و ۱۸»

با توجه به اینکه ۵۵٪ افراد دستگیرشده تکرار جرم داشته و در ۶/ ۴۱٪ موارد جرائم قبلی‌شان ارتباط نامشروع و فرار از منزل بوده و در حال حاضر نیز ۶/ ۶۶٪ جرم فعلی‌شان ارتباط نامشروع و فرار از منزل می‌باشد. بیشتر آنان سه بار سابقه محکومیّت داشته، و فاصله دستگیری‌ها از اوّلین بار دستگیری تاکنون خیلی کم می‌باشد.

آمار حاکی از آنست که مجازات اعمال شده بازدارنده نبوده بلکه درارتکاب مجدّد جرم نیز مؤثر بوده است.

البته بدآموزی زندان یکی دیگر از عوامل تکرار جرم بوده است. به طوری که دستگیرشدگان، جرایم یاد شده را جرم سبکی می‌دانند، اما جرم مواد مخدّر از نظر آنها کلاس بالا و دارای فرهنگ است و خود را برتر می‌دانند، و چون تنها در زندان و در گروه دوستان خود، برای اینگونه افراد اهمیّت داده می‌شود، لذا در برخی موارد تعمّداً دست به ارتکاب جرم می‌زنند تا دستگیر شوند، و هویّتی برای خود

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۰

در جمع دوستان زندانی بیابند و تأئید شوند و احساس بزرگی و برتری نمایند (اظهارات مصاحبه شوندگان) از آنجا که هر فردی تمایل دارد از طرف جمع تأئید گردد و به جهت شکستن هنجارهای اجتماعی همواره از طرف عموم طرد شده‌اند، این تأئید را در زندان می‌جویند.

متأسفانه، این طرز فکر غلط در هیچ‌کدام از دفعات دستگیری در زندان اصلاح نشده و این دیدگاه به صورت باور در این افراد تثبیت شده است که محرک قوی و زمینه‌ساز ارتکاب جرم می‌باشد. در حالی‌که هنگام مصاحبه حدود ۲۰ دقیقه تا ۳ ربع صحبت‌های ارشادی با هدف تصحیح افکار منفی صورت گرفت که در ۷۶٪ نتیجه مثبت بوده و درصورت استمرار تصحیح افکار غلط و حلّ مشکلات‌شان امکان ترک جرم وجود دارد.

البتّه این آزمایش در دو پژوهش (سال ۱۳۷۵) با عنوان نقش اعتقاد و ایمان در کاهش جرایم و تعدیل بزهکاری در رابطه با آموزش و پرورش (سال ۱۳۷۴) برروی بیش از ۶۰ پسر ۸ تا ۱۶ ساله انجام شد نتیجه در ۹۵٪ موارد مثبت بود.

باز در سوال ۱۷، ۸۰٪ جنس مؤنث به طور دقیق نمی‌دانند چه خواهند کرد و از خیالات خود جواب دادند، اما کلیه ۱۱ نفر جنس

مذکر دقیق می‌دانستند و تصمیم گرفته بودند چه کاری انجام دهند. هرچند تنها در (۸۳٪) موارد (یک نفر مؤنث و دو نفر مذکر) از این افراد تصمیم جدّی بر ترک جرم داشتند. آنچه به دست آمده است این است که، تا وقتی مشکل فکری و مادی و ... این گونه افراد حلّ نگردد به ارتکاب جرم دست خواهند زد. باید انگیزه را شناسایی و در جهت از بین بردن آن اقدام لازم اعمال شود. با توجه به این یافته‌ها، فرض H ۰ مبنی بر «مجازات همراه با تصحیح افکار منفی زندانیان در جلوگیری از تکرار جرم مؤثر نیست»، ردّ شده و فرضیه پژوهش که «مجازات همراه با تصحیح افکار منفی زندانیان در جلوگیری از تکرار جرم مؤثر است»، تأیید می گردد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که رعایت عدالت در هنگام دستگیری و وجود مدارک دال بر وقوع جرم، و میزان مجازات اعمال شده و رفتار قاضی و دیگر مسئولین ذیربط تأثیر زیادی در ترک یا انجام جرم داشته و درصورت احساس ظلم از طرف متهم، امکان تکرار جرم بیشتر است. لذا بعد از بازداشت ضرورت دارد متهم یا مجرم از بازداشت خود با دلایلی کافی

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۱

آگاه شده و مجازات و عمل غیرقانونی یا غیر شرعی خود را بپذیرد تا احساس ظلم از بین برود.

جدول شماره ۲۲- سؤال ۱۹- برخورد پدر و مادرتان در رابطه با جرم‌تان چگونه بوده است؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۲

نمایش تصویر «تحلیل مصاحبه‌ها»

«سوال ۱۹»

۷۲٪ والدین از عمل فرزندان خود ناراحت شده‌اند و ۸/ ۱۳٪ خود والدین خلافکار بوده و برایشان فرقی نمی کرد. رفتار معمول والدین در مواقعی که فرزندان خلافی انجام می‌دهند معمولًا ناراحتی و سرزنش فرزند می‌باشد، در حالی که اگر به ریشه‌ها و علل رفتار فرزند نگاه کنیم در خواهیم یافت که زمینه‌های مساعد جرم در ۹۵٪ موارد به دست خود والدین ایجاد شده است، ووقتی فرزندشان طفلی بیش نبود، هیچگونه توجّهی به رفتار و کردار خود نداشته و حال که فرزند همچون آینه‌ای آموخته‌های خود را بروز می‌دهد سرزنش و کتک دریافت می‌نماید. توضیح بیشتر این مطالب در بحث خانواده آمده است.

«سوال ویژه جنس مذکر»

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۳

جدول شماره ۲۳- سوال ۲۰- اگر خواهر شما با پسری ارتباط داشته باشد عکس‌العمل شما چه خواهد بود؟

نمایش تصویر «تحلیل مصاحبه» «سوال ۲۰»

مشاهدات و بررسی‌ها و آمار حاکی از آن است که مردان تنها برای خانواده خود غیرت می‌ورزند. این سؤال از پسران ۱۴ تا ۱۶ ساله در کانون اصلاح و تربیت (سال ۷۶) نیز پرسیده شد، همگی به شدّت ناراحت شدند به حدّی که برخی از شنیدن سوال هم سرخ شده عصبانی می‌شدند. حتّی برخی با جرایم سرقت حاضرنبودند خواهرشان با مانتو و روسری بیرون برود.

جای خوشوقتی است این همه تبلیغات برای بی‌بندوبارکردن پسران و دختران هنوز به طور کامل موفق نبوده و نتوانسته است روحیه غیرتمندی را در همه پسران از بین ببرد.

از سویی این غیرتمندی، در بین اینگونه افراد فقط شامل خانواده خویش می‌شود، به طوری که ۹۹٪ پسران و مردان حاضر نیستند با دختران و زنانی که می‌دانند با مردی ارتباط

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۴

نامشروع داشته‌اند ازدواج کنند، حتّی اگر با خود اینها ارتباط داشته‌باشند. زندان و حبس و شلاق را به ازدواج با چنین دخترانی ترجیح می‌دهند و در ۱۰۰٪ موارد قصد پسران صرفاً سوء استفاده و ۱۰۰٪ هدف دختران و حتّی زنان متأهّل ازدواج بوده است. «۱»

در صورتی که از طرف شورای جوانـان و ... با ضوابط و تسـهیلات لازم و کافی و اسـتفاده از علوم روز و رایانه و ... با سازمانـدهی افراد خیّر مؤسسات ویژه ازدواج راه‌اندازی گردد مشکل ازدواج به ویژه برای دختران و پسران مجرد به نحو مطلوب حل می گردد.

---

(۱)- از نتایج بررسی نگارنده در مرکز اجرایی امر به معروف و نهی از منکر سال ۷۶ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۵

«یافته‌ها»

۱- علل ارتکاب جرم در ۸۴ درصـد موارد جنس مؤنث متارکه یا اختلافات والدین و عدم اعمال تربیت مذهبی و ایجاد ایمان عملی و درونی نشـدن ارزش‌های دینی و وظایف شـرعی و نیز عـدم وجود صـمیمیّت و دوستی بین اعضای خانواده و فشار مالی خانواده از دیگر عوامل زمینه ساز جرم بوده است. اما عامل اصـلی و مسلّط فقر ایمان مـذهبی درونی شده و نهادینه و تثبیت شده در شخصیّت فرد می‌باشد.

۲- در جنس مذکر علاوه بر عوامل فوق بیکاری و تجرّد و پذیرش از طرف دختران مزید بر علّت بوده است.

۳- ۱۰۰ درصـد دختران و حتّی زنان متأهّل به قصـد ازدواج و ۹۹ درصـد پسـران و مردان به قصد سوء اسـتفاده اقدام به ایجاد رابطه نامشروع می‌نمایند که ۹۹ درصد موارد هیچ‌کدام حاضر به ازدواج با چنین دختران و زنانی نیستند «۱».

۴- طلاق‌های زیر ۲۰ سال به ویژه در سـنین ۱۴ تا ۱۸ سالگی که اکثریّت مرتکبین این نوع جرایم را سـنین بین ۱۴ تا ۲۰ سالگی که در سن ۱۶ تا ۱۸ سالگی شیوع بیشتری دارد تشکیل می‌دهد (جنس مونّث).

۵- عوامـل مختلف از جمله تربیت اوّلیه خـانواده و مـدرسه و رونـد فرهنگی جـامعه و نوع برخورد جـامعه بـا ارزش‌های اسـلامی در تکرار و انجـام جرم مـؤثّر بـوده و تبلیغ آزادی از عوامـل مسـلّط و زمینه‌سـاز بسیاری از جرایم منکراتی از جمله رابطه نامشـروع بوده است.

۶- ۲۵ درصد دختران اسـتفاده از ماهواره و ویدئو را نوعی شخصیّت و فرهنگ بالا تصوّر می کنند و ۳۲ درصد دختران با گروههای انحرافی رپ و هوی متال و ... به همین دلیل همانندسازی می کنند.

۷- ۸۰ درصد مادران در جنس مونث و ۵۶ درصـد خواهران این افراد، حجاب را به طور کامل رعایت می کنند، ولی ۴۸ درصد این افراد و ۲۴ درصـد خواهران آنـان از رعایت حـداقل حجاب شـرعی هم امتناع می‌ورزنـد. دلیل، درونی نشـدن اعتقادات مـذهبی در خانواده و عدم استفاده از استدلال و منطق در ایجاد باورهای دینی و استفاده از زور و اجبار بوده است.

۸- والـدین مذهبی به جهت عدم آگاهی کافی و عدم توان علمی نتوانسـته‌اند باورها و ایمان مذهبی خود را، به فرزندان خود منتقل کنند.

---

(۱)- از نتایج بررسی نگارنده در متغیر علل انحرافات دختران طی ۵ سال گذشته در جلسات مشاوره فردی و مصاحبه و مشاهده.

فصل ۲ بررسی نوع تأثیر عوامل مسلّط در الگوپذیری نوجوانان و جوانان

«نقش وراثت و محیط در شکل‌گیری شخصیّت»

«نقش وراثت و محیط در شـکل گیری شخصـیّت» یافته‌های زیر نشانگر اهمّیت نقش محیط و وراثت در شـکل گیری شخصیّت انسان هستند که آگاهی از کم و کیف این نقش‌ها، ما را به روش‌های تربیتی مناسب رهنمون می‌سازد.

یافته‌های علمی نشان می‌دهد که ۵۰ درصد ژن‌های کودک با پدر مشترک است و ۵۰ درصد دیگر با مادر، کاری که وراثت می‌کند این است که امکانات را در معرض تأثیر متقابل جاندار در حال رشد و محیط قرار می‌دهد.

«مطالعات مارگارت مید «۱»» نژاد شناس و جامعه شناس معروف آمریکایی نشان می‌دهد که بعضی ناراحتی‌های روانی که در بعضی فرهنگ‌ها طبیعی و ذاتی سنین بلوغ تلقّی شده‌اند فقط ریشه اجتماعی داشته بستگی به آزادی‌ها یا محدودیّت‌هایی دارند که اجتماع به جوانان خود تحمیل می‌کند.

روث بندیکت «۲» یکی دیگر از نژادشناسان معروف آمریکایی نشان می‌دهد که چطور در فرهنگ‌های مختلف که عقاید و «ارزش» های مختلف دارند شخصیّت‌های متفاوت به وجود می‌آید.

مندل شرمان «۳» طی مطالعات خود پی‌برد که کودکانی که در یک درّه دور افتاده ایالت ویرجینا زندگی می‌کردند، قوه ابتکار و تخیّلی بسیار ضعیف دارند و حتّی بازی نمی‌کنند. در این دهکده در واقع

---

(۱)- daem teragraM

(۲)- cideneB htuR

(۳)- namrehS lednaM نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۷

هیچ‌گونه سازمان اجتماعی وجود نداشت و مردم از رقابت و ناراحتی نیز به دور بودند. کودکان این دهکده به هنگام بزرگی مثل سایر افراد فامیل خود، بی‌هدف، کودن و خرافاتی می‌شوند. «۱»

همچنین آلبرت باندو را در نظریه یادگیری اجتماعی می‌گوید:

عوامل شخصی درونی و رفتار نیز به عنوان تعیین کننده‌های دوجانبه یکدیگر عمل می‌کنند. تا حدّزیادی محیط تنها یک «استعداد بالقوه «۲»» است، مگر آنکه توسط کنش‌های مناسب بالفعل شود، آن یک خاصه ثابت نیست که لاجرم برافراد تحمیل خواهند شد. کتب بر مردم بی‌اثر هستند مگر آنکه انتخاب شده و مورد مطالعه قرارگیرند. آتش مردم را نمی‌سوزانند مگر آنکه لمس شود و تأثیرات پاداش بخش و تنبیه کننده تا زمانی که توسط عملکردهای موقعیّتی فعّال نشوند، بی‌اثر و خنثی هستند.

همین طور، تعیین کننده‌های شخصی تنها استعدادهایی بالقوه‌اند، که نافذ نخواهند بود مگر آنکه فعّال شوند. مردمی که می‌توانند درباب مسائل شخصی مباحثه کنند، درصورتی در دیگران اثر می‌گذارند که حرف بزنند و درصورت سکوت، حتّی اگر به ابزار این کار نیز مجهّز باشند، تأثیری بر دیگران نخواهند داشت. لذا، رفتار تا حدّی معیّن می‌کند کدام یک از تأثیرات بالقوه محیطی به بازی گرفته می‌شود و در این راه چه مشکلاتی بروز خواهد کرد، تأثیرات محیطی نیز به نوبه خود تا حدّی معین می‌کند، کدام خزانه رفتاری توسعه یافته و فعّال می‌شود. دراین فرآیند و جاذبه، محیط و رفتار هر دو پرنفوذ هستند. مردم محیط را فعّال و ایجاد می‌کنند و از آن تأثیر می‌گیرند. «۳»

---

(۱)- صانعی، پرویز، قانون و شخصیت، صص ۱۴- ۱۳- ۳۱، چاپ اول ۱۳۴۴

(۲)- ytitaitnateP

(۳)- باندورا، آلبرت، نظریه یادگیری اجتماعی. صص ۲۰۶ و ۱۹۸. چاپ اول ۱۳۷۲

«تأثیر روابط پدر و مادر درکودک»

«تأثیر روابط پدر و مادر درکودک» شواهد نشان می‌دهد بزرگترین عامل تربیت افراد، محیط خانوادگی آنهاست، چه پایه و قسمت

اصلی شخصیّت در همان سال‌های اولیه کودکی تشکیل می‌یابد و ادراکات و تجربه‌های بعدی در حقیقت بر همان پایه قرار خواهند داشت. محیط گرم و دوستانه خانوادگی که در آن بین پدر و مادر و بین اولیاء و کودکان روابط خوب و صمیمانه وجود داشته باشد، معمولًا افرادی سالم، مثبت و فعّال بار می‌آورد که انعکاس عشق و علاقه خانوادگی را به صورت کار و کمک به دیگران نشان می‌دهند، به عکس، از خانواده‌های از هم پاشیده شخصیّت‌های بی‌ثبات و بیکار و احیاناً مخرّب بیرون می‌آیند. این حقیقت در مطالعات متعدد به ثبوت رسیده است. از جمله سیریل برت «۱» روانشناس انگلیسی مشاهده کرد که ۵۸ درصد کودکان بیکار و منحرفی که مورد مطالعه او قرارگرفته بودند، دارای خانواده‌ای بودند که به‌علّت مرگ، طلاق یا غیبت یکی از والدین از هم پاشیده شده بود. ظاهراً مرگ یا غیبت یکی از والدین شخصیّت طفل را منحرف می‌سازد. هورنل هارت «۲» و ای. بی. هارت «۳» که هر دو از جامعه‌شناسان هستند در چگونگی صدمه رساندن نزاع و عداوت مداوم بین پدر و مادر به شخصیّت کودک تحقیق کردند. کودک بستگی عاطفی نزدیکی به هر دو والدین دارد. از این رو نزاع پدر و مادر باعث می‌شود که تضادّی در شخصیّت خود کودک به وجود آید. این تضادّ و عقده درونی غالباً به روحیه و رفتار غیرطبیعی و ضد اجتماعی منجر می گردد. لابرتاهاتویک «۴» روان‌شناس کودک ضمن مطالعات خود دریافت که کودکانی که از خانواده‌های آرام و سالم هستند با دیگر کودکان همکاری و تعاون داشته از لحاظ عواطف سالم و طبیعی می‌باشند.

این کودکان از حسد، عادات، اخم و ترس بری هستند. به عکس، کودکانی که بین پدر و مادرشان اختلاف و ناراحتی وجود دارد، قادر به همکاری با سایر کودکان نبوده، ناراحت و حسود بوده، مرتّب

---

(۱)- truB liryC

(۲)- traH llenroH

(۳)- traH. E

(۴)- kciwttaH. W atreBaL نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۶۹

گریه می‌کنند و ترس و عادات عصبی دارند. ضمناً بالغینی که شخصیّت‌شان در کودکی به علت خانواده ناراحت و ازهم پاشیده، منحرف نشده غالباً از زندگانی زناشویی خود راضی هستند، یعنی افرادی که پدر و مادرشان زندگانی زناشویی خوش و سالمی داشته‌اند، غالباً صاحب‌خانواده خوشبختی خواهند بود. این مطلب توسط لؤئیذترمن «۱» و جامعه‌شناسان دانشگاه در شیکاگو «ارنست برجس «۲»» و «لئونارد کوترل «۳» ثابت شده‌است.

آگوست آیشهورن (nrohhciE tsguA) ثابت کرد که عدم توجّه به کودکان مثل عشق و علاقه زیاد، باعث پیدایش ناراحتی‌های روانی در آنها می‌گردد. او نشان داد که غالباً ولگردی و انحراف کودکان از طرد کردن آنها در خانواده به وجود می‌آید و عشق و علاقه پیش از حدّ درخانواده نیز موجب پیدایش رفتارو حالات کودکانه و عدم بلوغ در فرد می‌گردد.

ریچارد پنیتر «۴» و فیلیس بلانچارد «۵» دکتران روان‌شناس، سابقه خانوادگی کودکان ولگرد و منحرفی را که برای درمان نزد آنان آورده شده بودند مطالعه کرده، دریافتند که در ۹۰ درصد این موارد ریشه ناراحتی از طرز رفتار و تعلیم پدر و مادر و فقدان انضباط لازم در خانواده ناشی بود. «راس استاگنر «۶» روان‌شناس، نشان می‌دهد که اعمال زیاد مجازات نسبت به طفل غالباً به طغیان، انحراف، زورشنوی و دوری گرفتن از حقایق زندگی به‌صورت خیال‌پردازی و درویش مسلکی و یا زورشنوی ظاهری و کینه و عداوت داخلی منجر می‌شود. البتّه تمام این حالات تأثیر خوبی در شخصیّت ندارند، طرد کودکان و سرکوفت زدن به آنان، طبق نظر «ماریون کنورثی «۷» و «دیویدلوی «۸»، که از روان شناسان نیویورک هستند، مهمّ‌ترین عامل مؤثر در روحیّه و شخصیّت می‌باشد. عطف توجّه زیاد به کودک

(۱)- namreT. M siweL

(۲)- ssegruB. W tsenrE

(۳)- llerttoC dranoeL

(۴)- retngaP. H. R

(۵)- drahcenalB. F

(۶)- rengats ssoR

(۷)- yhtrow neK noiraM

(۸)- yvel divaD نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۰

ممکن است جنبه سلطه بر او را پیدا کند، یعنی پدر و مادر اینقدر در کارهای کودک دخالت کرده، به او نصیحت و اندرز دوستانه بدهند که در واقع هیچگونه جایی برای بروز شخصیّت خود او باقی نماند. در چنین صورتی کودک زورشنو و متّکی به دیگران بارخواهد آمد.

توجّه و علاقه زیاد، ممکن است به صورت لوس کردن کودک باشد، یعنی پدر و مادر تمام خواسته‌های کودک را برآورده، حرف بالای حرفش نیاورند. چنین وضعی غالباً باعث ایجاد حس تجاوز و زورگویی، مسخره کردن سایرین و بعضی اوقات ارتکاب جرایم در کودک می‌گردد. سایموندز «۱» استاد دانشگاه کلمبیا ۲۸ کودک را که اولیایی سختگیر داشتند با ۲۸ کودک دیگر که اولیاء آنها بیش از حدّ مطیع کودکان خود بودند، مقایسه و با تجزیه و تحلیل شخصیّت آنان به این نتیجه رسید که، کودکانی که تحت سلطه پدر و مادر قرار داشته‌اند، مؤدّب، وفادار، قابل اطمینان، ملایم ولی درضمن خیلی کم‌رو و خجالتی و بدون ابتکارهستند. به عکس کودکانی که پدرانی بسیار ملایم و مطیع داشتند، متجاوز، غیرمطیع، یکدنده، کینه‌توز ولی در عین حال مستقل و متکبر بودند. با مقایسه این آثار «سایموندز» نتیجه گرفت که بهترین طرز تربیت کودک این است که پدر و مادر در مورد او هم انضباط و هم عشق و علاقه صحیح و مناسب به کار بندند.

بنابراین، معاشرین کودک و محیط زندگانی او تأثیر زیاد درطرز رفتارو روحیه اودارند. به‌طوری‌که «ویلیام هیلی «۲»، در تحقیقات خود به این نتیجه رسید که در دوسوم موارد، مجرمیّت کودکان در شهرهای شیکاگو و باستون از معاشرین سرچشمه می‌گیرد. کلیفوردشا، در مطالعات خود در مورد کودکان مجرم شهر شیکاگو متوجه شد، رابطه بسیار نزدیک بین مجرمیّت و نوع محلّه‌ای که کودک در آن زندگی می‌کند وجود دارد. بیشتر مجرمین کودک در محلّه‌های خراب و فقیر سکنی داشتند. البتّه علّت این امر کاملًا پیداست زیرا وقتی کودک در محیطی پرورش می‌یابد که افراد و اعضای آن به نادرستی و تقّلب خو دارند وصاحب وجدان اجتماعی و حس وظیفه و قانون شناسی نیستند، او نیز

(۱)- sdnomgS. M. P

(۲)- ylaeH. W نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۱

فردی می‌شود که خوب و بد اجتماعی نمی‌شناسد و از ارتکاب جرم که در حقیقت بد اجتماعی است احساس ناراحتی یا عذاب نمی‌کند.

شرایط بد خانواده مثل کمی جا و مسکن مانع این می‌شود که کودکان ساعتی را با خود باشند و به خویش بیاندیشند، در چنین شرایط، فردیّت و ابتکار غیر ممکن است و افراد چنین خانواده‌ای اصول و عقاید و ارزش‌های درونی نخواهند داشت و حالاتشان،

متناسب با حالت گروه، تغییر می‌یابد. عدم امکان پرورش حس خلوت و تنهایی شخصی در خانواده، در اجتماع نیز به صورت فضولی و دخالت در کاردیگران و اظهار عقیده کردن در کلیه مسائل ظاهر می‌شود. «۱» نیلون «۲» نیز در ۱۹۴۸ توانسته است پانزده کودک از کودکان شرلی را پس از گذشت ۱۵ سال مشاهده کند و توصیف‌هایی در مورد شخصیّت آنان مدّون نماید. وی از چندین نفر خواسته است که تصویرهایی را که بدینسان از این کودکان تهیه کرده است شناسایی کنند، و سپس آنها را با تصویرهایی که شرلی به دست داده بود مقایسه نمایند (شرلی ۱۹۱۳ بررسی طول دو سال اول زندگی) نتایج بسیار مساعدی که از این طریق به دست آمدند گواهی می‌دهند که فردیّت کودکان از همان دوسالگی نسبتاً به خوبی مشخص است. «۳»

---

(۱)- صانعی، پرویز، قانون و شخصیت، صص ۳۸- ۳۲. چاپ اول ۱۳۴۴

(۲)- nolieN

(۳)- مالی لی. ساخت. پدیده‌آیی و تحوّل شخصیّت. ترجمه محمد منصور. صفحه ۶۴، چاپ سوم ۱۳۷۳

روشهای الگوگزینی

روشهای الگوگزینی شیوه‌های الگوگزینی در روان‌شناسی:

قبل از بیان روشهای الگوگزینی بهتر است کلمه الگوگزینی تعریف گردد. اصطلاح الگوگزینی «۱» به فرآیندی اطلاق می‌شود که در آن رفتار یک فرد یا گروه یعنی الگو به مثابه محرکی برای افکار، نگرشها و یا رفتارهای شخص دیگری که او را مشاهده نموده به کارگرفته می‌شود.

الگوگزینی یکی از بهترین شیوه‌های استقرار نگرش در موجود انسانی است. انسان در ابتدا با مشاهده رفتار والدین خود و الگوگزینی از آنها رفتارهای خود را شکل می‌بخشد و سپس با دیدن مربیان و آموزگاران در سنین نوجوانی از همسالان خود الگو می‌پذیرد «۲».

الگوگزینی مشاهده‌ای

الگوگزینی مشاهده‌ای الف) الگوبرداری از والدین:

با مشاهده و مقایسه رفتار و نگرشهای والدین و فرزندان مسلم گردیده است هر آنچه کودکان از لحظه تولد از اطرافیان خود به ویژه والدین مشاهده نموده و می‌شنوند و احساس می‌کنند، متناسب با رشد جسمی و روحی خود بروز می‌دهند. از این‌رو می‌توان گفت بیشتر افکار و عادات و آداب و رسوم و دیدگاهها و نگرش‌ها به ویژه جهان بینی حاکم برافکار فرد، ریشه در فرهنگ و جهان بینی والدین داشته، و رفتارهای فردی و اجتماعی هر فردی مرهون نوع تربیت و دیدگاههای والدین می‌باشد. با پاسخ به سوالاتی می‌توان دلیل این مطلب را به خوبی دریافت که چرا کودکی در دوسالگی می‌رقصد و دست می‌زند، در حالی که هنوز فاقد مهارت‌های حرکتی کافی می‌باشد. چرا دختر بچّه دیگری در پنج‌سالگی جلوی میز آرایش مادر، خود را آرایش می‌کند، کودکی دیگر در سه سالگی ترانه می‌خواند با اینکه فاقد مهارت‌های گفتاری لازم می‌باشد. چرا

---

(۱)- gniledoM

(۲)- همانندی جستن از طریق مشاهده به نام الگوگرینی خوانده شده است. جی آلن مارلت- مارتاآ. پری. ترجمه رضا مهجور ۱۳۷۱ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۳

کودک دیگری در سه سالگی احساسی که نسبت به دیگران ابراز می‌دارد با احساس پدر یا مادرش یا هردو یکی است؟ چرا کودکی در ده‌سالگی همراه پدر یا مادر یا هرکس دیگری از اطرافیان خود نماز می‌خواند و حرکات سجده و رکوع را با او انجام می‌دهد؟ چرا دختر شش‌ساله‌ای در میهمانی که جز پدرش مرد دیگری حضور ندارد حاضر نمی‌شود چادر خود را بردارد و با مقنعه و چادر حجاب کامل را رعایت می‌کند ولی دختربچه دیگری در پنج‌سالگی با پیراهنی با دو وجب طول بی‌هیچ ناراحتی از لخت بودن، در خیابان راه میرود، چرا دختر سه ساله‌ای چادر مادرش را می‌پوشد، چرا دختر بچّه هفت ساله در خیابان مراقب چادر مادرش هست که کنار نرود و به مادر تذکر می‌دهد و خود مقنعه و چادر پوشیده و مراقب چادر خود می‌باشد، در حالی‌که دختر ده یا پانزده ساله‌ای از رعایت حداقل حجاب هم امتناع می‌ورزد چرا پسربچّه پنج و هفت ساله‌ای از حضور در مجلس خانم‌ها امتناع می‌ورزد، و قبل از ورود به اتاق خانم‌ها با صدای بلند یاالله می‌گوید، چرا پسر بچّه ۷ ساله‌ای نسبت به مادر خود غیرت و تعصّب نشان می‌دهد و مانع خرید و پول دادن وی به مغازه‌دار می‌گردد، و پسربچّه دیگری همراه مادر آرایش کرده و ... در مجلس مختلط هیچ‌گونه عکس‌العملی از خود نشان نمی‌دهد، و بالاخره چرا کودک سه ساله در جمع صلوات می‌فرستد و آیه قرآن و حدیث حفظ می‌کند، با اینکه توان گفتاری کامل ندارد، چرا کودکی در برخورد با دیگران بی‌ادب است و فحش می‌دهد، و دیگری مؤدبانه رفتار کرده و با اجازه والدین حرف می‌زند، و وقتی حرف زشتی از کسی می‌شنود ناراحت و متعجّب می‌شود. چرا کودکی فقط با یک نگاه پدر و یا مادر متنبّه شده و کاری که انجام داده تکرار نمی‌کند ولی برای کودک دیگری کتک و ضرب وشتم و ... فایده‌ای نمی‌بخشد. چرا کودک پنج‌ساله‌ای از فیلمی خوشش می‌آید و به برنامه‌ای دیگر و تلویزیون بی‌تفاوت است. چرا حرکات و لحن و صحبت و تکیه‌کلام‌های دختران با مادران و پسران با پدران حتّی در بزرگسالی هم مشابه است، چرا احساس و باورهای کودک و نوجوان با باورهای والدین در زمینه وظایف شرعی و ارزش‌های دینی همخوانی دارد؟

چرا در نسل دوّم و بیشتر نسل سوّم رفتار غیرت ورزی مردان رو به خاموشی است به طوری که حتّی قیافه غیرتمند پسرها که در گذشته غیرت از بچّگی در آنها مشهود بوده، اثری مشاهده نمی‌شود، چرا حساسیّت‌های والدین نسبت به مسایل مختلف حتّی در ترس از حیوان، غذا، برخورد با اطرافیان، برنامه‌های تلویزیون، افکار دیگران، مسائل اقتصادی، سیاسی و مذهبی ... تا حدّ قابل توجهی به

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۴

فرزندان منتقل می‌شود. به دلیل این تفاوت‌ها و مشابهت رفتاری والدین با فرزندان چیزی جز یادگیری مشاهده‌ای و تقلید و الگوگزینی و شکل‌گیری کودک براساس رفتارها و عقاید و نگرشها و باورهای والدین مخصوصاً مادر و تا حدّ قابل توجهی اطرافیان کودک نمی‌تواند باشد. چرا که کودک تا یازده‌سالگی بیشتر تحت تأثیر والدین و اطرافیان خود می‌باشد تا گروه همسالان یارسانه‌های گروهی، هرچند بعد از این دوره نیز درهمانندی با همسالان و رسانه‌ها تربیت اوّلیه کودک اثر تعیین کننده در نوع الگوپذیری کودک دارد. به نظر پیاژه «۱» کودک از ۷ الی ۱۱ سالگی در مرحله تعاون است هرچند مشغول بازی است، امّا تفسیر خصوصی او از قواعد فردگرایانه است. ریشه تفاوت‌های رفتاری جز این نیست که کودک از لحظه تولد «۲» رقص دیده، بی‌حجابی، و اختلاط زن و مرد در میهمانی‌ها را مشاهده نموده است، و ترانه‌های ایرانی و خارجی شنیده، و در ماهواره ضد ارزش را به جای ارزش با تأیید والدین جایگزین نموده است، و در خانواده‌ای دیگر کودک دو ساله و ... از پدر و مادر صوت قرآن شنیده و نماز اول وقت دیده و رعایت حریم زن و مرد و حجاب را مشاهده نموده است، لذا رعایت تقوی توسط والدین و اطرافیان کودک باعث درونی شدن اعتقادات مذهبی و در نهایت منجر به انجام وظایف شرعی همانند والدین بلکه بهتر گردیده است. «۳» همچنانکه در خانواده قبلی بی‌تقوایی و مطرح نبودن ارزش‌های انسانی و اسلامی در کودکان درونی شده است زیرا این رفتارها را صحیح انگاشته‌اند «۴».

نقش تربیتی والدین از زبان احادیث

پیامبر عظیم‌الشأن اسلام در بیان نقش تربیتی والدین فرموده‌اند:

---

(۱)- بزرگترین روانشناس معاصر کودک

(۲)- بنا به فرمایش معصوم تربیت حتی قبل از تولد بلکه از زمان تولد پدر و مادر، کودک باید آغاز گردد.

(۳)- یافته‌های نگارنده طی سه سال با پژوهش میدانی.

(۴)- یافته‌های نگارنده طی سه سال با پژوهش میدانی. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۵

«وَاللهُ ما مِنْ مَوْلُودٍ الا وَیُوَلَّدُ عَلیَ الْفِطْرَهِ ثُمّ ابواه یُهَوِّدانِه وَ یُنَصِّرانِه وَ یُمَّجِسانِه «۱» ». «هر مولودی بر فطرت پاک اسلام آفریده شده، است پدر و مادر او را یهودی، نصرانی و مجوسی می‌کنند.»

و حضرت باقر علیه‌السلام در این زمینه می‌فرماید: «

یَحْفُظُ الاطْفالَ بِصَلاحِ ابائِهِم

.» مصونیّت اطفال از خطرات و انحراف‌ها در پرتو صلاحیّت و شایستگی پدران آنهاست.

بنابراین، همانندسازی و الگوگزینی فرزندان از والدین مسلّم است، و مصادیق زیادی به عنوان شاهد مثال می‌توان آورد.

در توضیح دو پاسخ درونی کردن و همانندسازی که از پاسخ‌های رفتاری به نفوذ اجتماعی هستند، اضافه می‌کنیم که: «همانندسازی، مبتنی بر آرزوی شخصی برای همانند شدن با شخصیّتی صاحب نفوذ است. فرد به عقاید و ارزشهایی که اختیار کرده است اعتقاد پیدا می‌کند، هرچند این اعتقاد خیلی استوار و پا برجا نیست. پس اگر فرد شخصی یا گروهی را پسندیده و جالب بیابد، این تمایل در او پدید می‌آید که نفوذ آن شخص با آن گروه را بپذیرد و ارزش‌ها و نگرش‌های خود را با ارزش‌ها و نگرش‌های آن شخص و یا آن گروه هماهنگ سازد. این عمل به خاطر کسب پاداش و یا اجتناب از تنبیه نیست، بلکه برای این است که همانند آن شخص بشود، در اینجا جزء مهمّ جاذبه و کشش است.

درونی کردن یک ارزش یا یک اعتقاد، عمیق‌ترین و پایدارترین پاسخ به نفوذ اجتماعی است و آن مبتنی بر این تمایل است که می‌خواهیم رفتار و افکارمان درست و صحیح باشد. بنابراین قبول آن اعتقاد پاداشی درونی دارد. اگر شخص صاحب نفوذ مورد اعتماد ما باشد و قضاوتش را معتبر بدانیم، عقیده‌ای را که وی از آن جانبداری می‌کند می‌پذیریم و با نظام ارزش‌های خود ادغام می‌کنیم، اما پس از این که این عقیده در سلک نظام عقیدتی خود ما در آمد، از منبع مستقل می‌شود، و در مقابل تغییر به سختی مقاومت می‌کند. امکان زایل شدن رفتار ناشی از همانند سازی در صورت مخالفت شخصی متخصّص و قابل اعتماد وجود دارد، ولی در درونی کردن، چون مبتنی بر انگیزه شخصی برای صحیح

---

(۱)- بحارالانوارج ۳ ص ۲۸۰ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۶

بودن است- که نیروی قوی همیشگی است- رفتار، پایدار بوده و جزء مهمّ در آن، قابلیت قبول شخصی است که اطلاعات را فراهم می‌کند. (۵) (الیوت ارونسون ۷۱/ ۱۹۷۰)

حال که تفاوت دو پاسخ معمول به نفوذ اجتماعی معلوم شد، مسئولیت والدین و مسئولین تربیتی در مدرسه و جامعه پرواضح است. چرا که افراد ناخودآگاه این پاسخ‌ها را بنا به موقعیّت و شرایط موجود و زمینه فراهم شده بروز خواهند داد، پس بهتر است توجّه و دقت لازم در تربیت و نحوه مراقبت از فرزندان و ایجاد نگرشها و باورها در آنها صورت گیرد، تا زمینه را برای درونی کردن ارزش‌ها و نگرش‌های مورد قبول جامعه آماده سازیم، و از زور و اجبار که متابعت رفتار را به صورت موقّت در پی‌دارد بپرهیزیم.

«درونی کردن (noitazilanretnI) در فارسی به معنای جذب کردن نیز ترجمه شده است. در اصطلاح روان‌شناسی اجتماعی بدین معناست که به جای ایجاد اجبار (noicreoC) یا سرکوب (noisserpeR) یا راهیابی به درون ذهن دست یافت زیرا:

۱. فشار سطحی به انسان‌ها به منظور انجام عملی خاص موجبات واکنش منفی آنان را فراهم می‌کند. انسان خواه ناخواه از انجام عملی که به او تحمیل گردیده است، اکراه دارد و همین خود عاملی مهمّ در راه امحای جزئی از انرژی صرف شده در راه تأثیر بر دیگری است.

۲. فشار بر دیگری به منظور تحقّق اهداف خود و وادارسازی وی در راه انجام عملی خلاف میل و اندیشه‌اش همواره با محدودیّتهایی است که از جمله آنان، محدودیّت فضایی و زمانی کنترل است.

هرگز فرد مورد فشار، در تمامی ساعات و همه جا زیر سیطره دیگری (عامل فشار) نیست. پس می‌تواند در موارد غیبت او، آنچه خود می‌خواهد به انجام رساند.

۳. با فشار، خواست خود را بر دیگری تحمیل کردن، نه تنها به پیدایش روحیه‌ای غیر متعارف در فرد عامل فشار منجر می‌شود، بلکه موجبات بروز عوارض روانی خاص در فرد تحت فشار را فراهم خواهد ساخت. از جمله حرمان، احساس عدم تحقّق خواسته‌ها و در نتیجه سرکوب شخصیت. (۶)

تربیت و پرورش غیر از پروردن است، که اوّلی لازمه بعد روحانی انسان و دومی لازمه بعد جسمانی و حیوانی وی می‌باشد. اکثر پدر و مادرها تصور می‌کنند جز تامین نیازهای

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۷

جسمانی فرزندان هیچ وظیفه و مسئولیّت دیگری ندارند، در حالی که این پروار کردن است نه پرورش و تربیت انسان. از این رو به رفتار و سکنات خود و اطرافیان و دیدنی‌ها و شنیدنی‌های کودک خود توجه نکرده و چشم و گوش و زبان آنها را رها نموده و صرفاً به خوراک و پوشاک آنها می‌پردازند. غافل از اینکه، همان را که رها کرده‌اند کودک گرفته و ضبط و تصویر برداری نموده و دربزرگسالی به انحاء مختلف بروز خواهند داد، لذا پیامبر گرامی اسلام در پرورش اخلاقی کودکان فرموده‌اند: «

ادّبوا اولادکم فأنّکم مسئولون»

. «فرزندان خود را تربیت کنید چه دربرابر آنان، مسئولیّت دارید.»

همچنین از حضرت نقل شده است:

«روی عن النبی صلی‌الله علیه و آله انه نظر الی بعض الاطفال فقال: ویل لاولاد آخرالزمان من ابائهم. فقیل یا رسول‌الله من ابائهم المشرکین فقال لا من ابائهم المومنین لا یعلَمونهم شیئاً من الفرائض و اذا تعلّموا اولادهم منعوهم و رضوا عنهم بعرضٍ یسیر من الدینا فانّی منهم برّی و هم منّی برآء.»

«رسول اکرم به بعضی ازکودکان نظر کرد وفرمود: وای بر فرزندان آخرزمان از روش پدرانشان عرض شد یا رسول الله ازپدران مشرک آنها فرمود نه، از پدران مسلمان‌شان، که چیزی از فرائض دینی را به آنها یاد نمی‌دهند، و اگر فرزندان خود از پی‌فراگیری بروند، منع‌شان می‌کنند و تنها از این خشنودند که آنها در آمد مالی داشته باشند هرچند ناچیز باشد. پس فرمود: من از این پدران بری و بیزارم و آنان نیز ازمن بیزارند.»

اگر والدین ازلحظه تولّد کودک ارزش‌های انسان ساز اسلام را در باورهای فرزند گنجانده و او را با عمل خود، چراغ راهنمایی باشند، مسلماً دستورات و احکام اسلامی در وی نهادینه شده و جزو اعتقادات یقینی و محکم او در خواهد آمد، و در برابر تحریف و شبهات مقاومت نموده، راه خود را براساس مکتب اسلام در تاریکی‌های جهل و خرافه و تحریفات دشمنان اسلام پیدا خواهد نمود و آن خواهد پسندید که اسلام می‌پسندد.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۷۸

بنابراین والـدین، علاوه بر دقّت در اعمال خود باید محیط مناسبی را در اطراف کودک مهیّا نمایند، چرا که یادگیری نگرش‌ها بیشتر از آنچه به صورت عمدی آموزش داده شوند، به صورت اتفاقی یادگرفته خواهند شد.

به طوری که نظریه یادگیری اجتماعی بیان می‌دارد:

«تقویت، بیشتر به عنوان امری تسـهیل‌گر در نظر گرفته می‌شود تا یک شـرط لازم، زیرا که عواملی جز پیامـدهای پاسـخ می‌توانند بر آنچه مـورد تـوجّه مردم قرار می‌گیرد، نافـذ افتنـد. برای مثـال، لازم نیست فرد را به خـاطر گوش دادن به آوای موسـیقی یـا نگـاه به نمایش‌های دیـداری پرجاذبه تقویت کنیم، وقتی به واسـطه خود رویدادها، به فعالیّتهای مدل توجّه می‌شود، افزایش مشوّق‌های مثبت بریادگیری مشاهـده‌ای نمی‌افزایـد، به هر حال یادگیری مشاهده‌ای در نزد مشاهده‌گران یکسان خواهد بود. خواه از پیامدهای پاداش بخش، تقلیـدهای درست مطّلع باشـند و خواه هیـچ‌گونه مشوّق پیشـین از برای یـادگیری عملکرد مـدل دریـافت نکننـد.» (بانـدورا- گروسک و منلاو- ۱۹۶۶، روزنتال وزیمرمن ۱۹۷۶)

بنـابراین، پس از رشـد کامـل توانمنـدی‌های مربـوط به یـادگیری مشاهـده‌ای (چشم و گـوش و هـوش و عقـل) نمی‌توان مردم را از یادگیری آنچه می‌بیننـد منع کرد، لـذا بایـد در نوع مشاهدات و شـنیده‌های کودک و نوجوان دقّت لازم صورت گیرد تا یادگیری و آموزش رفتارهای منفی در وی استقرار نیابد. (۷)

در اهمّیت ارتباط با دیگران و نقش محیط علی () می‌فرمایند:

«صُحْبَهُ الْاشْرارِ تَکْسِبُ الشَّرِ کَالریحِ اذا مَرَّتْ بالنَّتْنِ حَمَلَتْ نَتْناً، صُحْبَهُ الاخیارِ تَکْسِبُ الخَیْرَ کَالریحِ اذا مَرَّتْ بِالطیبِ حَمَلَتْ طیباً «۱» »

مصـاحبت و رفاقت با بـدان بـدی را کسب می‌کنـد مثل وزش نسیم وقتی از محلّ تعفّنی بگـذرد، تعفّن حمل می‌کنـد و مصاحبت با خوبان خیر را کسب می‌کند، مانند نسیمی که وقتی از محلّ معطّری عبور می‌کند فضا را عطر آگین می‌کند.

---

(۱)- غررالحکم

نقش مدرسه در الگوپذیری

نقش مـدرسه در الگوپـذیری این که نوجوان و جوان با مـدیر و معلّم و اسـتاد خود همانـنـدسازی می‌کند و معلّم برای محصّل در هر مقطع تحصـیلی حکم سرمشق و الگویی ایده‌آل و بی‌نقص را دارد، امری پذیرفته شده است. نتایج پژوهش‌های متعدّدی این مسئله را ثابت نموده‌اند که به برخی از این پژوهش‌ها در بحث سوابق تحقیقاتی اشاره شده است.

آنچه بررسی آن ضروری می‌نماید، این است که، میزان تأثیر نظام آموزشی و مدیریّت آن در الگو سازی مثبت مشخص گردد. ابتدا لازم است مـدیریّت آموزشـی و خصوصـیّات مدیر روشن گردد، تا مقایسه‌ای بین مدیریت آموزش علمی و وضـعیّت کنونی صورت گیرد. «مدیریّت علمی است که بر دانش و یافته‌های علمی، توانایی هنری، مهارت فنی و اخلاق اجتماعی مبتنی است به عبارت دیگر مدیر کسـی است که بتواند در محیط کار خود به اقتضای موقعیّت، اصول و یافته‌های علمی و مهارتهای فنی را هنرمندانه و با رعایت موازین اخلاقی به کاربندد، بتواند مشـکلات را حل کند، و هدفی را تحقّق بخشد. لازمه چنین مدیریّتی در محیط آموزشی آن است که شـخص مدیر از اهداف و فراگردهای آموزشـی و پرورشـی مطّلع باشد، سازمان آموزشـی و روابط رسـمی و غیررسمی آن را به درستی بشناسد، جو سازمانی مساعدی برای انجام وظایف و فعالیّتهای کارکنان به وجود آورد، از نیروهای انسانی و مادی موجود به طور مقتضـی استفاده کند، وحدت و هماهنگی لازم میان اجزا و عناصر سازمان را ایجاد کند، همکاران و زیردستان خود را به کار و فعالیّت مؤثر برانگیزد، عملکرد سازمان خود را ارزشـیابی و انتقاد کند و بالاخره، همکاری و مشارکت خود و زیردسـتان را در انجام

دادن امور، اساس مدیریّت و رهبری قرار دهد. مدیران مدارس، مربیان پرورش، معلمان از جمله مدیران آموزش تلقّی می‌شوند. مدیران آموزشی، علاوه بر دانش و معلومات در زمینه آموزش و پرورش و روان‌شناسی، و تسلّط بر روش‌ها و مهارت‌های عملی، باید به اندازه کافی سابقه آموزشی داشته باشند تا بتوانند مأموریّت اصلی و مسائل و مشکلات کار خود را به درستی درک کنند. به علاوه از لحاظ شخصیّتی مستعد و پای‌بند اصول و موازین اخلاقی باشند تا بتوانند از کج‌روی‌ها و انحرافات در محیط آموزش جلوگیری نمایند، و با رفتار و کردار خود نمونه و سرمشق دانش‌آموزان قرارگیرند.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۰

اداره مدرسه یا سازمان آموزشی مستلزم نگرش آگاهانه به اهداف و مسائل آموزش و پرورش است. بدون دیدگاه آگاهانه، مدیر به هیچ ارزش قابل ملاحظه‌ای دست پیدا نخواهد کرد، و در این مسائل، تجارب گذشته، شوق فهم، رابطه آموزش و پرورش و جامعه و تعهّدی نسبت به ارزش‌های اساسی جامعه که نشانگر فهم است در دستیابی به نگرش آگاهانه امری لازم است.» «۱» در ژاپن مدیر یا معلّم مدرسه، مسئول رفتار شاگردان خود شناخته می‌شوند، تا جایی که اگریکی از آنها به دست پلیس افتد مدیر یا معلّم از سمت خود استعفا می‌دهد یا رسماً از مقامات مسئول معذرت می‌خواهد. گروه با تقویت احساس شرم فرد از رفتار ناشایست خود نسبت به گروه، او را از کار خلاف باز می‌دارد. (ازرا، ووگل ۱۹۷۸).

در بررسی وضعیّت رشته‌های تحصیلی مدیران مدارس ابتدایی در ناحیه یک، سال ۱۳۷۸ نتایج زیر به دست آمد:

جدول شماره ۲۳- رشته‌های تحصیلی مدیران مدارس ابتدایی ناحیه یک مشهد (سال ۷۸)

نمایش تصویر جدول شماره ۲۴- رشته‌های تحصیلی تعدادی از مدیران مدارس راهنمایی و متوسطه سال ۷۶ نواحی مختلف

---

(۱)- علاقه‌بند، علی. اصول مدیریت آموزشی (۱۳۶۹). تهران؛ دانشگاه پیام نور

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۱

از این تعداد ۱۲ نفر در مقطع کاردانی و ۴ نفر کارشناسی بوده‌اند فقط یک نفر از آنها کارشناسی مدیریّت آموزش بوده و رشته‌تحصیلی بقیه مدیران هیچ سنخیّتی با کاری که به عهده‌شان گذاشته شده است نداشته است.

لازم به ذکر است، اگر رشته تحصیلی در میزان مهارت و بار علمی افراد تأثیری نداشت، به طور یقین این همه رشته‌های تحصیلی در مدارس و دانشگاهها ایجاد نمی‌شد. اگر هر شغلی را رشته‌ای لازم است باید بدان توجه شود و کار به کاردان سپرده شود.

تقویم اجرایی مدیران مدارس که از طرف معاونت آموزش عمومی وزارت به مدیران داده می‌شود، نیاز به تحصیلات کارشناسی و بالاتر دارد. حال آنکه در مقطع ابتدایی صرفنظر از رشته‌های تحصیلی غیر مربوط به مدیریت (خانه‌داری، خیاطی، هنر و ...) ۲۹ مدیر دیپلم و دو نفر فوق‌دیپلم در رشته هنر و ادبیات فارسی بوده‌اند. این آمار هر ساله تهیه شده و به مسئولین ذیربط گزارش می‌گردد.

با توجه به خصوصیّات ومهارتهای مذکور برای مدیر در یک سازمان آموزشی در مصاحبه و بررسی انجام شده در مدارس سال ۱۳۷۶ نتایج حاصل حاکی از آن است که انتخاب این افراد مبتنی برظاهر شان بوده و به توان علمی و تقوای عملی توجه نشده است.

دبیر دینی از جمله معلّمینی است که مورد الگوی دانش‌آموزان قرارگرفته و می‌تواند نقش مرشد و هدایت کننده را به‌خوبی ایفا کند. نتایج بررسی در مصاحبه با بیش از صد نفر دانش‌آموز و ۱۷۱ نفر با تکمیل پرسشنامه دختر و پسر در نواحی مختلف آموزش و پرورش نشان می‌دهد که ۲۸٪ دانش‌آموزان مشکلات خود را به خاطر نداشتن رابطه دوستانه به دبیر دینی نمی‌گویند، و ۴۶٪ تا حدودی بیان می‌کنند و ۲۳٪ رابطه دوستانه داشته وحرفهایشان را به دبیر دینی می‌گویند. رشته تحصیلی ۷ تن از دبیران دینی که یک نفر پاسخ نگفته است دینی عربی ۲ مورد، علوم انسانی، زبان انگلیسی و ادبیات فارسی و علوم تربیتی بوده که ۴ نفر در مقطع کاردانی و ۲ نفر در مقطع کارشناسی بوده‌اند. یک نفر دیگر از دبیران دینی به علّت بدحجابی و آرایش جهت مصاحبه به نگارنده

معرّفی نشد (ناحیه ۴) دبیر دینی دیگری به علّت عدم توانایی در پاسخگویی به درس توسّط دانش‌آموزان آنان را مجبور به نوشتن جریمه از روی درس می‌نماید یا کنار تخته

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۲

می‌ایستند. دانش‌آموزان اظهار می‌داشتند از درس دینی بدشان آمده و جریمه‌ها را والدین یا برادر و خواهربزرگشان می‌نویسند یا خودشان چند خط درمیان می‌نویسند (مقطع متوسطه ناحیه ۲ سال ۱۳۷۸)

در بررسی از ایمان مذهبی مدیر و معاون و مربّی پرورشی نتایج حاکی از آن است که خود افراد از ایمان و تقوای درونی شده و عملی برخوردار نیستند که بتوانند آن را به دانش‌آموز منتقل نمایند و یا مورد علاقه دانش‌آموزان قرارگیرند. آنان سلیقه‌ای عمل نموده و صرفاً با اطلاعات غیر علمی و شخصی نسبت به امور مختلف از جمله تربیت اخلاقی دانش‌آموزان اقدام می‌نمایند در صفحات بعد نمونه‌هایی از این نوع اظهار نظرها (سال ۱۳۷۶) ارائه می‌گردد.

بعید نیست در یک کلاس ۳۰ نفره، ۱۶ نفر عضو رپ بوده و آزادانه در محیط کلاس و مدرسه قرارهای پارتی می‌گذارند (ناحیه ۴) و بعید به نظر نمی‌رسد بیشتر دستگیرشدگان به جرم فرار از منزل و روابط نامشروع از بین دانش‌آموزان هستند!! چرا که به فرمایش شهید رجائی تربیت باید از دورن متربّی بتراود، و بعید نیست بیشترین مقوله‌ای که در مدارس دخترانه و پسرانه مورد بحث قرار می‌گیرد دوست‌یابی از جنس مخالف می‌باشد. بعید نیست دختر دبیرستانی به رپ بودن افتخار می‌کند و می‌گوید: «رپ نیستم رپ بودن عرضه می‌خواهد هنوز من ندارم!! بعید نیست جوّ مدرسه طوری شده است که دختر نمازخوان و چادری احساس حقارت می‌کند و به خاطر در امان بودن از تمسخرهای دوستانش چادر را و حتّی نماز را کنار می‌گذارد و وقت نماز در گوشه و کنار مخفی می‌شود. و بعید نیست برخی معلّمین اجازه نمی‌دهند غیر از کلمات کتاب در جواب سوالات امتحان چیزی بنویسند، چون بار علمی، اجازه فهمیدن صحّت آن مطالب را نمی‌دهد! و دانش‌آموزان غافل از این مسئله، تا مسئولین رده بالا شکایت می‌برند و دهها مورد تأسف انگیز دیگر. «۱»

---

(۱)- در هنگام صحبت با دانش‌آموزان دختر چندین کلاس در چند مدرسه متوسطه متفاوت (دولتی) همگی از نگارنده می‌خواستند هفته‌ای یکبار به مدرسه آنان برود. می‌گفتند می‌دانیم که شما نمی‌توانید برایمان کاری بکنید حداقل بیایید با ما حرف بزنید!! چقدر مظلومانه اسم جوانان بر سرزبانهاست، و خود جوانان تشنه یک نفر که درد دل گویند.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۳

حال با این وضع، انتظار مؤمن بودن، ارج نهادن به ارزش‌های اسلامی، علاقه و سخت‌کوشی در راه علم و ... انتظاری نابخردانه و خیالی می‌نماید. اگر مدیران آموزشی در الگوسازی منفی مؤثر نبوده‌اند حداقل نتیجه، یعنی بی‌تفاوتی به ارزش‌ها و سطحی نگری و لحظه‌ای فکر کردن را به بار آورده است. آنچه ضروری است، تغییر ساختاری در نظام آموزشی است. از نظام حفظی به نظام تحلیلی و استدلالی و کاربردی، تغییرات اساسی در انتخابات و گزینش افراد در تمام سطوح مدیریتی و آموزشی برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری بر مبنای پژوهش‌های انجام شده و مبتنی بر مدیریت علمی و اسلامی.

حال به بیان نمونه‌ای از پاسخ‌های مدیران و معاونین و مربیان پرورشی در زمینه اطلاعات مذهبی و نحوه برخورد با انحرافات نوجوانان می‌پردازیم. پاسخ‌ها نشانگر فاصله عمیق و زیاد وضعیّت مطلوب و وضعیّت موجود نظام آموزش و پرورش می‌باشد.

جدول شماره ۲۵- پاسخ مدیران آموزشی به سوال قرآن در مورد حجاب چه فرموده است؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۴

جدول شماره ۲۶- برای ایجاد ایمان عملی به ارزشهای دین در بین نوجوانان چه اقدامی انجام داده‌اید؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۵

جدول شماره ۲۷- چگونه می توان ایمان نوجوانان را افزایش داد؟

نمایش تصویر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۶

جدول شماره ۲۸- برای پیشگیری از انحراف نوجوانان با اصلاح آنان چه می کنید؟

نمایش تصویر

فرآیند الگوگزینی مشاهده‌ای

فرآیند الگو گزینی مشاهده‌ای مفهوم ارتباط به بیان ابراهیم رشیدپور اینگونه تعریف شده است:

«ارتباط را می‌توان جریانی دانست که در وسط آن دو نفر یا بیشتر به تبادل افکار، نظرات، احساسات و عقاید خود می‌پردازند و از طریق به کاربردن پیامهایی که معنایش برای کلیه آنها یکسان است به انجام آن مبادرت می‌ورزند.»

از این رو در اهمیّت انتقال پیامهای غیر کلامی آلبرت باندورا (۱۹۷۷) بیان می‌دارد:

تصویرسازی دیداری به ویژه در دوره‌های آغازین رشد یعنی آنگاه که کودک فاقد مهارت‌های کلامی است نقش مهمّی در یادگیری مشاهده‌ای و نیز یادگیری آن دسته از الگوهای رفتاری به عهده دارد که مناسب رمزگذاری کلامی نیستند.»

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۷

بنابراین، هر چیزی که در معرض دید و شنید کودک قرار دارد توسط کودک یادگرفته می‌شود و چون فاقد قدرت تشخیص جنبه‌های مثبت و منفی اتفاقات و رویدادهای مورد مشاهده می‌باشد لذا همه را درست می‌انگارد و در صورت تکرار وتقویت، مشاهدات به تدریج به صورت نگرش وباور و ارزش در نهاد کودک استقرار می‌یابد.

فرآیند الگوگزینی از نظر باندورا به صورت ذیل است:

«در اوّلین مرحله از فرآیند، رفتار الگو مشاهده می‌شود، این مرحله به نام مرحله «کسب» خوانده می‌شود و در آن مشاهده کننده اعمال الگو را کسب «۱» می کند. در این مرحله برای وقوع یادگیری از طریق مشاهده لازم نیست که مشاهده کننده تقویت شده و یا آشکارا به تمرین بپردازد، در عوض در طول فرآیند مشاهده، فرض براین است که مشاهده‌گر «تصورات» «۲» و معرفتهای کلامی از رفتار الگو را کسب کرده و آنها را در حافظه خود ذخیره می کند. دومین مرحله این فرآیند به «اجرای» «۳» رفتار الگو به وسیله مشاهده‌گر. تفاوت میان این دو مرحله یعنی مرحله کسب و مرحله اجرا توسط مشاهده‌گر مربوط می‌شود. مهم است، زیرا در اغلب اوقات امکان دارد، پاسخ کسب شده در مرحله کسب هرگز توسط مشاهده‌گر الگوپذیر به مرحله عمل در نیاید. براساس عقیده باندورا در اجرای عمل از طرف مشاهده‌گر نقش تشویق یا تنبیه الگوی پذیرفته شده مهم است. تقویت یا عملی که در تعقیب پاسخ اتفاق می‌افتد، باعث می‌شود احتمال اجرای عمل در رابطه با پاسخهای الگو شده افزایش یافته و یا برعکس کاهش یابد». (۷)

با توجه به مصادیق ذکر شده، در تفاوت رفتاری کودکان در اول بحث، این فرآیند نیز بخوبی ملاحظه می گردد که هر آنچه در نگرش و باور والدین و محیط کودک اهمیت داشته و مورد توجه قرار گرفته و به عنوان ارزش تقویت شده است، توسط کودک به مرحله اجرا در آمده است. الگوگزینی مشاهده‌ای، نه تنها از طریق مشاهده رفتار انسانی به طور زنده

---

(۱)- noisiuqA

(۲)- enigamI

(۳)- ecnamrofreP نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۸

استقرار می‌یابد، بلکه حتی دیدن فیلم در رسانه‌های جمعی مختلف خودی و بیگانه و حتی با خواندن کتاب نیز الگوبرداری صورت گرفته و یک یا چند عقیده و ارزش در فرد درونی شده به صورت اعتقاد راسخ در می‌آید. مصداق بارز این مطلب، در تماشای ماهواره که یک رسانه جمعی بیگانه بوده و برنامه‌ها به زبان خارجی پخش می‌شود، علیرغم عدم آشنایی نوجوانان و جوانان با زبان این رسانه، آنان مشاهدات خود را در صورت تأیید و تأمین امکانات والدین از اوان کودکی در سنین بالاتر، به مرحله اجرا می‌گذارند، بنابراین سمت وسوی رفتار فرزند در اجرای مشاهدات خود از فیلم و کتاب و سایر وسایل شنیداری و دیداری و اطرافیان و ... بستگی زیادی به نوع جهت دهی و هدایت و توجه آگاهانه و ناآگاهانه والدین دارد، و آنچه در میزان همانندسازی نقش تعیین کننده دارد عزّت نفس می‌باشد. «عزّت نفس کمتر، باعث همانند سازی بیشتر است. افرادی که عزّت نفس کمتری دارند خیلی بیشتر به فشار گروه، تن در می‌دهند، تا آنهایی که عزّت نفس بیشتری دارند.» (۳)

ب- الگوگزینی از رسانه‌های جمعی و تأثیرات رسانه‌ها

یکی دیگر از منابع نافذ دریادگیری اجتماعی، رسانه‌های جمعی است که به جهت فراوانی و گوناگونی مدل سازی نهادین و فیلم‌ها و دیگر انواع رسانه‌های گروهی اثرات عمیقی در رفتار و نگرش‌های فرد که به صورت غیر مستقیم آموخته می‌شود به جای می‌گذارد. بطوری که (باندورا ۱۹۷۳- لیبرت- نیل ودیویدسون ۱۹۷۳) می‌گویند: «کودکان و بزرگسالان بسیاری از انگیزش‌ها «۱» و پاسخ‌های هیجانی «۲» و شیوه‌های جدید رفتار را از طریق مدل‌سازی تلویزیونی و سینمایی فرار می‌گیرند.»

مدل سازی یعنی کسب ایده‌از مشاهده دیگران در مورد نحوه انجام رفتارهای جدید و استفاده ازاین اطلاعات به عنوان راهنمای عمل در موقعیّتهای بعدی. (باندورا ۱۹۷۷)

---

(۱)- edatittA

(۲)- esnopseR lanoitomE نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۸۹

نماد نیز در معنای کل به معنای نشانی است قراردادی، نسبی و تابع شرایط محیطی ویژه. از دیدگاه جامعه‌شناسی، نمادها، جلوه‌هایی هستند عینی از معناهایی که توسّط همه با بعضی از اعضای جامعه شناخته شده‌اند، نماد در جهت هدفی خاص و برای ارائه پیام با معنای ویژه وضع می‌شود لذا عمدی است (۶). (باقر ساروخانی ۱۳۶۶)

برای روشن‌ترشدن فرآیند یادگیری مشاهده‌ای لازم است توضیح کافی داده شود، که براساس نظریات یادگیری اجتماعی بیان شده است:

«یادگیری مشاهده‌ای اساساً متّکی بر دو سیستم بازنمایی است: تصوّری و کلامی

برخی از رفتارها به شکل «تصویر سازی ذهنی حفظ می‌شوند. تحریک حسّی، احساس‌هایی را فعّال می‌کند که موجب ادراک رویدادهای خارجی می‌گردد. در نتیجه رویایی مکرر، محرّک‌های مدل‌سازی سرانجام موجب «تصویرهای ذهنی yregamI» دیرپا و قابل موقعیّت بازیافت «cibavcirteR» از کارکردهای مدل شده می‌گردند. در موقعیّت‌های بعد، تصویرهای ذهنی (که مشخصاً ادراکات را موجب می‌شوند) می‌توان بازخوان رویدادهایی باشند که حضور فیزیکی ندارند.

دومین سیستم بازنمایی فرآیند رمزگذاری gnidoC کلامی رویدادهای مدل شده است. (آلبرت باندورا ۱۹۷۷). علاوه بر رمز گذاری نمادین، مرور ذهنی نیز به عنوان یک کمک حافظه مهمّ عمل می‌کند. بازآفرینی بسیاری از رفتارها به لحاظ تحریم‌های اجتماعی و نبود فرصت، به آسانی ممکن نیست. بنابراین، افراد بامرور ذهنی که در آن خود را در حال انجام رفتار مناسب تصوّر می‌کنند، بر مهارت و یادآوری خویش می‌افزایند. (باندورا و جفری، ۱۹۷۳، میچل و ماکوبی ۱۹۶۱).

بالاترین سطح یادگیری مشاهده‌ای ابتدا توسّط سازماندهی و مرور نمادین رفتار مدل شده وسپس بازآفرینی آشکار آن تحقّق

می‌یابد. (جفری ۱۹۷۴).

با توجه به فرآیند یادگیری مشاهده‌ای در ذهن، لزوم دقّت در آموخته‌ها و مشاهدات افراد به ویژه در اوان کودکی توسّط والدین و مسئولین تربیتی روشن می‌گردد، چرا که تصویرسازی دیداری در دوره‌های آغازین رشد، که کودک فاقد توانایی‌های کلامی می‌باشد، نقش مهمّی را دریادگیری مشاهده‌ای و آن دسته ازرفتارهایی که مناسب رمزگذاری کلامی نیستند ایفا می‌نماید. از جمله تلویزیون ودیگررسانه‌های دیداری که سرمشق‌های نمادینی را به وفور تولید می‌کنند، شیوه‌های

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۰

گوناگون رفتار را به بینندگان می‌آموزند، و مدل‌های نمادین تلویزیون چنان در جلب توجّه مؤثرند که بینندگان بدون هیچ‌گونه مشوّقی، بسیاری از دیده‌های خود را می‌آموزند (۷). (باندورا، گروسک و منلاو، ۱۹۶۶)

فرآیندهای توجّهی (۸):

در اینجا مهمّ‌ترین سوال این است که آیا افراد رویدادها و مشاهدات خود را یاد می‌گیرند یا فقط بخشی از اتّفاقات را به یاد می‌سپارند؟

باید گفت افراد به طور ناخودآگاه خیلی از حوادث و اتفاقات را به جهت کارکرد حس بینایی می‌بینند، اما صرفاً آن دسته از اتّفاقاتی را که بدان توجّه شده و برای فرد اهمیّت داشته است به یاد سپرده و وارد حافظه دراز مدت انسان می‌شود. حال باید دید عامل تعیین کننده در توجّه و دقت و نوع و میزان توجه به رویدادها چیست؟ آنچه باعث می‌شود فرد به چیزی توجّه نماید و به چیز دیگری بی‌تفاوت باشد، ارزش‌های حاکم بر دیدگاه فرد می‌باشد، ارزش‌ها معیّن می‌کنند که به کدام منظره، رویداد، برنامه تلویزیون و ... توجّه نماید و بدان اهمّیت قائل شود. و به برخی دیگر علاقه‌ای نشان ندهد، به طور مثال در یک برنامه تلویزیونی با مخاطب‌های مختلف، آموخته‌های یکسانی به دست نمی‌آید، چرا که مخاطبین هر کدام قسمتی که برای آنها مهم و جالب بوده است توجّه کرده‌اند، لذا یک برنامه اثرات متفاوتی می‌تواند درروی افراد باقی بگذارد، مثلًا بعضی به لباس بازیگران وبرخی به کلام و برخی به اهداف فیلم توجّه می‌کنند. از این رو بنا به نظر باندورا، امکان یادگیری آدمی از طریق مشاهده زیاد نیست، مگر آنکه به خصوصیات معنی‌دار رفتار مدل توجّه کرده و آن را به درستی بفهمد. فرآیندهای توجّهی معیّن می‌کنند که دربین انبوه تأثیرات مدل‌سازی که فرا روی فرد قرار می‌گیرد کدام یک برای مشاهده انتخاب و چه چیزهایی از این مواجهه استخراج می‌گردد. از میان تعیین کننده‌های مختلف توجّهی، الگوهای متداعی اهمیّت بیشتری دارند، کسانی‌که فرد به طور معمول با آنها پیوند دارد- خواه از طریق رجحان شخصی و خواه به واسطه تحمیل انواع رفتارهایی که مکرر مورد مشاهده قرار می‌گیرد،

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۱

مشخص می‌کنند، و به همین دلیل آن رفتارها به طور کامل آموخته‌می‌شوند. برای مثال فرصت‌های یادگیری رفتار پرخاشگرانه، برای اعضای گروه‌های تهاجمی، متفاوت از فرصت‌های یادگیری برای گروههایی است که شیوه زندگی آرام و بی‌درد سر را ترجیح می‌دهند. (آلبرت باندورا ۱۹۷۷).

با توجّه به مطالب مذکور در بخش‌های قبل مشخص گردید، خانواده در جهت‌دهی و هدایت تمایلات و انگیزه‌های قبلی نسبت به امور مختلف از جمله پیام‌ها و مدل‌های ارائه شده در رسانه‌ای گروهی نقش مهمّی ایفا می‌نماید.

جان و راتیلد رایلی yeliR dlihtaR dna nhuJ نشان داده‌اند که، تأثیرات ایجاد شده به وسیله پخش تلویزیونی بر حسب آنکه کودکان تماشاگر شدیداً به گروه‌های خانوادگی بستگی داشته باشند یا تحت نفوذ دوستانشان باشند، بسیار متفاوت است در توده تماشاگران تلویزیون مسئول اساسی بیشتر خانواده است تا فرد، چرا که والدین مسئولیّت کنترل فرزندان خویش را برعهده دارند.

طبق گفته‌صاحبنظران عنصر شناختی نگرش‌ها به همان طریقی کسب می‌شود که ما واقعیّات دانش‌ها یا باورها را می‌آموزیم، و در

این اکتساب فرآیندهای بنیادی تداعی تقویت و تقلید، نقش اساسی را باز می‌کنند. یک کودک بخش عمده وقت خود را با والدین خویش می‌گذراند و پس از چندی با کپیه کردن رفتار آنها شروع می‌کند به کسب باورهای والدین خود، و این فرایند حتّی در حالتی که والدین تعمّدی درنفوذ در رفتار او نداشته باشند روی می‌دهد. (جنینگر و تایمی ۱۹۶۸ به نقل از یوسف کریمی روان‌شناس اجتماعی صفحه ۲۴۳)

چنان‌که بیان شد، خانواده در جهت دهی و تقویت میزان تأثیر انگیزه‌سازی رسانه‌ها، در کودک نقش مهمّی را به عهده دارد، زیرا نگرش‌ها بیشتر به همان طریقی آموخته می‌شوند، که عادت‌های دیگر یادگرفته می‌شوند، همان گونه که مردم اطلاعات و واقعیّات را می‌آموزند، احساس‌ها و ارزش‌های مربوط به این واقعیت‌ها را یاد می‌گیرند. (یوسف کریمی ۱۳۶۸) به طور مثال لباسی که از یک مدل زنده یا تصویری مشاهده می‌شود، و بنابرارزش‌های حاکم بر فضای فکری که ریشه درباورهای والدین دارد، انتخاب می‌گردد، همراه خود نوعی از احساس و ارزش را خواهد داشت که به مرور در رفتار فرد

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۲

تأثیر خواهد گذاشت. لذا خانواده می‌تواند با تغییر ارزش‌ها، رفتارها و انگیزه‌های کودک و نوجوان را تغییر دهد، همان‌گونه که رسانه‌های جمعی با استفاده از تکنولوژی جدید و اصول و فنون روان‌شناسی مبادرت به انگیزه‌سازی نموده، و درنهایت سعی در تغییر ارزش‌ها و سنّت‌های فردی اجتماعی جوامع می‌نمایند. چنان‌که باندورا بیان نموده است منابع مختلف ارتباط جمعی در هر زمان برای پذیرش تکنولوژی جدید، ایدئولوژی جدید وتجارب اجتماعی مختلف انگیزه سازی می‌کنند، هرچه مشوّق‌های محرّک نافذتر باشند، احتمال این‌که نوآوری‌های مکتسبه به عمل درآید بیشتر است (آلبرت باندورا ۱۹۷۷) و چون برخی مردم از طریق محیط نمادین رسانه‌ها، تصوّرات خود از واقعیّت امور را شکل می‌دهند، لذا مقداری از فضای فکری آنها را ارزش‌های ارائه شده در رسانه‌ها تشکیل می‌دهد، زیرا، در خانواده‌هایی که پایه تربیت صحیح اوّلیه سست بوده و باورها و ارزش‌های معنوی در کودک استقرار نیافته است، کودک با خلاء فکری و بی‌هویّتی روبروست، از این رو، آنچه رسانه‌های جمعی به خصوص رسانه‌های بیگانه ارائه نمایند، به عنوان تجدّد و روشنفکری، بی‌هیچ مقاومتی به عنوان راه صحیح می‌پذیرند، بنابراین تأثیر رسانه‌ها با وجود استفاده از فناوری جدید و اصول روان‌شناسی صرفاً در این نوع خانواده‌ها بیشتر بوده و القاء افکار و نظریّات خاص به بینندگان که از شگردهای اصلی رسانه‌های جمعی بیگانه می‌باشد، مثمرثمر واقع می‌گردد. ولی در خانواده‌هایی که اعتقادی فرزندان از اوان کودکی محکم بوده و ارزش‌های معنوی در وجود آنها درونی گردیده است، رسانه‌ها موفقیّتی نداشته‌اند، زیرا، افرادی که دارای قدرت تجزیه و تحلیل و منطق و مکانسیم‌های دفاعی خاص باشند، وسایل ارتباط جمعی، کمتر می‌توانند به آن نفوذ نمایند زیرا ارزش‌ها و باورهای صحیح درونی تثبیت شده و شخصیّت آنها براساس این باورها شکل گرفته است، لذا ترفندهای وسایل ارتباط جمعی در تغییررفتار وبینش این گونه افراد مؤثّر نخواهد بود. امّا این امر در مورد کودکان مصداق ندارد زیرا ذهن کودک ساده وفاقد شبکه به هم پیوسته‌ای متشکل از اندیشه‌ها و باورهاست، و هنوز فاقد قدرت تحلیل عقاید، تشخیص و سنجش

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۳

نظرات مختلف و پذیرش یا ردّ منطقی مسائل می‌باشد، لذا قدرت دفاعی در برابر خطرات وسایل ارتباط جمعی نداشته و به شدّت تأثیرپذیر و در نتیجه آسیب پذیر می‌باشد. از این رو کودک به حمایت و راهنمایی والدین در برابر صدمات احتمالی و حتمی وسایل ارتباط جمعی نیازمند است. به جهت اینکه «رسانه‌های گروهی از لحاظ اثر بخشی مدل سازی رسانه‌ای و نیز مواجه گسترده عموم یا آن نقش نافذی را در شکل دهی رفتارها و نگرشهای اجتماعی بازی می‌کنند (بارکر ۱۹۷۰).

«نحوه تبلیغ رسانه‌های گروهی بیگانه و اهداف آنان»

یکی از جنبه‌های پراهمیّت مدل‌سازی نمادین در نیروی تکاثر شگرف آن است. دریادگیری مشاهده‌ای با استفاده از یک مدل

واحد، می‌توان الگوهای رفتاری جدید را در یک زمان به تعداد زیادی از مردم در نواحی مختلف انتقال داد. جنبه دیگر مدل‌ساز نمادین، بزرگ نمایی اثراتی است که ایجاد می‌کند. در طول زندگی عادی مردم تنها با بخش کوچکی از محیط تماس دارند، در نتیجه ادراکات آنها از واقعیّات اجتماعی تحت تأثیر شگرف تجارب نیابتی است از آنچه می‌بینند و می‌شنوند و می‌خوانند. هرچه تصوّرات ذهنی مردم از واقعیّت بیشتر ناشی از محیط نمادین رسانه‌ها باشد، اثر اجتماعی رسانه‌ها بیشتر است. فرآیندهای مختلف مدل‌سازی فرآیندهایی مشابه‌اند، خواه رفتار از طریق کلمات یا تصاویر انتقال یابند و خواه از طریق کنش‌ها. با وجود این مشکل می‌توان با کلمات همان میزان اطلاعاتی را انتقال داد که در نمایش تصویری یا زنده انتقال می‌یابد، (آلبرت باندورا ۱۹۷۷) در حال حاضر در جهان غرب به ویژه آمریکا فشار مستقیم بر انسانها (جهت وادارسازی به انجام امری خاص) به حداقل تنزّل یافته و از طریق هدایت و حکومت از طریق اقناع جمعی و هدایت و حکومت از راه دور در برنامه‌های رادیو و تلویزیون و شبکه‌های بین‌المللی مبادرت به القاء نظریّات و افکار خاص جهت شکل دادن و ایجاد فرهنگ جهانی مبتنی بر جهان بینی مادی نموده است.

به طوریکه در کشور ایران و دیگر کشورها مشاهده می‌گردد آنچه از طریق شبکه‌های مختلف ماهواره ارائه می‌گردد، و در ارتباطات اجتماعی و ارزش‌های حاکم بر جوامع تأثیرات بنیادی گذاشته و درصدد تغییر عقیدتی ملّت‌ها به جای تولید انبوه به تبلیغ، مصرف انبوه آن هم مصرف کالاهای غربی نه کشور خود اقدام نموده است، از جمله پخش برنامه‌کانال‌های مد درشبکه‌های ماهواره‌ای پخش آگهی تجارتی در این شبکه‌ها و ... می‌باشد.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۴

«بی‌بی مانتی از موسسه ارتباطات جمعی هند اعتقاد دارد ورود شبکه‌هایی نظیر «ام‌تی‌وی» جوانان را «مادی‌گرا» بار می‌آورد و جوانان ما چنین می‌پندارند که دنیا تنها در جمع‌آوری مال و خوش‌گذرانی خلاصه می‌شود. همین مساله در درازمدت مبارزات طبقاتی را دامن خواهد زد. همچنین «مانتی» معتقد است که افزایش محبوبیّت ماهواره نوعی استعمار الکترونیکی است. نوع برنامه‌ها و تبلیغات آنها تنها این پیام را در بردارد که شیوه زندگی آمریکایی بهترین شیوه است و بقیه دنیا اهمیّتی ندارند. وی ادامه می‌دهد ماهواره مبلّغ آزادی بی‌قید وشرط مغز و بدن انسان است که با شیوه زندگی هندی مغایرت دارد. «۱» با تأکید به مطالب مذکور در اهمیّت نقش والدین در درونی کردن اعتقادات مذهبی به عنوان عامل بازدارنده از اعمال خلاف و بروز استعدادها و کمالات نهفته انسانی در بستر تربیت صحیح والدین با بیان نظر آلبرت باندورا این بحث را ادامه می‌دهیم. باندورا اجتماعی شدن «۲» موفق را متضمّن تدریجی کنترل‌های نمادین و درونی به جای قواعد و فرامین خارجی می‌داند، و می‌گوید پس از استقرار معیارهای اخلاقی توسّط تعلیم و مدل‌سازی، این پیامدهای خودسنجی «۳» که به عنوان بازدارنده از اقدام خلاف عمل خواهند کرد.

چنان‌که مقام معظم رهبری در دیدار با کارکنان رسانه‌های گروهی و رؤسای مناطق آموزش و پرورش در سال ۲۱/ ۵/ ۷۱ فرمودند: «در تبادل فرهنگی هدف باور کردن و کامل کردن فرهنگ ملّی است، ولی در تهاجم فرهنگی هدف ریشه کن کردن و ازبین بردن فرهنگ ملّی است. در تبادل فرهنگ ملّت گیرنده فرهنگ، چیزهایی مطبوع و دلنشین و خوب ومورد علاقه را می‌گیرد ... در تهاجم فرهنگی چیزهایی را به ملّت مورد تهاجم می‌دهند خوب نیست بد است. مثلًا وقتی اروپایی‌ها تهاجم فرهنگی را به کشورما شروع کردند روحیّه وقت شناسی، شجاعت،

---

(۱)- جزوه‌های منتشره معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در نیروهای مقاومت بسیج سپاه پاسداران.

(۲)- noitazilaicoS

(۳)- noitulavE- fleS نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۵

خطرکردن در مسائل تجسّس و کنجکاوی علمی را برای ما نیاوردند، نخواستند تا با تعلیمات و تبلیغات و پی‌گیری ملّت ایران یک

ملّت دارای وجدان‌کار ووجدان علمی بشود. آنها فقط بی‌بندوباری جنسی را وارد کشورما کردند.

در بخش سینما، صنعت سینمای آمریکا ۷۰۰ بنگاه سینمایی با بیش از ۱۶۰۰ کارمند را در خارج از این کشور اداره می‌کند، وفیلم‌های سینمایی بیش از نیمی از پرده‌های سینماهای جهان را اشغال کرده‌اند و هر هفته حدود ۱۵۰ میلیون نفر در کشورهای مختلف فیلم‌های آمریکایی می‌بینند.

سیستم تلویزیونی این کشور بیش از ۲۰۰ هزارساعت برنامه سالانه کشورهای جهان را به خود اختصاص داده‌اند. در خارج از آمریکا هر روز میلیون‌ها نفر محصولات تلویزیونی این کشور را تماشا می‌کنند. بیش از ۵ هزار ایستگاه رادیویی در بخش‌های مختلف جهان، سخن پراکنی‌های رادیویی ایالات متحده آمریکا را رله می‌کنند. در جنگ خلیج فارس در سالهای ۱۹۹۰ و ۱۹۹۱ پیام‌ها و تصویرهایی که در سراسر جهان به گردش درآمدند از یک شبکه ارسال می‌شدند. شبکه خبری کابلی. سی‌ان‌ان «۱»، به نوبه خود، مطالب را از دومنبع پنتاگون و کاخ سفید به دست می‌آورد. در نتیجه بیشتر ادراک جهان از آنچه در این خلیج روی می‌داد و آنچه برآن دلالت داشت، عملًا از یک منبع آمریکایی می‌آمد (۹). (هربرت شیلر ۱۹۹۲)

۳۰۰ میلیون نوار ویدئویی علیه انقلاب و علیه جهان سوّم برای بی‌تفاوت کردن جهان سوم نسبت به ارزش‌ها از آمریکا صادر می‌شود. این فیلم‌ها با ظرافتی خاص و با استفاده از اصول روان‌شناسی اجتماعی سعی در حساسیّت زدایی نسبت به ارزش‌های مذهبی و مقدّسات دینی و القاء خشونت پیشگی مذهبی‌های ایرانی داشته و ابتذال به حدّ افراط در این فیلم‌ها به کار گرفته‌شده است.

فیلم تایتانیک که یک فیلم عشقی مبتذل سه ساعته است، قبل از اینکه در آمریکا به روی اکران برود نوار ویدئویی آن و عکس قهرمان فیلم روی پیراهن‌های مردانه هم زمان وارد کشور شد، که در خیابان‌های شهرها به وفور قابل مشاهده بود. کشتی تایتانیک در ماه آوریل سال ۱۹۱۲ غرق شد که از

---

(۱)- Cabbe News Network نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۶

میان ۲۲۲۸ مسافر آن ۱۵۲۳ نفر جان خود را از دست دادند. فیلم سینمایی این حادثه دلخراش همراه با یک ماجرای عاطفی مبتذل ۲۰۰ میلیون دلار هزینه در برداشت، برنده ۱۱ جایزه اسکارشد. تایتانیک تاکنون ۱/ ۱ میلیارد دلار در سراسر جهان فروش کرده است. پوسترفیلم تایتانیک که توسط دو تن از بازیگران (نقش اوّل) این فیلم امضا شده است به ۳۱۰۵ دلار به دو برابر قیمت پیش بینی شده در مزایده پوستر که یک دقیقه به طول انجامید، توسّط یکی از بزرگترین تولید کنندگان شلوار جین از طریق تلفن خریداری شد «۱».

با توجه به اینکه اثرات مثبت یا منفی فیلم تا ۶۰ سال در ذهن انسان باقی می‌ماند، و مؤثّر بودن این ابزار و انتخاب آن در به ثمر رساندن اهداف شوم دشمنان اسلام در دستور پنتاگون مبنی بر ساختن ۹۰۰ فیلم در هر سال به جا و تصمیمی سنجیده خواهد بود.

آقای جرالد سگال مدیرانیستیتوی بین‌المللی استراتژیک لندن، استراتژی غرب برای مقابله با انقلاب اسلامی را این گونه تدوین کرده است:

«برای مهار کردن کشورهای مستقل باید فرهنگ و اقتصاد آنها را آلوده کرد. آلوده‌سازی شیوه‌های فراوانی دارد که با تجارت با دشمن ایجاد طبقه متوسط غیر سیاسی و بی‌علاقه به سیاست از جلمه آنهاست» (۲۰) (جزوه منتشره معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه)

آقای سگال در مصاحبه خود با هفته نامه آمریکایی نیوزویک صراحتاً اعلام می‌دارد که «کشورهای اسلامی و آیت ا ... ها را باید با ترویج سکس و فرهنگ والت دیسنی در سرزمین‌هایشان به محاصره در آورد» «۲». و نیز آقای ادوارد شرلی یکی از مقام‌های سابق

سیا در میز گرد بررسی مسائل ایران می گوید: «اگر ما نتوانیم تحریم‌های شدیدی علیه رژیم اسلامی اعمال کنیم، طبیعتاً سیاست فرسوده سازی این رژیم از لحاظ عقیدتی باید برای ما جذابیّت خاصی پیدا کند.» (فصل نامه‌آمریکایی خاورمیانه) حال نظرات هربرت شیلر یکی از منتقدین اطلاعات رسانه‌ها را در زمینه اهداف رسانه‌ها بیان نموده و بعد به وصول برخی اهداف مورد نظر در ایران اشاره می‌شود. هربرت

(۱)- روزنامه همشهری ۱۰/ ۲/ ۷۷ شماره ۱۵۲۴ صفحه ۱۰

(۲)- ماهنامه صبح- خرداد ۷۷ شماره ۸۲ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۷

شیلر دربیان استعمار فرهنگی غرب می گوید: «امروز کاهشی در صادرات فراورده‌های فرهنگ عامه آمریکایی به وجود نیامده است در حقیقت حجم‌های دلار و فراورده‌های صنایع فرهنگی ایالات متحده که به بازار بین‌المللی جریان می‌یابند، بیشتر از آن زمان است. آنچه تغییر کرده است این است که تولید کنندگان این فرآورده‌ها به متّحدانی عظیم، یک‌پارچه و فرهنگی تبدیل شده‌اند. این مجموعه‌ها به هم جوش خورده که فیلم، تولید تلویزیونی، انتشارات، نوار، آرشیوهای موضوعی «۱» و حتّی بانک‌های داده‌ها «۲» را در اختیار دارند، حالا- چیزهایی را عرضه می کنند که یک محیط فرهنگی کامل می‌سازند و آنها، این محیط فرهنگی را به بازار جهانی وبازار ملّی عرضه می کنند.

در واقع بازار به شکل فرآینده‌ای زیر نظارت شرکت‌های بزرگ صنایع فرهنگی قرار می گیرد، مصرف گرایی دیگر یک پدیده آمریکایی همراه با برخی آثار مخرّب نیست، این پدیده در اروپا، ژاپن و مناطق دیگر گسترده شده است و علاوه بر سرمایه‌های آمریکایی سرمایه‌های آلمانی، ژاپنی، فرانسوی، برزیلی، انگلیسی، و دیگر ملّتها در این شرکتها به گردش در می‌آیند، به همین دلیل فنون و شیوه‌های فرهنگی ایالات متحده که از نظر بین‌المللی شهرت بیشتری دارند، از مرزهای ملّی فراتر رفته و به نیازهای عقیدتی و بازار بی‌سرمایه و مناطق تحت نفوذ خدمت می کنند. برای مثال لس‌آنجلس تایمز گزارش داد «تلویزیون اروپا، به هالیود رو می کند. شبکه‌های تجارتی جدید در این قاره، برای گسترش و اداره نمایش‌ها نزد نویسندگان، تهیّه کنندگان و مدیران ایالات متحده کارآموزی می کنند. یک هدف اصلی، فروش برنامه در آمریکاست.

این مطالب مثال خوبی است که نشان می‌دهد نفوذ فرهنگی آمریکا در اروپایی که به یک رقیب صنعتی تبدیل شده‌است، از چه عناصری تشکیل می‌شود: پاریس و دیگر مراکز اروپایی‌ها به خدمت گرفته می‌شوند تا برای شکل دادن به بازار جدید شبکه‌ها و خطوط ارتباطی پربیننده به آنها کمک کنند ... آمریکایی‌ها می‌دانند چگونه مخاطب را تسخیر و حفظ کنند. این حرفه می‌تواند ازنیرنگ‌های

(۱)- skvapemehT

(۲)- sknaB ataD نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۸

اختراع شده از هالیوود بهره گیرد ... نویسندگان فرانسوی می‌آموزند که چگونه به شیوه آمریکایی طرح‌هایی برای برنامه‌بسازند که درجریان آنها و قبل از پایان هربخش تجارتی، صحنه‌های هیجان‌انگیز ارائه شوند. وقتی نمایش پرهیجان سطحی و درعین حال پربیننده «ریوی‌یرا» برای اوّلین باز از تلویزیون اروپا در فرانسه پخش شد، مسلماً احساسی آمریکایی نسبت به آن وجود آورد. «۱» نیمی از جهان در این مسیر حرکت می کنند. یک پژوهشگر برزیلی یادآوری کرد که برنامه‌سازی تلویزیون برزیل عبارت است از تقلیدی از فرآورده‌های فرهنگی ایلات متحده. این نوع برنامه‌سازی رونوشتی است از ارزش‌ها، هنجارها و الگوهای رفتار و مدل‌ها روابط اجتماعی غربی یا چاشنی جهان سومی.

یافته‌های او به آنچه ممکن است بتوان در ایالات متحده یا اروپا نیز نتیجه‌گیری کرد شباهت دارد این است که اکثر نمایش‌های روزمره برزیلی همان هدفی را دارند که شرکاء در ایالات متحده برای فروش محصولات دنبال می‌کنند.

آنچه که این رویدادها تایید می‌کنند پیشرفت جهانی مصرف گرایی است که با نظام شرکتی فراملّی و در پیشاپیش آن با بخش رسانه‌های فرهنگی به جلو می‌رود و ترویج می‌یابد. سرمایه شرکتی، با تأکید بر دسترسی کامل به این نظام اطلاعاتی برای تبلیغ پیام‌های تجارتی وعقیدتی خود، خصوصی کردن بخش ارتباطی (تلفن، تلویزیون، ماهواره و کامپیوتر) در تمام کشورها، یکی پس از دیگری، درخواست و اجرا کرده است. برای مثال در فرانسه هزینه‌های آگهی‌های تجارتی تلویزیونی از سال ۱۹۸۵ تا سال ۱۹۹۰ سه برابر شده است. (هربرت ان. شیلر، ۱۹۹۲ صفحه ۶۸- ۶۹) و آنچه را که روند تلویزیون جمهوری اسلامی در پخش آگهی تجارتی تأیید می‌کند همسویی با پیام مصرف‌گرایی و تجمّل‌پرستی آمریکا و شرکاء او می‌باشد. متأسفانه در بین سریال‌ها و فیلم‌های ارزشی که پیام و محتوای معنوی دارد از پخش آگهی‌های تجارتی مبل و پرده و موبایل و ... دریغ نمی‌شود و بدون اجازه بینندگان در ساعت پربیننده

---

doowglloH ni emrut vT oeuW, tserpmetenoR" ١- AC ١٩٩١,, ١١ yluJ, emit, selegnasoL ,-(١)

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۹۹

فیلم و سریال از اعتماد و وقت و عمر بیننده سوء استفاده می‌شود و در لحظه حسّاس، فیلم به خاطر آگهی قطع شده و موجب عصبانیّت بیننده می‌گردد.

البتّه این نحوه پخش آگهی تجارتی، کپی‌برداری از ماهواره ورسانه‌های گروهی بیگانه است، که متأسفانه بدون توجه به فرهنگ ملّی و اثرات سوء این نوع تبلیغات بر بهداشت روانی مردم صورت می‌گیرد.

یک گزارشگر لس‌آنجلس تایمز، وضعیّت کنونی صادرات رسانه‌های آمریکا را به این صورت تأیید می‌کند، با وجودی که نیروی سیاسی آمریکا ممکن است در حال سایش باشد نشانی از فرسایش تأثیرگذاری فرهنگی آمریکا در سراسر اروپا وجود ندارد. دی مواسی «۱» مدیر مؤسسه فرانسوی روابط بین‌الملل پاریس گفت: «به طور کلی تاثیر (فرهنگی) آمریکا هرگز در فرانسه نیرومندتر از امروز نبوده است ... «۲» در سال ۱۹۶۷، مسائل «ارتباطات جدید و سیاست خارجی» و استماعات مربوط به آن، توسط کمیته کنگره (آمریکا) مورد بررسی قرار گرفت، و به شکل با معنایی «پیروزی در جنگ سرد و تهاجم ایدئولوژیکی آمریکا» عنوان گرفت. در شهادت ارائه شده در برابر این کمیته، موضع بی‌طرفانه چنین ارزیابی شد که «آنچه آمریکا انجام می‌دهد، به میزان قابل توجّهی، نظام ارتباطات بین‌المللی را شکل خواهد داد ... به میزان بسیارگسترده‌تری سایر کشورها از تجربه ما تقلید خواهند کرد و به نهادها و نظامهایی که خلق می‌کنیم خواهند پیوست به شرطی که ایالات متحده، به روشنی بتواند از نظر تکنولوژی و منابع اطلاعاتی در مرکز نظام ارتباطی جهانی قرار گیرد. (هربرت شیلر ۱۹۹۲، صفحه ۱۲۳)

«فرانتس فانون نشان داده است که ارتباطات جدید می‌توانند نقش انقلابی داشته باشند، فانون تشریح کرد که چگونه بخش اطلاعات، به ابزار روشنگری امید وحدت ملّی مبدل شده بود و با خدمات قبلی به عنوان منبعی از تسلّط فرهنگی و فشارمبارزه می‌کرد. با ایجاد صدای الجزایر آزاد، خرید دستگاه رادیو به شکل چشم‌گیر افزایش یافت. فانون در اواسط دوره جنگ نوشت: «از سال ۱۹۶۵،

---

isioM. D -(١)

rewop dna spoort dna- eip naciremA eyBeyB, llahsraM relyT" Z- H egap ١٩٩٢, ۴ - (٢)

yraurbeF, semiT segnasoL نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۰

خرید رادیو در الجزایر معنی‌دار شده است، و این آغاز حرکت «یک راه جدید برای کسب خبر نیست، بلکه به دست آوردن حقّ تنها وسیله برقراری ارتباطات با انقلاب است «۱»» در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی ایران نیز خرید رادیو و تلویزیون به لحاظ اینکه تنها وسیله ارتباطی بین انقلاب و مردم بود افزایش پیدا کرد. در پیروزی انقلاب که نقش اطلاع‌رسانی را به عهده داشت نقش تبلیغی خود را نیز ایفا نمود.

همانندسازی فرهنگی که طی سال‌ها در ایالات متحده اجرا می‌شود، هم اکنون سراسر جهان را تهدید می‌کند. موردکای گورلیک «۲» دانشجوی با سابقه تأثر، در سال ۱۹۶۵ چنین نتیجه‌گیری کرد که «عصر ارتباط مجهّز و متمرکز از طریق مطبوعات، رادیو و تلویزیون و سینما صنفی، نوعی همسانی آفریده است که در تاریخ بی‌مثال است. «۳»»

هربرت شیلر در تأثیرات آگهی‌های تجارتی تلویزیونی می‌گوید: «حتّی آگهی‌های تجارتی تلویزیونی که در صف اوّل سازندگان رفتار معیار، قرار دارند، به شکل کنایه‌آمیز، هویّت و فردیّت ملّی خود را از دست می‌دهند. والاس ای. راس «۴»، مدیر جشنواره آگهی‌های تجارتی تلویزیونی آمریکا (درجامعه مصرفی، هر محصول جشنواره‌ای ویژه دارد)، گزیده‌ای از تبلیغات بازرگانی خارجی را نشان داد و یادآوری کرد که یک رویداد تأسّف بار این است که توسعه فزآینده مکان بازار بین‌المللی که به نحوی در راستای مشخصه‌های ملّی پیش می‌رفت ... از میان رفته است.

در روند کنونی برنامه‌های تلویزیون به ویژه در سریال‌ها و فیلم‌ها تجمّل‌گرایی و رفاه طلبی و اشرافی‌گری از مشخصه‌های بارز فیلم‌های ایرانی شده است و الگوی رفتار و الگوی مصرف بودن این رسانه نادیده گرفته شده است.

-(۱)

p ,۱۹۶۵ ,kroY weN ,weieveR ylhtnoM ,msilainoloC gniyD a ni seidutS ,nonaF .F. ۷۲

به نقل از هربرت شیلر صفحه ۱۹۷

-(۲) kileroG iacedroM

-(۳) ۱۹۶۵, ۱۱ lirpA, semiT kroYweN ehT به نقل از هربرت شیلر صفحه ۲۶۲

-(۴) ssoR. A ecallaW نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۱

در حالی‌که اندیشمندان خود غرب به خودداری از تقلید از فرهنگ غربی هشدار می‌دهند. به طوری که فرانتس فانون به خوبی نتایج وضعیّت کنونی کشورهای فقیر که بدون اعمال نظارت در معرض فرهنگ غربی قرار دارند، توصیف کرده است:

افراد جوان، در اوقات فراغت خود به فعّالیّت‌هایی می‌پردازند که برای جوانان کشورهای سرمایه‌داری طرّاحی شده است: رمان‌های پلیسی، ماشین‌های قمار، عکس سکسی، داستان‌های مستهجن، فیلم‌های ممنوع شده برای کمتر از شانزده سال «۱» و بالاتر ازهمه الکل. در غرب، محیط خانواده، تأثیرهای آموزش و پرورش و سطح نسبتاً بالای زندگی طبقات کارگر، محافظ کم و بیش مؤثّری را در برابر کنش زیانمند این وقت گذرانی‌ها به وجود می‌آورد. «۲»»

از آنجایی که ایالات متّحده آمریکا مهمّ‌ترین کشور صادرکننده برنامه تلویزیونی است، علاوه بر اینکه فرهنگ کشورهای مختلف را در قبضه داشته و سعی در ایجاد یک فرهنگ جهانی براساس دیدگاههای غربی دارد، تهیّه کنندگان برنامه نیز تمایل دارند، در این صحنه بی‌رقیب به جهت کمبود امکانات سرمایه‌ای وقتی حکومت از راه دور بر انسانها میسر شده است و متأسفانه مسئولین فرهنگی ایران اسلامی که پرچم پرافتخار مکتب انسان ساز و آزادیخواه اسلام را در دست داشته و دارد، جز سکوت و تقلید و همسویی در این مبارزه و تهاجم اقدامی نکرده و ماهیت فرهنگ اسلامی را در پرده‌ای از ابهام فرو برده و آمیخته با فرهنگ غربی

برای نسل نو که تشنه حقیقت و کنجکاو معرفت است ارائه نموده است. در حالیکه ژاپنی‌ها قانون پخشی دارند که تصریح می کند. «برای حفظ میراث فرهنگی گذشته، تلاشهایی به عمل خواهد آمد.» و کنت آدام»

مدیر تلویزیون بریتانیا به شکل تحسین‌آمیزی در «لیسنر «۴»» نوشت: «این هدف، بعد از تأثیرهای نیرومند آمریکایی کردن در سالهای بعد از جنگ جهانی دوم، به یک عامل کلیدی تبدیل شده است. ژاپنی‌ها با خوشرویی پذیرفته‌اند فرهنگی ثانوی در کنار

---

(۱)- در کشورما در شهر مذهبی مشهد بعد از گذشت ۲۰ سال از انقلاب اسلامی شاهد نمایش فیلم مصائب شیرین که دیدن آن بر ۷ تا ۱۸ ساله‌ها ممنوع بود. شدیم. (۱۳۷۸)

(۲)- به نقل از هربرت شیلر، ۱۹۹۲، ص ۲۶۹

(۳)- madA htenneK

(۴)- renetsil ehT نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۲

فرهنگشان قرار گیرد، اما آنها اجازه نمی‌دهند که راههای زندگی و اندیشه خود آنها در باتلاق فرو برد، و این خصلتی است که به شکل فزاینده‌ای در پخش آنها بازتاب یافته است.»

این ویژگی از این روست که از تکنولوژی ماهواره و ویدئو به صورت مثبت استفاده نموده و به جنبه‌های منفی آن و تلاش برای پیشگیری از تأثیرات سوء آن توجه دارند. در کشور ژاپن ۷ دانشگاه باز وجود دارد که به وسیله ماهواره به دانشجویان آموزش می‌دهد. در سمینار بین‌المللی دانشگاههای باز در تهران ۱۳۷۷ مطرح شد که با استفاده از شبکه‌های مختلف در سراسر کشور دانشجویان قادر به انتخاب استاد و ماده درسی می‌باشند. بدین صورت علاوه بر کیفیت بالای آموزشی و امکان بهره‌گیری تعداد زیادی دانشجو مشکل فضای آموزشی و خوابگاه و شهریه و اساتید مجرب و ... حل می‌شود و دانشجویان بجای رد و بدل نمودن نوار برنامه‌های مبتذل ماهواره، برنامه‌های آموزشی و عملی را مشاهده می‌نمایند. هر صنعت و فن‌آوری بطور حتم هم جنبه‌های منفی و هم مثبت دارد، مدیریت توانمند علمی نیازمند است که جنبه‌های مثبت آن را پیدا نموده و استفاده و تقویت نماید.

«نقدی بر برخی نکات مؤثر در نگرش بیننده در تلویزیون»

«نقدی بر برخی نکات مؤثر در نگرش بیننده در تلویزیون» از آنجایی که در بیشتر برنامه‌ها وفیلم‌ها و سریال‌های تلویزیون علیرغم استفاده رسانه‌های جمعی بیگانه از روان‌شناسی اجتماعی به تأثیرات مثبت یا منفی حرکات و کلام و محتوای برنامه یا فیلم توجه نمی‌شود لذا مواردی چند که در ایجاد نگرش منفی نقش دارند بیان می‌شوند:

۱. در تبلیغ فرهنگ اسلامی که یکی از رسالتهای مهمّ و اساسی تلویزیون در نظام جمهوری اسلامی می‌باشد، چهره افراد مذهبی و زندگی آنها در هاله‌ای از سیاهی و خشن و خشک، فقیر، بی‌سواد نشان داده می‌شود، در حالی که چهره افراد غیر مذهبی با جلوه‌ای روشن، شاداب و جذّاب، پولدار و دارای زندگی مرفّه و اشرافی و تحصیل کرده و فهیم نشان داده می‌شود. لذا این القا را در بیننده به وجود می‌آورد که دنبال مذهب رفتن این چنین زندگی بی‌روح و پر مشکل و فقیرانه‌ای را به دنبال دارد. معمولًا در سیما خانم‌های چادری معمولًا فقیر، بی‌سواد، بی‌منطق و پرهیاهو و دادن بزن ولی خانم‌های بدحجاب!! پولدار، منطقی و موقّر ومحترم ارائه می‌شوند.

۲. سریال «بهترین تابستان من» ظاهراً برای القاء فرهنگ جبهه ساخته شده ولی از فرهنگ جبهه فرسنگها دور و تصویری غیر واقعی از جبهه نشان می‌دهد. انگار در جبهه رزمندگان جز شوخی و مزاح کار دیگری نداشتند.

۳. درایام عاشورا به جای استفاده از هنر برای تبلیغ فرهنگ شهادت و آزادگی و دین طلبی و هدف فلسفه اباعبدالله الحسین از جنگ

با یزید، عین مراسم سخنرانی و عزاداری مساجد برای معدود بیننده‌ای که امکان حضور در مساجد را پیدا نکرده‌اند، پخش می‌شود و برای آن عدّه مخاطبانی که با دین جز نام مسلمانی، سروکاری ندارند، حرفی ندارد. در یک رسانه تصویری که تنها وسیله ارائه برنامه و پیام و محتوا تصویر و هنر می‌باشد نتوانسته است در چنین ایامی رسالت خود را به خوبی ادا نماید. سریال امام علی () از این جهت بسیار خوب بوده است، امّا استمرار چنین برنامه‌ای ضرورت دارد. هر محل و مکانی وسیله خاصی جهت ارائه پیام را می‌طلبد. جایگاهی همچون مسجد الزاماتی دارد و سخنرانی وسیله تبلیغ است، امّا در تلویزیون که هنر و تصویر وسیله این رسانه هستند، پخش سخنرانی و عزاداری انجام شده در مسجد بیزاری چیزی نمی‌افزاید و آن اثر بخشی را بر مخاطبی که در منزل عزاداری را می‌بینند ندارد. اگر برنامه‌ها

.۴

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۴

مطابق با مخاطب و استفاده از اصول و فنون روان‌شناسی، به دست گردانندگان توانا و متعهّد و برخوردار از علوم مختلف در حیطه‌کاری خود سپرده شود به طور یقین جاذبیّت تلویزیون بالاتر خواهد رفت. در صورتی که امکانات کم برای فیلم‌سازی با رعایت نکات یاد شده صورت گیرد و در عصر ماهواره فیلمهای خارجی بی‌روح ۵۰ سال قبل خریداری نشود، آن تعداد برنامه‌های خوب و جاذب هم بیننده خود را به ویژه نسل جوان از دست نخواهد داد. «۱» ۵. درارائه فیلم‌های تاریخی و محتوای ارزشی از صدر اسلام در نمایش‌ها و سریال‌ها از فضای تاریک و مه‌آلود و گرفته و غم‌زده استفاده می‌شود که اثرات منفی برنگرش و احساس بیننده و ادامه تماشای برنامه دارد.

اثرات رسانه‌های جمعی بر رفتار فرد

با تأکید مجدّد بر تأثیر نقش والدین در هدایت و جهت‌دهی و الگوپذیری کودکان و اهداف گردانندگان رسانه‌های جمعی به ویژه رسانه‌های بیگانه نحوه و میزان تبلیغات فرهنگی در داخل کشور که اثرات مخرّب بر روی رفتار و روان کودک می‌باشد می‌آوریم:

ویلیامز (smailliW) در سال ۱۹۸۶ م. نتایج پژوهش‌های خود را در مورد تأثیرات رسانه‌های ارتباط جمعی بررشد قدرت فانتزی و نیز تکوین شخصیّت کودک منتشر کرد. خلاصه‌ای از این گزارش به شرح زیر است.

«... کاهش قدرت دماغی و نیز از بین رفتن تدریجی قدرت فراگیری و آموزش در کنار کمرنگ شدن استعداد تخیل، نتایج و اثرات اوّلیه و کوتاه مدّت تلویزیون است. در کنار اینها فراوان مشاهده می‌شود کودکانی که فیلم‌های جنایی و خشن وسترن مشاهده می‌کنند، دارای شخصیّت و رفتاری خشن هستند و هیچ‌گونه توجّهی بر اعمال خشونت‌زای خود ندارند، و دلیل و موجبی‌هم نمی‌توان برای پرخاشگری و اعمال خشن آنان پیدا کرد. کاهش قدرت مطالعه و نیز کمترشدن رغبت به مطالعه رفته‌رفته قدرت خواندن در آنان را ضعیف ساخته و به تبع آن از قدرت خلاقیّت کودک می‌کاهد و انعطاف پذیری و برخوردهای فعّال او را در اجتماع مختل می‌کند.

---

(۱)- رجوع شود به صفحات ۲۶ و ۲۷ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۵

آزمایش‌هایی که برروی کودکان یک دهکده در کانادا صورت گرفت که تا آن موقع تلویزیون تماشا نکرده بودند، تمامی این نتایج را تأیید می‌کند. مضافاً این که اختلافی در شرایط روحی و خانوادگی و روابط متقابل افراد آن دهکده پدیدار ساخت ...» (۱۰)

نتایج پژوهش‌های علمی و آماری ارون (norE) ومالاموت (htumalaM) و هوس مان (namscuH) در سال ۱۹۶۸ راپازینسکی (iksnyzcapaR) درسال ۱۹۸۴ م.، دورتی سینگر ((۱۱) regniS yhtoroD) بروم سینگر (۱۲) (regniS

emoreY) در سال ۱۹۸۱ م. و همچنین پرفسور سینگر در سال ۱۹۸۷ در یک نتیجه‌گیری تأسف‌بار و وحشتناک مشترکند:
«تحلیل و تفسیر و مطالعات آماری و گزارش‌های روان‌کاوی اثبات می‌کند: کودکانی که دائماً به تماشای تلویزیون مشغول هستند و کودکانی که فیلم‌های جنایی و خشن را در تلویزیون مشاهده می‌کنند، دچار اختلالات روانی هستند و در معرض خطر انهدام یا حداقل اعوجاج شخصیّتی بوده، از قدرت تمیز حسن و قبح عاجز بوده و بدون دلیل خشن و پرخاشگر، عصبانی، غیرمتعادل، بدون قدرت تمرکز، فراموشکار، بی‌عاطفه و خرفت می‌باشند. چنین کودکانی به دلیل فقدان یا کمبود قدرت فراگیری از حضور در کلاس درس رنج می‌برند و فرار را بر قرار ترجیح می‌دهند ...»
خانم پروفسور سینگر در مقاله‌ای در سال ۱۹۸۴. م می‌نویسد:
«... من و همکارانم به مدت ۶ سال سه گروه اجتماعی از کودکان را مورد مطالعه قرار دادیم: کودکان خانواده‌های کم درآمد، خانواده‌های با درآمد متوسط و گروهی مخلوط از هر دو، علاوه بر در آمد مالی، تعلّقات گروهی و میزان خصلتهای اجتماعی نیز در این تقسیم‌بندی و مطالعه مد نظر قرار داشت. مطالعه رشد و تحوّل کودک را از کودکان مهد کودک آغاز کردیم و ۶ سال آنها را می‌آزمودیم. نتایج کار ما ضمن تأیید آنچه تا بحال در مورد تلویزیون و تأثیرات منفی آن ذکر شده نشان می‌دهد، کودکانی که زیاد به تماشای تلویزیون مشغولند، محیط پیرامون خود و اجتماع خود راخطرناک و دشمن خود می‌انگارند. ارقام و آمارهای ما همچنین نشان می‌دهد، کودکانی که درسنین پیش‌دبستانی،
نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۶
زیاد تلویزیون مشاهده کرده‌اند قدرت تحلیل مختل بوده و به هنگام ورود به مدرسه با مشکلات بزرگ آموزشی، فراگیری، انطباق با محیط و رفتار با دیگران مواجه بوده‌اند ...»
خانم سینگر در گزارش ذکر شده در سال ۱۹۸۴ می‌افزاید:
«... من و همکارانم در سال‌های اخیر بررسی‌های خود را برروی نمونه‌های خانواده‌ها و نیز خانواده‌هایی که کنترل کودکان خود را در استفاده از تلویزیون در دست دارند، گسترش دادیم.
نتایج آماری و علمی ما همانگونه که انتظار می‌رفت نشان می‌دهند که نوع رابطه خانوادگی، شرایط روحی و عاطفی و انسانی حاکم بر محیط خانواده، کنترل پدر و مادر بر خانواده و نیز بر تلویزیون به عنوان عضوی از افراد خانواده تأثیرات عمیق و تعیین کننده‌ای در تکوین و شخصیّت روحی کودک و رشد و نموّ قوای دماغی و فکری او دارد. رشد و علاقه و رغبت کودکان- چه دختر و چه پسر- به آموزش و فراگیری و نیز شکل‌گیری شخصیّت رفتاری او با اجتماع و در اجتماع تابع متغیر این شرایط است.
نمونه‌های خانواده‌هایی را که ما بررسی کردیم و معیارهایی را که برای انتخاب تعیین کردیم، آنهایی بود که به نظر ما برای رشد و نمو و تکامل و شکل‌گیری شخصیّت کودک در مسائل مربوط به توانایی و تمایل برای معرفت شناسی و دانش‌آموزی، توانایی و چابکی بدنی و ورزیدگی اندام‌های حرکتی، رفتارهای صمیمی و دوستانه و احترام آمیز، انعطاف پذیری با ایجابات محیط و مدرسه، نقش اساسی دارند. از آن جمله خانواده‌ها و پدران و مادرانی که:
ارزش زیادی برای فانتزی و قدرت خیال‌پردازی، ایده‌پردازی، احساس مسئولیّت و نظم، ثبات شخصیّتی وتعادل روحی قائلند.
تنبیه بدنی کودک و انضباط خشک و جدّی را اعمال نمی‌کنند.
از طریق گفتگو و روشنگری و استدلال، کودک را با جهان پیرامون او و مسائل اجتماعی و فردی متقابل آشنا می‌کنند، نه از راه تنبیه و ادعا.
خود کمتر به تماشای تلویزیون می‌پردازند و جهان را نامطلوب، زشت و دشمن نمی‌انگارند و حوادث و انسانها و محیط پیرامون خود را هول‌انگیز قلمداد نمی‌کنند.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۷

اضافه می کنیم که ضوابط فوق برای سنجش قدرت استنباط کودک و تواناییهای کرداری او کافی نیست، ولی نشان می‌دهد که کمّیت و کیفیّت مشاهده تلویزیون توسّط کودک از عوامل مهمّ تکوین شخصیّت اوبه شمار می‌آید. علاوه بر اینها، مشاهدات سیستماتیک ما به وضوح نشان می‌دهد، تماشا کردن زیاد تلویزیون، کودک را با این خطرات مواجه می‌سازد، که:

اطلاعات ارزشمند و مفید و تعیین کننده از محیط خارج و پیرامون خود به دست نیاورد.

قدرت قرائت و متن خوانی برای او مشکل شود و با لکنت و عدم پیوستگی جمله‌ها را بخواند.

قدرت تشخیص و تمیز میان جهان واقع و جهان تخیّلی در او ضعیف گردد.

قدرت خیال‌پردازی در او تضعیف گردد تا حدّی که تقریباً از بین برود.

جهان و زندگی را نامطلوب، هراسناک و کج مدار تلقّی کند.

عدم آرامش و بی‌قراری روز افزون پیدا کند.

روحیه عاطفی نامتعادل، پرخاشگر، خشن، عصبانی و دستپاچه پیدا کند.

و بالاخره قادر به تشخیص حسن و قبح در اعمال خود و دیگران نباشد.

با این شرایط جسمی و روحی کودک پیش‌دبستانی وارد محیط آموزش دبستانی و محیط اجتماعی مربوط به آن می گردد. به نظر می‌رسد که دخالت نافذ پدر و مادر و کنترل کودک در تماشای تلویزیون عاملی مهم و اساسی باشد.

توصیه ما این است که، پدران و مادران نظم و مقرراتی را برای تماشای تلویزیون برقرار کرده و آن را رعایت کنند. آنها می توانند قبلًا با مطالعه جدول برنامه‌های تلویزیون، برنامه‌های مفیدی را انتخاب کنند و درباره میزان حساب شده و تماشای تلویزیون با کودک گفتگوی آموزنده و صمیمانه داشته باشند، و نیز بدون آن که کودک احساس کند دستوری به او تحمیل می‌شود، ذهن او را به مصالح او آشنا سازند و شرایطی را به لحاظ عاطفی و تربیتی فراهم کنند که کودک خود از روی رضا و رغبت و نیز فعّال و نقاد به تماشای تلویزیون بپردازد. به پدران و مادران و مسئولان امورتربیتی و نگاهداری کودکان شدیداً توصیه می کنیم که نقش و اثر عامل تلویزیون را در زندگی روزمره و نیز تکوین شخصیّت

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۸

روحی و دماغی و نیز جسمی کودک دقیقاً در نظرداشته باشند و در حوزه اعمال و وظایف تربیتی خود لحظه‌ای از این مسئولیت بزرگ و این اثرات جبران ناپذیر غافل نباشند ...»

در یک مطالعه، تحقیق و بررسی دیگری که سینگر و سوکرمان (nam rekcuT) انجام داده و نتیجه آن را طی دو گزارش علمی در سالهای ۱۹۸۱ ۱۹۸۰ م. انتشار دادند چنین آمده است:

«پژوهش‌ها و مطالعاتی که ما با همکاری پدران و مادران و گروهی از اولیاء مدارس به انجام رساندیم، ضرورت مداخله به موقع پدران و مادران کودک را در میزان زمانی و نیز کیفیّت تماشای تلویزیون به وضوح نشان می‌دهد. علاوه بر آن راههایی را بررسی و تجربه کردیم که اثرات قطعی و مثبت در تربیت سازنده و خلّاق کودک دارا می‌باشد. از جمله تدوین یک رساله است که در یک دوره ۸ ساعته آموزشی در دبستان به کودک و نوآموز نشان می‌دهد:

ساختمان تلویزیون چگونه است؟

خدعه‌ها و نیرنگهای فیلمبرداری و صحنه‌آرایی چگونه است؟

تفاوت صحنه‌های تلویزیونی با واقعیّت‌های خارجی در کجاست؟

ماهیت خشونت و اشکال خارجی و معیارهای اخلاقی و اجتماعی آن چیست؟

نقش پردازان و قهرمانان و بت‌های سینما و تلویزیون چه کسانی هستند؟

پیام‌های بازرگانی، اهداف آنها، شیوه‌های انحرافی و محرّک آن کدام است؟

وبالاخره این که چگونه باید به اخبار تلویزیون توجّه کرد و چگونه در مقابل آن اتخاذ موضع کرد؟

نتایجی که از آموزش این رساله طی چند دوره به دست آمد، نشان می‌دهد که دخالت اولیاء اطفال و مدارس و نقش روشنگری و تربیتی آنان در این مورد، ارزش بذل توجه خاصی را دارد. همچنین نشان می‌دهد، تعیین و اجرای دقیق ضوابط و شرایطی برای دیدن و تماشای تلویزیون چه به لحاظ محدود کردن زمان و چه تعیین نوع برنامه‌ای که کودک تماشا کند، حائز اهمیت است ...» (۱۳)

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۰۹

نتایج پژوهش اثرات رسانه‌های جمعی بیگانه در چهار استان کشور در سال ۷۲:

۱. از جمله اثرات سوء فرهنگی ناشی از فعّالیّت‌های شبکه‌های بیگانه در بین مردم منطقه، الگوسازی به شیوه غربی تزلزل در اعتقادات و باورهای اجتماعی و تغییر در رفتار است.

۲. پخش برنامه‌های خلاف عفّت به ویژه از تلویزیون ... آثار نامطلوبی در میان جوانان منطقه برجای گذاشته است. به گفته فرماندار یکی از شهرستانها در این استان ۹۸٪ تلویزیون ... آثار نامطلوبی در میان جوانان منطقه برجای گذاشته است. به گفته فرماندار یکی ازشهرستان‌ها در این استان ۹۸٪ تلویزیون ... را تماشا می‌کنند در این میان بینندگان تلویزیون ... نیز رقم بالایی را به خود اختصاص داده است. برنامه‌های این شبکه‌ها در اشاعه فساد مؤثر بوده است. از جمله آثار نامطلوب این برنامه، افزایش جرائم جنسی می‌باشد.

۳. «عدّه‌ای از کارشناسان معتقدند، برنامه‌های فرستنده‌ها با توجّه به کثرت آن، تأثیر منفی چندانی بر جوانان این استان نداشته است. آنان یکی از دلایل این گفته را آمار پایین انحرافات اخلاقی و ارتکاب به مسائل خلاف شرع در این استان نسبت به استان‌های دیگر ذکر می‌کنند. مدیر کلّ آموزش و پرورش این استان در این زمینه اظهار داشته است با وجود گستردگی برنامه‌های تلویزیونی بیگانه در سال گذشته این استان از لحاظ اقامه نماز در مدارس رتبه سوّم را کسب کرده است. به گفته وی دانش‌آموزان همچنین در مسابقات قصه‌نویسی، شعر، کتابخوانی، نویسندگی، تئاتر، بازیگری، ماکت‌سازی و قرائت قرآن رتبه‌های بالایی را حائز شده‌اند و نیز ۱۵ نفر از قبول شدگان نفرات اوّل کنکور سراسر از این استان بوده‌اند.»

برای تعیین عوامل مسلّط در این استان که چه عامل یا عواملی باعث عدم تأثیرات رسانه‌های بیگانه شده است نیاز به بررسی بوده و لازم است نتایج بررسی در سال ۷۲ با بررسی مجدّد مقایسه گردد، تا علل و عوامل بازدارنده بهتر شناسایی شده و تقویت گردند.

۴. تماشای برنامه‌های مبتذل این شبکه‌ها بخصوص در بین نوجوانان و جوانان امری عادی شده و این مسئله در فساد اخلاقی و افت تحصیلی آنان تأثیر بسزایی داشته است.

.۵

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۰

۶. به گفته یک مقام مسئول در یکی از استان‌ها جوانان تماشای برنامه‌های تلویزیون‌های بیگانه را به برنامه‌های سیمای جمهوری اسلامی ترجیح می‌دهند.

۷. بررسی‌های بعمل آمده در مشهد توسّط نگارنده نشان می‌دهد که این شهر با اینکه دارای بافت مذهبی بوده و اعتقادات مذهبی در بین مردم عمیق و ریشه‌دار می‌باشد، علیرغم این وضعیّت و مهاجرت افراد مذهبی از شهرهای دیگر به این شهر، همان نتایج چهار استان را دارد. تعیین علل و عوامل این مسئله نیاز به بررسی و پژوهش گسترده دارد. از جمله اثرات نامطلوب رسانه‌های بیگانه در مشهد ترک تحصیل به جهت فرار از منزل، افزایش روزافزون جرائم جنسی تأسف‌بار و مرکزیّت یافتن این شهر برای گروههای

انحرافی ضد اخلاقی به جهت زوّاری بودن شهر و گرایش به پوچی گرایی و بی‌قیدی اخلاقی و الگوپذیری از فرهنگ غربی، تزلزل بنیان خانواده و از بین رفتن شرم و حیاء و متانت و خویشتن‌داری، کم رنگ شدن پاکدامنی و عفّت و غیرت علل ادامه و افزایش رو به رشد این اثرات نامطلوب در استان‌ها و عدم موفقیّت اهرم‌های فرهنگی در پیشگیری و کنترل روند کنونی، مبحثی است که باید مسئولین فرهنگی کشور با تحقیقات کاربردی پی گیر باشند. در این پژوهش به برخی زمینه‌ها و بسترهای ایجاد شده توسّط خانواده و مدرسه و جامعه اشاره شده است که این عوامل، وسیله به ثمر رسیدن اهداف رسانه‌های جمعی بیگانه شده و به آن سرعت بخشیده‌اند و آگاهانه و ناآگاهانه در خدمت استعمار الکترونیکی آمریکا قرار گرفته‌اند. منشأ رفتار هر فردی از مجموعه عوامل متعدّد تشکیل شده است که باید منشأ و ریشه رفتارها را در فرد جویا باشیم. محکوم نمودن معلول جز تشدید رفتار، نتیجه‌ای نخواهد داشت و نداشته است.

فصل ۳ نقش جامعه و تأثیر آن در الگوپذیری

اشاره

فصل ۳ نقش جامعه و تأثیرآن در الگوپذیری مقام معظّم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی در خصوص تهاجم فرهنگی فرمودند: (۱۹/ ۶/ ۷۱)

«امروز دشمن جبهه وسیعی را با استفاده از ابزارهای مؤثّر، خطرناک وکارآمد و نیز بابهره‌گرفتن از علم و تکنولوژی تشکیل داده است، تا جمهوری اسلامی را هدف یک یورش همه جانبه فرهنگی قرار دهد. مقابله با این تهاجم بسیار خطرناک و ویرانگر، نیازمند هوشیاری و استفاده از ابزار و روش‌های مشابه دشمن و یا شیوه‌های جایگزین آن است.»

بررسی ماهیّت انسان در دو فرهنگ مهاجم و مورد هجوم به جهت شناسایی عوامل و نقش پدیده‌های تاثیرگذار در دو فرهنگ است، از لحاظ آنچه مورد هجوم قرارگرفته، انسان است، لذا باید دیدگاه‌ها و گرایشات این دو فرهنگ معلوم گردد.

انسان از دیدگاه فرهنگ اسلامی موجودی است ملهم از فجور و تقوی، فالهما فجورها وتقویها (سوره شمس آیه ۸).

انسان از نظر آفرینش ترکیبی است از لجن و روح، مجموعه‌ای از حیوانیّت و روحانیّت، بالقوه توان صعود به مرحله «خلیفه فی الارض» در سیر نزولی امکان رسیدن به مرحله «بل هم اضلّ» را دارا هست. از این رو انسان از نظر تعلیمات، آگاه بر فجور و تقوی است و قادر به تشخیص فجور- تمایلات بالفعل حیوانی- و تقوی- روحانیت بالقوه- می‌باشد، لذا برخی از مفسّران گفته‌اند این آیه اشاره به حسن وقبح عقلی است که خداوند توانایی درک آنها را به انسان داده است «۱».

---

(۱)- تفسیر نمونه ج ۲۷ ص ۴۷ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۲

جنبه حیوانیّت نیاز به آموزش ندارد، چون بالفعل موجود است مثل توانایی خوردن و آشامیدن ... اما جنبه روحانیّت نیاز به آموزش و تربیت دارد، چرا که موجودیّتی بالقوه دارد، باید با تعلیم، به شکوفایی و منصّه ظهور برسد. این دیدگاه مکتب اسلام در ماهیّت انسان با فرهنگ غرب درست نقطه مقابل است، زیرا برای انسان موجودیّت و ماهیّتی غیر از مادّه و تمایلات حیوانی قائل نیست. از دیدگاه اسلام انسان باید از مرتبه بالفعل حیوانیّت به مرحله کمال روحانی و خلیفه اللهی برسد که این شدن را ایجاب می کند ولزوم تعلیم و تربیت و تهذیب نفس از رذایل اخلاقی را اثبات می‌نماید، اما دیدگاه غربی چون غیر از غرایز حیوانی و مادّیت در وجود انسان چیزی متصوّر نیست، به اشباع هر چه بیشتر این غرایز قائل است، لذا از یک پدیده واحد، تأثیرات متفاوت در دو فرهنگ می‌بینیم که نشان از تفاوت ماهوی فرهنگی است. به طور مثال مسأله حجاب در فرهنگ اسلامی برای امنیت و سلامت اجتماعی

جـامعه اهمیّت فراوان داشـته و یک ضـرورت آشـکار و غیر قابل انکار به شـمار رفته و نوعی از ارزش می‌باشـد. امّا در غرب خطری برای امنیّت و اهداف اسـتعمار فرهنگی که اصـلی‌ترین وسیله آن، زن، می‌باشد محسوب شده، لذا با آن مقابله می‌شود. بروز دو تأثیر متفاوت از یک پدیـده واحـد، نشانگر آن است که این دو فرهنگ نمی‌تواند جایگزین دیگری گردد، مگر اینکه دیدگاه خود را در ماهیّت انسان تغییر دهد.

چنانکه اشاره شد، شدن یعنی شـکوفایی و بروز استعدادهای نهفته در وجود انسان برای رسیدن به کمالات انسانی. برای شدن تربیت لازم است، تربیت در خـانواده، مـدرسه و جـامعه. بـا توجّه به یافته‌هـای موجود دربحث خـانواده که نشانگر یادگیری و الگوپـذیری کودکـان از آنچه می‌بینـد و می‌شـنود و تثبیت باورهـا و نگرش‌هـا از مشاهـدات خود است، لـذا مراقبت از محیـط فردی و اجتمـاعی کودک و نوجوان و جوان ضروری می‌نماید.

محیـط اجتمـاعی در نوجوان و جوان که نسـبت به مسائـل مـذهبی کنجکاو بوده و گـرایش دارد و در حال یادگیری تحلیلی و عمقی می‌باشد، تأثیر بسزایی دارد از این رو زیر سوال بردن و ایجاد شبهه در اصول و فروع و ارزش‌های اصلی وبنیادی اسلام و اشاعه افکار مسـموم و نـادرست در رسانه‌هـای گروهی خودی و بیگـانه از جمله مطبوعـات که بـا هـدف حسّاسـیت زدایی نسـل جوان نسـبت به ارزش‌ها و وظایف

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۳

دینی صورت می گیرد، آنان را در تشـخیص ارزش‌ها از ضـد ارزش دچار سـردرگمی نموده و به جهت خلاء فکری در زمینه مسائل اعتقـادی که ریشه در نقص تربیتی درخـانواده و مـدرسه دارد، حـداقل نتیجه، یعنی بی‌تفـاوتی برخی نوجوانان و جوانان را نسبت به مسائل مذهبی و خدامحوری که عامل بازدارنده قوی دربرابر انحرافات فکری و اخلاقی است به بار آورده است.

عواقب آزادی نامحدود و تبلیغ آن را دربیان حضرت علی () می‌بینیم که فرمودند:

«اقمعوا هذه النفوس فانّها طلّقه ان تطیعوها تنزع بکم الی شرّغایه»

غررالحکم صفحه ۱۳۸

علی () فرمود: «این نفوس سـرکش را مقهور کنیـد، و از خواهشـهای نادرست‌شان بازدارید که خودسـرو بی‌قیدند. اگر خواسـته‌های آنها را پیروی نمایید وبه تمنّیات نامشروع‌تان جامعه عمل بپوشید سرانجام شما را در بدترین پرتگاه می‌افکند».

عوامل مؤثر در الگوپذیری منفی در ۲۰ سال گذشته

عوامل مؤثر در الگوپذیری منفی در ۲۰ سال گذشـته حال به برخی واقعیّات ملموس در جامعه که برای احیاء و اجرای احکام اسلام، خون هزاران شـهید و هزاران جانبـاز و اسیر را بـا خود به همراه دارد، اشـاره می‌نمـاییم، تا برخی موانع و تأثیرات سویی که در روند رشـد و تربیت سالم نسل نو و ابهام در تشـخیص ارزش‌ها پیش‌آمده و در سال‌های اخیر ظهور و نمود بیشتری داشـته است، شـناسایی گردد.

برخی عوامـل زیربنـایی و موثر براسـاس بررسـیهای نگارنـده طی سه سـال در علل و عوامل گرایش و الگوپـذیری منفی که در تغییر نگرش‌هـا و باورهـای دینی نسـل نوجوان و جوان و الگوپـذیری منفی آنـان، از رسانه‌های گروهی خودی و بیگانه تأثیر داشـته، و نیز علل موفقیّت اهداف شوم رو به رشد گردانندگان رسانه‌های گروهی بیگانه موارد ذیل بوده است:

۱. القاء و اعمال فرهنگ غربی در قالب جامعه مدنی و تکرار کلمه آزادی و تعبیر غربی از آزادی به طور تلویحی در جامعه.

لازم به ذکر است اصـطلاح جامعه مـدنی قـدمتی دیرینه دارد، و شایـد به قدمت فلسـفه تاریخ دانست، چرا که در اصل، ایجاد مفهوم توسّط مورّخان فلسـفی صورت گرفته است. برای نخستین بار مفهوم جامعه مدنی در ادبیات سیاسـی روم باستان مطرح شد و بسیاری

از اندیشمندان سیاسی از جمله سیسرون عبارت sateicoS رابرای توصیف «دولت شهر» به کاربردند. تطوّر و تکامل اصطلاح جامعه مدنی به مفهوم جدید، حاصل اندیشه‌های سیاسی قرون ۱۸ و ۱۹ بوده و از این به بعد است که به معنای کنونی نزدیک شده است «۱».

باتوجه به این که جامعه مدنی برگرفته از افکار فیلسوفان غربی است و این نسخه دربرابر دین تحریف شده مسیحیّت بعد از قرون وسطی، شفابخش تصور شده بود، در برابر مکتب اسلام و تفاوت ماهوی دو فرهنگ اسلامی و غربی، ذکر شد، القاء و اعمال فرهنگ غربی به طرق مختلف در کشور، این باور در ذهن حقیقت جو ولی ناآگاه برخی نوجوانان و جوانان می‌پرورانـد که لابد اسلام نقصی داشته

---

(۱)- روزنامه سلام شماره ۱۸۰۱، شهریور. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۵

است که دولتمردان به جای استفاده از رهنمودها و دیدگاههای اسلام در زمینه حکومت و کشورداری و سایر زمینه‌ها که انقلاب و جنگ برای دفاع از این دیدگاه بوده است، از محصولات فکر غربیّان وام گرفته‌اند تا این نقصیه جبران گردد!

به جهت ایجاد شبهات مختلف، دین اسلام در نظر برخی جوانان، کهنه و مخالف هرگونه ترقّی و رشد تلقّی شده است و متأسفانه فعّالیّتی چشمگیر در جهت پاک نمودن این تحریفات و شبهات از چهره تابناک اسلام نگردیده، و ارائه بی‌کم و کاست افکار مسموم و زهرآگین مغرضان که سلطه بیگانه را در سردارند، و سکوت مسئولین فرهنگی کشور و بازنمودن راه ارائه افکار غلط و مغرضانه و عدم ممانعت قاطع و اقدام به نقد و بررسی مسلّمات اسلام با هدف تشکیک و حسّاسیت زدایی در بین مردم نسبت به مبانی و قداست مکتب به مبانی اسلام از طرف افرادی که جز نام مسلمان چیزی از اسلام نمی‌دانند و ندارند، این تصورات را به باور تبدیل نموده است. و علاوه بر این، بیانات ضدو نقیض آقای طباطبایی این اندیشه را که شهدا همان می‌خواستند که جامعه مدنی می‌خواهد در اذهان نسل نو بارور نموده و درقشر مذهبی نیز در ایمان نوجوانان و جوانان تزلزل ایجاد نموده است. نمونه‌ای ازاین بیانات به قرار زیر است:

«باید به همدلی و حماسه حضور مردم و عظمت انقلاب و امام، به فداکاری‌های ملّت بزرگوار به ۸ سال حماسه مظلومانه و افتخارآمیز، به شهیدان گلگون کفن انقلاب اسلامی، به جانبازان، آزادگان ایثارگران و خانواده‌های معزّز آنان و بسیجیان سرافراز به موفقیّتهای ملّت بزرگوار طی ۱۸ سال تجربه نظام مستقل وسربلندی جمهوری اسلامی بیندیشیم.» (بیانیه آقای خاتمی به ملّت ۵/ ۳/ ۷۶).

«هرچه بیشتر باید جامعه مدنی را بر محور قانون اساسی به عنوان عامل وفاق ملّی و چهارچوب ساختار سیاسی کشور نهادینه کرد و انتخابات را زمینه مناسبی برای تحقّق این امر می‌دانم.» (۱۱/ ۲/ ۷۶ روزنامه سلام شماره ۱۷۰۸).

ایشان در پاسخ به سؤال خبرنگار ایران نیوز گفتند:

«مرحله فعلی بهترین موقعیّت و مناسب‌ترین فرصت برای تثبیت پایه‌های جامعه مدنی در چهارچوب قانون اساسی است.» (۷/ ۳/ ۷۶ روزنامه سلام).

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۶

چندین سال است دانشمندان آمریکایی خود، فاجعه‌هایی که فرهنگ غربی در کشورشان ایجاد کرده اذعان نموده و به دنبال چاره جویی هستند. حال برخی مسلمان نماها، دوباره افکار زهرآگین غربی را که جز بی‌بندوباری و ... ریشه و معنایی ندارد، در قالب گروه و احزاب به نام روشنفکری تجدّد به امّت مسلمان تحمیل می‌کنند. اینکه چه عامل یا عواملی باعث شد شهرک غرب تهران شهرک آمریکایی شود، و افکار مسموم و متعفّن از آنجا به سایر شهرها ارسال گردد، بررسی دیگر می‌طلبد. هرچند در این مختصر

به این عوامل اشاره شده است. درصورتی که راه بر ارائه افکار غلط و مسموم باز باشد، همچون زمان قبل از انقلاب زیر زمینی شدن افکار مثبت را در پی‌خواهد داشت، حال آنکه اولویّت با افکار مثبت و سازنده اسلامی است. از طرفی تکرار بیش از حدّ کلمه آزادی، وجود خفقان و محدودیّت بیش از اندازه و غیر منطقی را القاء نموده و این باور را در برخی سست ایمان‌ها تقویت نموده است که اسلام دینی مستبدّ و سلطه‌گر وعقب مانده است، باید آزادی را از غربی‌ها یاد بگیریم که هیچ قید و بندی ندارند و جوانان آزادند هرآنچه خواهند انجام دهند. این تکرارها نقص دیگری بر اسلام در برخی اذهان نسل جوان ایجاد نموده که فقط به وسیله جامعه مدنی و آزادی این نقص برطرف می‌گردد! با اینکه بعدها مفهوم آزادی با رنگ و لعاب دیگری در چند کلمه معنی شد، اما نوجوان و جوان ره گم کرده دنبال مدرنیسم، همان را که ابتدا بیان شد، گرفتند و عمل کردند. چون نفس در صورت ضعف ایمان، چیزی جز نفسانیات نمی‌پسندد و به جهت عدم آگاهی از افتخارات فرهنگی و علمی اسلام و ایران، که یگانه پرچمدار آزادی واقعی و حافظ عزّت و شرف انسانی در دنیا است، فقط جنبه‌های منفی این دیار را شناخته، که البتّه اینها را به وی شناسانده‌اند.

هم‌چنانکه امکان غیررسمی برای فعّالیّت گروههای انحرافی فراماسونری، ... در شهرک غرب تهران و جاهای دیگر موجود است و آزادانه!! جوانان و نوجوانان زیر ۲۰ سال غافل و بی‌پناه و ره گم کرده و دور از تربیت‌های خانوادگی و ... به بی‌بندوباری ونهیلیسم و دیگر افکار زهرآگین خود فرا می‌خوانند، و فرزندان شهادت طلب و عاشق خدا را به جای معنویّت، علم، آن علمی که خداوند می‌فرماید: «العلم نور یقذفه الله فی قلبه من یشاء» که در عالم، بصیرت و بینش و قدرت تحلیل به وجود می‌آورد، و تلاش و فعّالیّت برای اعتلای تمدّن اسلام در برهه کنونی، به پسران مسلمان ابرو برداشتن و گوشواره به گوش کردن و دستبند و گردن‌بند آویزان کردن و در پارتی‌ها ... می‌آموزند، آن هم طبق برنامه

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۷

وسازماندهی خاصّی و به دختران مسلمان بی‌عفّتی و بی‌حیایی و وسیله هوس‌بازی‌های مردان بودن و آن هم نه در زمان طاغوت قبل از انقلاب، که درنظام جمهوری اسلامی که دستاورد خون و زجر صدها گل شکفته نوجوان و جوان است و به هر دو پوچی‌گرایی و شعار هر چه پیش آید را یاد داده‌اند، جای بسی تأمّل و تأسّف بر این همه ذلّت به نام آزادی. اگر به نام آزادی روح انسان‌ها را به بند کشیدن آزادی است ای کاش همیشه در بند باشیم. آدم تشنه که ره گم کرده، هر جا سرابی ببیند نوشیدن آغاز می‌کند آنگاه که آبی آلوده نوشید و سیراب گردید به خود آمده آب آلوده را با آب زلال تشخیص خواهد داد. اما آن روز خیلی دیر است و جز مرده‌هایی متحرّک متعفّن به جامعه تزریق نخواهد شد که نشده است.

لذا آنچه مهمّ و ضروری است، این‌که در ارائه افکار و نسل جوان در جامعه، باید نهایت دقّت و هوشیاری اعمال گردد، چرا که بزرگان حرف می‌زنند و فرزندان عمل می‌نمایند، به لحاظ فرآیند یادگیری مشاهده‌ای که در اوّل بحث مطرح گردیده است.

۲- سیاست بازی‌ها و کشمکش‌های سیاسی به نام توسعه سیاسی «۱» و آزادی بیان در مسائل عقیدتی و مبنایی اسلام.

گفتنی است آنچه اکثریّت قریب به اتفاق مردم تاکنون نشان داده‌اند، بعد از انقلاب همواره در صحنه بوده و پشت سر ولایت فقیه گوش به فرمان و منتظر ادای وظیفه‌اند و این را نه با کلام، که با عمل خویش بارها در مقاطع مختلف اثبات نموده و هرگز به وساوس احزاب و گروه‌های مغرض و ناآگاه وقعی ننهاده‌اند.

خاصیت تحزّب و گروه گرایی تبلیغ شخصیّت‌پرستی به جای خداپرستی، با عناوین فریبنده، مطابق با گرایشات مردم، و دنبال نمودن مطالع و مصالح فردی و گروهی و اعمال نظر و سلیقه چند نفر انگشت شمار به‌عنوان نظر اسلام و مردم با تبلیغات فرینبده و پرهیاهو و حقّ به جانب می‌باشد. در حالی‌که اکثر گروه‌ها و احزاب سیاسی از اوّل انقلاب این را ثابت نموده و همواره عضویّت در حزب و گروهی را سکوی پرتابی برای دستیابی به مسئولیّت‌های کلیدی کشور می‌دانند، لذا تلاش آنها و اهداف

(۱)- رجوع شود به کتاب عدم سازگاری اسلام و ایده جامعه مدنی از همین قلم نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۸

عملی‌شان در همین روند ادامه دارد. درد بیشتر احزاب رسیدن به پست مقام و ... می‌باشد. علیرغم ادّعاهای آنها که داعیه درد مردم و اسلام دارند. تجربیات ۳۰ سال گذشته انقلاب در مقاطع مختلف نشانگر آن است. عضویّت در گروه یا حزبی محدودیّت دید و بینش و تعهّد گروهی ایجاد می‌کند، و استقلال فردی و اجتماعی شخص را از بین برده و مرتّب رنگ عوض می‌کنند، گاهی طرفدار تز «الف» و چندی دیگر طرفدار تز «ب» می‌شوند و آن را به نام «انسان تغییر می‌کند» به خورد مردم می‌دهند.

واقعیّت‌های جامعه نشان می‌دهد گروهها و جناح‌ها دردی دارند و مردم دردی دیگر. درد مردم رفاه عمومی است و عدالت اجتماعی و تثبیت و توسعه اقتصادی و ... درد احزاب و جناحها پست و مقام و خودمحوری می‌باشد.

اما آنان که از بدو انقلاب در کوران حوادث بوده و فروپاشی و انحراف احزاب را به چشم دیده‌اند، گول حرف‌های ظاهر فریب آنان را نمی‌خورند. اما نوجوان وجوانی که نه روزهای پیروزی انقلاب را دیده، نه در ایّام جنگ شهادت طلبی‌های هم سن و سال‌های خود را مشاهده نموده و در اجتماع زیر پاگذاشتن احکام اسلام را یکی پس از دیگری شاهد بوده است، به خاطر خلاء فکری و بی‌هویّتی شخصیّتی سر درگم‌اش نموده است، لذا حرف احزاب تازه و مدرن می‌نماید و زندگی ساز و امروزی و آینده‌ساز. نوجوان و جوان به فرمایش قرآن کریم «کلّ حزب بما لدیهم فرحون- هر گروهی به آن چه نزد خود می‌پسندند، دلخوش گشتند» «۱» نمی‌داند که خوشی‌ها چند صباحی بیش نیست، چرا که به فرمایش خداوند متعال در قرآن «فانّ حزب الله هم الغالبون» «۲» تنها گروه و لشکر خدا فاتح و غالب است. سکوت مذهبی‌های متعهّد و تبلیغات دامنه‌دار با امکانات وسیع!! نمی‌گذارد فرمایش قرآن را در عمل ببینند. لذا نسخه‌های برخاسته از افکار بیمار و مسموم عدّه‌ای آگاه و آلت دست بیگانه و برخی دوستان ناآگاه و کج سلیقه را، داروی شفابخش پنداشته و به جای معرّفی گروه‌های ضد انقلاب و منحرف، سیاست اسلام عین دیانت اسلام را به او نشناسانده‌اند. آیه‌ای در قرآن قلمرو و محدوده

---

(۱)- سوره مؤمنون آیه ۵۳

(۲)- سوره مائده آیه ۵۶ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۱۹

سیاست مسلمانان را معیّن نموده است، که می‌فرماید: «لن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلا- هیچ‌گاه خداوند راهی برای پیروزی و تسلّط کافران بر مسلمانان قرار نداده است.»

از آنجا که کلمه سبیل معنی عموم را می‌رساند از آیه استفاده می‌شود که کافران نه تنها از نظر منطق، بلکه از نظر نظامی و سیاسی و فرهنگی و اقتصادی و خلاصه از هیچ نظر بر مؤمنان چیره نخواهند شد.

با این آیه، وضعیّت سیاسی و فرهنگی و اقتصادی در سطح خرد و کلان کاملًا روشن است، اگر بنابراین آیه، مجاز به استفاده از لباس کفّار به جهت تشّبه به کفّار نیستیم، در زمینه سیاسی نیز به هیچ صورت مجاز نخواهیم بود، راه تسلّط بیگانگان بر مسلمانان را باز گذاریم. بنابراین، وضعیّت برخورد با گروههای انحرافی چه فکری و چه اخلاقی که دستاوردهای بیگانگان است کاملًا مشخص می‌باشد. حال چرا راه تسلّط فرهنگی با این وسعت گشوده شده است جای تأمّل است!

درصورتی که آزادی‌های مشروع در اسلام در تمام جوانب و زمینه‌ها اعمال گردد، نیازی به بیرون کشیدن آزادی از بطن اسلام نیست، که خود اسلام مظهر آزادی و آزادگی است، و نیازی بر شناساندن آزادی با تحزب و گروه و سیاست بازی‌ها، بر مردم مسلمان نیست. از آنجا که توسعه یک وضعیّتی است که به لحاظ مشارکت گروهها و نهادها وسازمان‌ها بسیج عمومی لازم دارد، لذا لازم است به طور موازی در بخش‌های مختلف اتفاق بیافتد زیرا توسعه در یک زمینه خاص پیامدهای ناگواری خواهد داشت

که می‌بینیم.

در ذیل زمینه‌های ضروری برای ایجاد تغییر و دگرگونی زیر بنایی و روبنایی بیان می‌گردد که نیاز به توسعه موازی را ضروری می‌نماید. از جمله توسعه رفاه عمومی، توسعه علمی و تحقیقاتی، توسعه مدیریّت علمی، توسعه عدالت اجتماعی، عدالت قضایی و ....

۱. توسعه رفاه عمومی، بیشتر جرائم، از جمله سرقت و کلاهبرداری و ارتشاء و جرائم اخلاقی را کاهش می‌دهد، و تجرّد وبیکاری را که بستر و زمینه بسیاری از جرایم می‌باشد پایان می‌بخشد.

۲. توسعه رفاه عمومی، باعث می‌شود آموزش عمومی که در اصل سی‌ام از فصل سوم قانون اساسی رایگان اعلام شده نقض نشده و به انحاء مختلف از اولیاء هزینه جاری مدارس را درخواست نکرده و باعث تحقیر و برخورد دانش‌آموزان، با والدین درگیر با مشکلات مالی، نگردد و اولیاء مدارس

۳.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۰

شاهد از حال رفتن دانش‌آموزان به خاطر گرسنگی و سوء تغذیه در سرکلاس‌ها نگردند، و همچنین تحصیل در آموزش عالی کم‌کم به انحصار طبقه مرفّه و متوسط بالا درنیاید.

۴. توسعه رفاه عمومی باعث می‌شود دختر ۱۴ ساله به خاطر مشکلات مالی با پیرمرد ۵۰ ساله با مبلغ چند هزارتومان در ساعت به گردش نرود و ... باعث می‌شود پسر ۱۳ ساله به خاطر پرداخت هزینه عمل جراحی چشم‌اش و از دست ندادن بینایی سرقت نکند ...

۵. توسعه رفاه عمومی رضایت عمومی را به دنبال داشته و به جهت کم شدن مشکلات مالی تنش‌های اجتماعی و اضطراب‌ها و اختلافات موجود در بین خانواده‌ها کاهش می‌یابد.

۶. توسعه رفاه عمومی باعث می‌شود برخی مردم دین را عامل مشکلات ندانسته «۱» و بنابه فرمایش پیامبر گرامی اسلام که «لا دین لمن لامعاش له» کمی معیشت و مشکلات اقتصادی به دین و ایمان مردم آسیب‌های جدّی نرساند.

توسعه علمی و تحقیقاتی باعث می‌شود:

۱. نسل جوان به جای کشانده شدن به درگیری‌های لفظی و فیزیکی که از دستاوردهای مهمّ و اجتناب ناپذیر توسعه سیاسی موردنظر احزاب است، به مراکز علمی و تحقیقاتی سوق داده شود تا تکنولوژی و صنعت به دست باکفایت و ذوق و استعداد سرشار جوان ایرانی توسعه یابد، و بتوانیم به جای استفاده از نظریّات چندین قرن پیش‌دانشمندان غربی از نظریّات دانشمندان ایرانی همچون گذشته استفاده نماییم.

۲. توسعه تحقیقات و پژوهش بنیادی و کاربردی در زمینه‌های مختلف در جامعه از مراکز دانشگاهی و حوزوی باعث می‌شود برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های خرد و کلان در سطوح مختلف همراه با درایت و مطابق با علوم روز و بهره‌وری بهینه از امکانات و ثروت‌های ملّی براساس واقعیّات موجود در متن جامعه و اجرای اهداف مورد نظر، بعد از کارشناسی دقیق علمی براساس پژوهش انجام شده صورت گیرد، تا در عرض چهارسال دوبار ساختار نظام آموزش دچار تجدید نظر نگردیده و علاوه بر هدر رفتن نیرو و هزینه مصرف شده، دانش‌آموزان و دانشجویان را به بی‌برنامگی و لحظه‌ای عمل

۳.

(۱)- اظهارات برخی دربرابر تذکرات آمرین به معروف و نهی از منکر در سطح شهر و حرم مطهر نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۱

نمودن مسئولین معتقد نساخته، و نظرات حزبی و گروهی، تعیین کننده اهداف و برنامه‌های آموزشی نگردد و ... واین فکر که با جلسه می‌توان بدون پژوهش و کنکاشی علمی تصمیم لازم را در سطح خرد و کلان گرفت از شرح وظایف مسئولین حذف گردد.

۴. توسعه علمی و پژوهشی باعث می‌شود علم به جای مدرک، تعیین کننده درجه علمی افراد گردیده و دانشجو همچون دانش‌آموز به جای این که سخت‌کوش و جستجوگر و طالب علوم و فنون روز در رشته خود باشد، نمره بالا را منتهای آرزوی خود نداند. زیرا چرخ‌های صنعت و توسعه و پیشرفت تنها با توان علمی و شایستگی افراد می‌چرخد نه با مدرک که از مظاهر دکورگرایی و مصرف‌گرایی تمدّن غربی است و ارمغانی است از دیار غرب.

۵. توسعه علمی و تحقیقاتی باعث می‌شود پایان نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان با استعداد ایرانی در مقطع کارشناسی و بعضاً در مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر ارزش و اعتبار پیدا نموده و برای حلّ معضلات اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و ... کشور مورد استفاده قرارگرفته و بایگانی نگردد.

۶. توسعه علمی و تحقیقاتی باعث می‌شود نوجوانان و جوانان به جای تقلید از مایکل جکسون و مک دونالد و ... آمریکا، پروفسورهای آمریکا و کشورهای دیگر و شخصیّتهای علمی خودمان را بشناسند و از آنان الگوبرداری نمایند، و به جای استفاده منفی از تکنولوژی همچون ماهواره و ویدئو در جهت اعتلای فرهنگی و علمی و تحقیقاتی کشور، همچون ژاپن با تأسیس دانشگاههای بین‌المللی باز مورد استفاده قرارگیرد.

۷. و ...

توسعه عدالت اجتماعی:

۱. درصورتی که عدالت اجتماعی توسعه یابد فاصله و شکاف ایجاد شده بین فقیر و غنی کاهش پیدا کرده و ثروت‌ها و امکانات ملّی و خصوصی به طور عادلانه استفاده می‌گردد، و اشرافی‌گری آرزو و مدینه فاضله جوانان نمی‌گردد، و آنان به خاطر برآورده نشدن انتظارات واقعی و خیالی خود احساس محرومیّت نکرده و آنها را غیرقابل دسترس تصوّر نمی‌نمایند، لذا از گذر این رنج‌های روحی دچار بیماریهای روانی نمی‌گردند.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۲

۲. توسعه عدالت اجتماعی باعث می‌شود فرصت‌های شغلی برای همه یکسان بوده و میزان پول و ثروت و ... تعیین کننده نوع شغل افراد نباشد، و علاقه دانش‌آموز از شغل دبیری (قبل از انقلاب) به شغل دلالی (بعد از انقلاب ۱۳۷۷) تغییر نیابد. (سید هاشم نعمتی دانشگاه پیام نور مشهد)

توسعه مدیریّت علمی:

۱. توسعه مدیریّت علمی به دور از سلایق شخصی و حزبی، در صحنه فرهنگی کشور کنترل‌ها و نظارت‌های لازم صورت می‌گیرد، تا نوجوان و جوان زیر ۱۰ سال برای عملی نمودن مشاهدات خود از ماهواره و ویدئو و خیابان‌ها از منزل فرار نکرده و با رها کردن تحصیل، راهی خیابان‌ها و پارتی نشود و صدها مشکل برای خود و خانواده و جامعه به وجود نیاورد.

۲. توسعه مدیریّت علمی باعث می‌شود، با تغییر ریاست جمهوری کلیه مدیران در تمام سطوح به لحاظ هماهنگی فکری با رئیس جمهور وقت تغییر نیافته و امور مردم دستخوش سلیقه‌ها و قرائت‌های جدید نگردیده دچار وقفه و رکود نگردد.

۳. توسعه مدیریّت علمی باعث می‌شود تصمیمات لحظه‌ای بر مبنای حلّاجی ذهنی دو سه ساعته تبدیل به بررسی دقیق و کارشناسی علمی گردیده و اتخاذ تصمیم با توجه به تمام جوانب امر صورت گرفته، و برخی هزینه‌ها حیف و میل نگردد و مدیران کلّ همواره در جلسه حضور نداشته باشند. در ژاپن در چندین سال گذشته، هرگاه مبحثی چون طرح‌ریزی یک خط آهن با افزایش میزان سرمایه مخاطره آمیز با اصلاح نظام مالیاتی محلّی مطرح شده است، تقریباً همه اعضای سازمان برروی جنبه‌ای از آن شروع به کار

کرده و زوایای جدید را مورد پژوهش دقیق قرار داده‌اند و اطلاعات تازه‌ای گردآوری و پخش کرده‌اند.

معمولًا این فرآیند بسیار جلوتر از تعریف و تعیین کامل ماهیّت مسئله آغاز می‌شود. در مرحله نخست دولت یا رهبران بازرگانی، احتمالًا با افراد آگاه و مطّلع شروع به مشورت می‌کنند یا نمایندگانی را از مؤسسه خود برای بررسی و رهیافتهای گوناگون موجود نسبت به مسأله، و مباحث فرعی که بعداً مطرح می‌شود و تعیین منابع و افرادی که به بهترین وجه می‌توان از نظرات و نصایح آنها بهره گرفت، منصوب می‌کنند. سپس بعد از یک دوره مشورتی، افرادی را برای مشاهده و مطالعه متمرکز و جدّی،

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۳

اعزام می‌دارند. در چنین شرایطی پژوهشگران گرد هم جمع می‌شوند، مطالب جمع‌آوری شده را خلاصه می‌کنند و درصورت لزوم کتاب‌ها و مقالاتی را ترجمه می‌نمایند.

بعد از آن، گروههای مطالعه، تبادل نظر برروی مباحث فرعی را آغاز می‌کنند. سپس جلساتی برای ارزیابی آموخته‌ها و تعیین اطلاعاتی که باید جمع‌آوری شود، تشکیل می‌شود. مجدداً افرادی برای طرح همان پژوهش‌های قبل، اعزام می‌شوند تا برخی نکات روشن شود و مسائلی جدید و تا حدّی متفاوت نیز، مورد توجّه قرارگیرد. اعضای گروه، تمامی راه‌حلّ‌های مهمّ مربوط را بررسی و در مراحل بعدی مباحث را از نو تعریف می‌کنند و رهیافتهای به ویژه نوید بخش و مناسب را برای مطالعه مجدّد، امّا در این مرحله به صورت جامع و کامل، بر می‌گزینند. با نزدیک شدن راه‌حلّ‌ها به راه حلّ مطلوب، و روشن شدن تصمیمات، اطلاعات به طور عمیق مورد بررسی و مطالعه قرار می‌گیرد، خلاصه می‌شود، و بعد از تأیید بار دیگر از نو خلاصه می‌گردد. (ازرا ووگل، ۱۹۷۷ ۲) (۱۵)

در ژاپن افراد پیش‌از گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن از هرگونه هواخواهی یا جبهه‌گیری خودداری می‌ورزند. تصمیم نهایی نه بر مبنای بحث و جدل، ترغیب یا مخالفت و ستیز، بلکه براساس تلاشهای مشترک همگی برای رسیدن به بهترین راه‌حل، گرفته می‌شود، فرایند تصمیم‌گیری به این صورت باعث می‌شود تا در سازمان «من» های لطمه دیده و ستیزه‌جوی کمتری برجای مانده و حسن نیّت و تفاهم بیشتری برروابط حاکم شود. ژاپنی‌ها در تصمیم‌گیری می‌کوشند توجّه خود را به هدف‌های کلّی سازمان معطوف داشته و از قطبی کردن تصمیم تا جایی که ممکن است خودداری نموده و راه حلّی بیابند که بیشترین احتمال موفقیّت را داشته باشد. در ژاپن بدون پشتوانه‌ای منسجم و متّصل به منبع وحی، مدیریّت علمی و سازنده و بر مبنای علم برای تصمیم‌گیری اعمال شود، در ایران اسلامی برای بررسی نظام اداری و توسعه، گردهمایی به جای پژوهش و کارشناسی دقیق علمی برگزاری می‌گردد در حالی‌که کشور با مشکلات متعدّدی روبروست، هزینه برگزاری دو همایش بی‌نتیجه به ۱۸۰ میلیون تومان رسیده است. بر پایه گزارش واصله در برگزاری همایش نظام اداری و توسعه حدود ۸۰ میلیون تومان هزینه شده و به اعتقاد

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۴

بسیاری از کارشناسان، این همایش دستاورد قابل توجّهی برای نظام اداری به همراه نداشته است «۱». این‌گونه هزینه کردن اموال عمومی کاملًا مغایر با شعارهای دولت مبنی بر مبارزه با اسراف و ریخت‌و پاش‌ها است و رسالتی خطیر در مبارزه با تهاجم فرهنگی غرب به عهده دارد که مسئولیت در اکثر موارد، عدم انجام مقابله لازم با تهاجم فرهنگی را کمبود بودجه اعلام می‌نمایند. «۲» این مختصر نمونه‌ای از یک تصمیم‌کارشناسی و همه جانبه به دور از نظریّات حزبی وگروهی و ... است. بهتر بود به جای کپی برداری از جامعه مدنی که خود نیازمند کپی از دیگری است، از جامعه ژاپن کپی بر می‌داشتیم که حداقل پیشرفتی را در پی داشته باشد.

۴- توسعه آزادی بیان:

پیامبر گرامی اسلام و ائمه معصومین به نام آزادی بیان اجازه اهانت به اسلام و تشکیک در آموزه‌های دینی و تشویق ملحدان را نمی‌دادند. این نوع شبهه اندازی، مخصوص فرهنگ غربی است که نه خدایی می‌شناسد و نه حرمتی بر اعتقادات و خود مردم قائل

است، زیرا در این فرهنگ معنویّت و آزادی مشروع، معنی ندارد.

یک مثال کافی است که مشخص گردد این نوع شبهه در رسانه‌ها و محافل و مطبوعات چه اثرات جبران ناپذیری بر ذهن و فکر در زندگی جوانان گذاشته و می گذارد.

چند سال پیش که بحث روابط دختر و پسر درمطبوعات مطرح شد، و هرچه بی‌غیرتی و بی‌بندوباری بود به نام شناخت طرفین، با آب و تاب فراوان به خورد جوانان داده شد، (روزنامه سلام) علاوه بر این که تیراژ این نوع مطبوعات بالا رفت، اثر عملی دیگری نیز برجای گذاشت از جمله دختر ۱۹ ساله دیپلمه با قصد ازدواج دائم بدون اطلاع خانواده خود، با خواندن صیغه محرمیّت توسط خود و پسر دانشجویی که صرفاً قصد وقت گذرانی در سال‌های دانشجویی را داشت، به مدّت دوسال به منزل این دانشجو رفته است که بعد از دوسال ارتباط، پسراز ازدواج با او امتناع می‌ورزد، این دختر بعد از

---

(۱)- از جزوه منتشره اداره سیاسی ستاد نمایندگی ولی فقیه در سپاه

(۲)- دلیل عدم اجرای مصوبه مجلس شورای اسلامی در تأمین بودجه ستاد امر به معروف و نهی از منکر سال ۷۸- ۷۶. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۵

این که آینده خود را با عمل به حرف مطبوعات، در نکاح موقّت تباه کرده در مراجعه به مشاور (نگارنده) با بحران روحی شدید مواجه بوده و آمادگی خودکشی داشت. این مشتی از خروار بود که نتایج نسخه‌های پیچیده جراید حزبی برای حلّ مشکل ازدواج جوانان است که چنین نتایجی به بار می‌آورد. البتّه به جهت تکرار موضوع، قبح مطالب از بین رفته و به جهت مساعد بودن زمینه انحراف در جامعه «۱» به خواندن صیغه محرمیّت هم نیازی نمی‌بینند، و به توصیه مستقیم و غیرمستقیم مطبوعات و فیلم‌های رسانه‌های جمعی خودی و بیگانه، اقدام به شناخت قبل از ازدواج خارج از چارچوب شرعی می‌نمایند، که در اکثر موارد، نتیجه همان چیزی است که در متن مصاحبه‌ها مشهود است. از این‌رو، کنترل و نظارت بر مطبوعات و افکار ارائه شده در سطح جامعه، امری کاملًا ضروری و اجتناب ناپذیراست، زیرا بنابر یافته‌های علمی، در یادگیری مشاهده‌ای آنچه عرضه می‌شود ناخودآگاه یادگرفته می‌شود.

مقام معظّم رهبری در جمع بانوان فرهیخته کشور در تاریخ ۱۸/ ۷/ ۷۷ در این زمینه می‌فرمایند:

«درزمینه گسترش فرهنگ، یا تغییر فرهنگ، یکی از کارهای مهمّ، ایجاد عادت است، ایجاد عادت خیلی نقش دارد. مطبوعاتی که درصددند محتوای عمیق فرهنگی را تغییر بدهند، یا آن را دچار جهت گیری‌های نادرست بکنند، از جمله کارهایی که می‌توانند بکنند، این است که ذائقه ذهنی مردم را به سمت دیگری از مطالب پیش ببرند. مخصوص مطبوعات هم نیست فیلم‌های فارسی، یا مطبوعات فارسی سعی کنند با مطرح کردن چهره و صورت زن در شکل‌های جاذبه‌دار برای مردها، فیلم خودشان را مورد رغبت عدّه‌ای قرار بدهند. این به تدریج تبدیل به یک عادت می‌شود، یعنی به مرور جوری خواهد شد که چنانچه این تصویر، این عکس در این فیلم نباشد دیگر مطلوب واقع نخواهد شد! در حالی که اوّل، این طور نبوده، به تدریج این گونه شد.

---

(۱)- دختران و پسران زیر ۲۰ سال برای انجام آموخته‌های خود از رسانه‌های گروهی بیگانه و مطبوعات ازمنزل فرار می‌کنند تا بدون مزاحمت خانواده با خیالی راحت در بستر جامعه درس‌های خود را پس دهند. (رجوع شود به متن مصاحبه‌ها) نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۶

همین حالت، اگر در مطبوعات پیش آید که متأسفانه دیده می‌شود بعضی از مطبوعات همین گونه کارها را شروع کرده‌اند و دارند انجام می‌دهند این مثالی است برای «ایجاد عادت». به نظر من خیلی مهمّ است که مطبوعات خوب و سالم، روی این نکته توجّه کنند

که چرا مطلبی را که در ذهن مردم جا افتاده، مستدل، متین و معقول است- یعنی یک شئی احساس محض نیست- با تشکیک مداوم و پی‌درپی، به یک مسئله مشکوک، به یک مسأله مورد بحث ومورد اختلاف تبدیل می کنند! در حالی که این مسأله می‌تواند با همان شکلی که هست، مطرح شود.

این نقش‌ها در مطبوعات، نقش‌های غیر مستقیم و بسیارکارآمد ومؤثر است. در جهت عکس هم همین طور است، یعنی وقتی بخواهند جامعه را به یک هدف صحیح، یا به یک محتوای عمیق‌تر نزدیک بکنند، چنانچه آن محتوا از ذهن مردم دور هم باشد، به تدریج می‌شود این کار را انجام داد. به نظر من توجّه به نقش عادت- عادت دادن مردم، ذهن مردم و ذائقه ذهنی مردم- به مسائل گوناگون، در انتخاب راه و در شناختن شیوه‌هایی که مطبوعات و وسایل فرهنگی آن را دنبال می کند راهگشاست.»

۳- وجود الگوهای منفی از روحانیّت و مذهبی‌ها و تضادّ و کشمکش بین مردم و مسئولین و عدم ارائه مبانی اسلام به نسل جوان در قالب‌های متعدّد مطلوب و جاذب. از آنجا که باور عمومی بر این است که لباس مقدّس روحانی برتن هرکه باشد، سخنان و نظریّات او نیز صحیح بوده و مطابق با نظر اسلام است. در مجادله و کشمکش‌های سیاسی که امر الفاظ اسلامی نیز هزینه می‌شود، نوجوان و جوانی که زمینه مساعد داشته و شناخت کافی از دیدگاههای اسلام ندارند، باور و یقین‌شان خدشه‌دار شده و تصوّر می کنند، هنوز خود اسلام شناسان به نتیجه نرسیده‌اند، همگی اختلاف دارند. را بر اظهار نظر مغرضان و ناآگاهان باز نموده است لذا جوان نیز نظر برخی روحانیون را می‌پذیرد و نظر علماء دیگر را ردّ می کند و در نهایت سلیقه و نظر شخصی خود را پیاده می‌نمایند، چون تعبّدی بودن احکام خدشه‌دار شده و باور کرده‌اند که همه موضوعات را می‌توان نقد و بررسی کرد و نظر داد!! هنوز برخی نقص عقلی خود را با وجود ۱۲۴ هزار پیامبر باور نداشته و با عقل خود و بدون اتصال به منبع وحی، می‌خواهند همه مسائل را حلّ نمایند. از این روست که نسل نوجوان و جوان نیز به اظهار نظر پرداخته و آنچه می‌بینیم می کنند!

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۷

از سوی دیگر، فقدان سرپیچی و مخالفت، که ظاهری از اتحاد و یگانگی را نمایان می کند، مانع از این می‌شود که فرد امکان وجود راه حلّ‌های دیگر را به مخّیله خود راه بدهد. در شرایط عادی کسانی که واقعیات را نادیده بگیرند به زودی در نتیجه استهزاء وانتقاد اطرافیان اصلاح می‌شوند. (الیوت ارونسون ۱۹۷۰) ولی در صورت فقدان انتقاد و اصلاح، هرگونه خود فریبی و رؤیاها و خیالاتی که هیچ‌گونه رابطه‌ای با دنیای واقعی ندارد، تأیید می گردند، در این صورت، فرد جز خود و خیالات خود چیز دیگری را مستدلّ و معقول نمی‌پندارد.

از این رو در جامعه باید با اعمال خلاف، به صورت انتقاد و مخالفت و اصلاح و بیان روش درست برخورد گردد، تا خلافکار اعمال خود را معقول و مورد پسند نپنداشته و ادامه ندهد. پس سکوت و عدم مخالفت، تأیید عمل خلاف را به همراه دارد.

هنگامی که واقعیّت مبهم است، دیگران به عنوان منبع اطلاعات به حساب خواهند آمد، از این رو در بسیاری از مواقع از آن جهت با دیگران همرنگی «۱» می کنیم که رفتار آنان تنها راهنمای ما برای عمل مناسب است. خلاصه این که اغلب ما برای تعیین واقعیّت امور به دیگران متّکی هستیم. طبق نظر فستینجر «۲» هنگامی که واقعیّت مادی و فیزیکی به طور فزاینده‌ای نامعیّن و مبهم می گردد، مردم اتّکای بیشتری به واقعیّت اجتماعی پیدا می کنند، و به احتمال قوی با آنچه که دیگران انجام می‌دهند همرنگی می کنند، اما نه از ترس گروه، بلکه از آن جهت که رفتار گروه اطلاعات ارزشمندی در مورد توقّعات دیگران از آنها در اختیارشان می گذارد. (الیوت ارونسون ۷۱/ ۱۹۷۰) هنگامی که فضای فکری و تنها ارائه کننده افکار در جامعه، مطبوعات و فیلم‌های ویدئویی وماهواره، فیلم‌های عاطفی (دربیشتر موارد مبتذل) و مشاهدات خیابانی بوده و وسیله تعیین واقعیّت باشند و دوستان منبع اطلاعاتی مطمئن و قابل اعتماد محسوب گردند، راهنمای عمل و تعیین کننده نوع عمل دوستان و ستارگان سینما خواهد بود، زیرا از منابع دیگر اطلاعات لازم کسب نشده است،

(۱)- همرنگی تغییر در رفتار یا عقاید شخصی در نتیجه اعمال فشار واقعی یا خیالی از طرف فردی دیگر یا گروهی از مردم.

(۲)- regnitseF noeL نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۸

لذا همرنگی با ستارگان سینما و دوستان صورت خواهد گرفت که از نظر این افراد، اینان هم متخصّص‌اند و هم قابل اعتماد.

در نتیجه گروه A نظرات و موقعیّت‌اش در جامعه تثبیت می‌گردد و گروه B به تصوّر این که با هنجار غالب همسو نیست، یعنی نابهنجار است، پیروان‌اش را از دست می‌دهد و فقط یک هسته کوچک از پیروان اصلی‌اش باقی می‌ماند (۵).

این تئوری هم در زمان ریاست جمهوری در خرداد ۱۳۷۶ «۱» و هم در زمان محاکمه شهردار تهران (تیر- مرداد ۱۳۷۷) و فرایند عقیده‌سازی جراید به نفع ایشان و نیز مطرح نمودن ایده جامعه مدنی و بحث آزادی توسط آقای خاتمی قبل از انتخابات و بعد از انتخابات و فرایند عقیده‌سازی جراید در حمایت از ایشان، تاثیر خود را نشان داده است.

حال برای روشن‌تر شدن عملکرد و پیامدهای احزاب و تشکل‌های سیاسی با وضعیّت فعلی، نظرات جامعه شناسان را درباره گروههای اجتماعی ارائه می‌دهیم:

گروه خودی «۲» و گروه غریبه (: (puorg- tuO, puorg nI

اصطلاح گروه خودی و غریبه را ظاهراً سامنر (renmuS) وارد متون علوم اجتماعی نموده است. منظور از گروه خودی (-puorg tuo (porg "eW- puorg ni" آن گروهی است که انسان خودش به آن تعلّق دارد و گروه غریبه ((puorg- tuo puorg rehto، گروهی است که در مقابل گروه خودی قرار می‌گیرد و عموماً با آن در رقابت است. مثلًا ما ایرانی‌ها (گروه خودی) آن عراقی‌ها و ... گروه خودی و گروه غریبه عموماً هریک نقش اساسی در تثبیت موجودیّت و تحکیم همبستگی دیگری ایفا می‌کنند، هرچند که گاه و یا ظاهراً هریک موجودیّت دیگری را تهدید می‌نماید. به عبارت دیگر یک قانونمندی اساسی در این زمینه، نظریه زیمل و سپس به پیروی از او، کوزر (resoC) است که: اگر دو گروه با

(۱)- رجوع شود به تحلیل انتخابات ریاست جمهوری خرداد ۱۳۷۶، آناتومی جامعه، صص ۵۵۴- ۵۲۱ فرامرز رفیع‌پور

(۲)- مقام معظم رهبری تمام کسانی را که به اسلام وولایت فقیه معتقدند خودی نامیدند. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۲۹

یکدیگر در تضادّ قرار بگیرند، در آن صورت در درون هریک از آن گروهها همبستگی، انسجام و وحدت نظر بیشتری به وجود خواهد آمد. (۱۹۶۵, resoC)

درشرایط عادّی درشرایط تضادّ

گروه A گروه B گروه A گروه B

به منظور درک بهتر مطالب وچگونگی به وجود آمدن گروههای اجتماعی، در قالب یک مثال، به ذکر یک آزمایش کلاسیک و بسیار جالب از دانشمند ترک مقیم امریکا، مظفر شریف (firehS) می‌پردازیم، که برای شرایط کنونی پرتضادّ جامعه ایران و چگونگی ایجاد این تضادّهای بین‌گروهی وهمچنین روش حلّ آن بسیارقابل تعمّق بر مسئولین خیرخواه جامعه در گروههای مختلف است که به این آزمایش توجّه نموده و سپس شرایط خود را با این آزمایش مقایسه نمایند.

شریف در سالهای ۱۹۴۹، ۱۹۵۳ و ۱۹۵۴ در امریکا یک اردوی تابستانی برای جوانان تشکیل داد.

در این اردو ۲۴ نفر جوان تقریباً ۱۲ ساله شرکت داشتند که همگی از نظر روانی سالم و از نظر اجتماعی و اقتصادی (خانواده) دارای شرایط مشابه بودند، اما یکدیگر را از قبل نمی‌شناختند.

شریف، دو نفردانشجو را نیز مأمور مشاهده و نظارت کار این جوانان کرده بود، که در بازی‌ها و فعالیّت‌های این جوانان با علاقه شرکت می‌کردند، لیکن هیچ‌گاه رفتاری از خود نشان نمی‌دادند که آنها را به عنوان سرپرست و رهبر گروه بپندارند.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۰

و اما خود آقای شریف در نقش سریدار ساده لوح مزرعه سبز و خرمی که اردو در آنجا تشکیل شده بود ظاهر می‌شد، و گاهگاه سوالات ابلهانه‌ای می‌کرد که حمل بر بی‌اهمیّتی و نادانی او شود، تا کسی او را مزاحم خود نپندارد. به تدریج هیچ‌یک از نوجوانان از سوالات به ظاهر احمقانه او دلگیر نمی‌شدند و در حضور وی از صحبت‌های خصوصی و اظهار مکنونات دل خودداری نمی‌کردند. بدین ترتیب شریف از بسیاری از جزئیات مطّلع می‌شد.

آزمایش در چهار مرحله انجام گرفت، هر مرحله در حدود سه تا چهارروز طول می‌کشید:

۱. مرحله اول (۳ تا ۴ روز اوّل) بچه‌ها فرصت یافتند، همدیگر را بهتر بشناسند و با یکدیگر به طور آزادانه دوست شوند. بدین ترتیب گروهکهایی به طور آزادانه به وجود آمد که در هریک از آنها، بچّه‌ها به یکدیگر علاقمند شده بودند.

۲. مرحله دوّم: در آغاز به وسیله روش سوسیومتری (yrtenoicoS) براساس یک پرسشنامه، میزان و شدّت روابط و علاقه بچّه‌ها نسبت به یکدیگر بررسی شد. پس از آن، بچّه‌ها علی‌رغم میل خودشان، به دو گروه ۱۲ نفری تقسیم و لذا دوستان جدید اجباراً از یکدیگر جدا شدند. اما طولی نکشید که در این گروههای مصنوعی، همبستگی شدیدی به وجود آمد و اعضاء هریک از آنها احساس تعلّق خاطر (احساس «ما») نسبت به گروه خود پیدا کردند، به طوری که بعد از مدّت کوتاهی هیچ‌کس افسوس روابط دوستی اوّلیه (قبلی) را نمی‌خورد.

۳. مرحله سوم: تقریباً خودبه خود در پی مرحله دوّم به وجود آمد. به دین معنی که در هریک از گروهها (که برای خود یک نام هم انتخاب کرده بودند) سوالاتی در زمینه مقایسه دوگروه باهم پیش می‌آمد ... مثلًا: ما همه کارهایمان را به این خوبی ترتیب داده‌ایم ... ما ورزشکارهای زرنگی هستیم. .. اما آنهای دیگر (گروه دیگر)

.۴

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۱

چطور؟ حتماً کارهایشان به این خوبی پیش نمی‌رود. اصلًا آنها نمی‌توانند خودشان را با ما مقایسه کنند ...»

بدین ترتیب گروههای خودی و غریبه به وجود آمدند، که هریک مایل به مقایسه خود با دیگری بودند. از این رویک مسابقه ورزشی و تیمی ترتیب داده شد. طی این مسابقه خشونت‌ها و درگیری‌های شدید (از جمله زدو خورد) بین دو گروه به وجود آمد. گروه‌ها متقابلًا مورد حمله قرار می‌گرفت، و بالاخره حتّی «پرچم» گروه رقیب نیز سوزانده شد.

در فاصله بین مسابقات و زد و خوردها، هریک از دو دانشجوی ناظر، در گروه خود، نظرات بچّه‌ها را درباره گروه دیگر جمع‌آوری و ثبت می‌کرد. در نتیجه اعضاء هریک از گروه‌ها، گروه خود را «خودی» و گروه دیگر را «غریبه» می‌دانست و به این ترتیب هریک گروه خود را مثبت ارزیابی می‌کرد و «با شهامت» و «با استقامت» و «مرتّب» می‌خواند، و گروه رقیب را «حقّه‌باز» «جرزن» و «کثیف» و ...

۵. مرحله چهارم (که مهم‌ترین قسمت کار بود) نوبت به بازگرداندن مجدّد دو گروه به یک گروه واحد، یعنی ایجاد وحدت و انسجام بین کلیه ۲۴ نفر جوانان شرکت کننده در اردو) می‌شد. بدین منظور اقدامات زیر به عمل آمد:

الف: ایجاد «دشمن مشترک»:

یک مسابقه ورزشی بین همه بچه‌های اردو و از یک طرف و تیم یک شهرک نزدیک از طرف دیگر، ترتیب داده شدکه در پی آن (فعّالیّت مشترک و کنش متقابل شدید)، جوانان اردو در مقابل دشمن مشترک، سخت‌احساس همبستگی می‌نمودند.

ب: ایجاد «نیاز مشترک»:

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۲

لوله آب اردوگاه (بطور مصنوعی) خراب شد و در نتیجه همه جوانان با زحمت زیاد مجبور به رفتن به تپه‌ها و چشمه‌ها و یافتن وبرطرف کردن نقص شدند.

ج: ایجاد «منافع مشترک»:

بعد از تعریف زیاد از یک فیلم‌سینمایی و ترغیب به کرایه آن. بچّه‌ها همه پس‌اندازهای خود را روی هم گذاشتند تا بتوانند آن فیلم را کرایه کنند.

د- ایجاد «خوشحالی مشترک»:

یک برنامه گردش جمعی به مناطق بسیار جالب و زیبا ترتیب داده شد و بچه‌ها برای آماده کردن خود و فراهم آوردن شرایط و مقدّمات لازم شدیداً و صمیمانه با یکدیگر همکاری می‌کردند. در پی این‌گونه فعّالیّت‌ها، همه دشمنی‌های قبلی بین دو گروه ازبین رفت و بررسی مجدّد با همان روش سوسیومتری، نشان داد که از نظر بچّه‌ها دیگر تفاوتی بین گروه خودی و گروه غریبه وجود نداشت و همه شرکت کنندگان در اردو به عنوان یک گروه و همه‌آدمهای خوب توصیف شدند. (نقل از (۹۶ : ۱۹۷۰. rettatsfoH

مثال فوق نشان میدهد. که نسبتاً به راحتی می‌توان به طور مصنوعی عدّه‌ای از افراد را به هم نزدیک و آنها را به یک گروه اجتماعی منسجم تبدیل نمود. (مانند مرحله چهارم) و چه آسان می‌توان در یک گروه تفرقه انداخت، همبستگی را از بین برد و گروه را از هم پاشانید (مانند مرحله سوم). این جریان چه به طور طبیعی و چه به صورت مصنوعی در جوامع روی می‌دهد.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۳

خانم نوله- نویمن «۱» در تئوری بسیار مهّم خود «سکوت مارپیچ (laripS egiewhcS) مسئله فشار هنجاری «۲» را در سطح کلان و از جنبه سیاسی بررسی می‌کند. او افراد را ابتدا به دو گروه تقسیم می‌کند: گروه: A افرادی که در محیط خود احساس می‌کنند که نظرات‌شان پذیرفته می‌شود و گسترش می‌یابد، نظرات خود را در محیطهای عمومی با اتّکاء به نفس و به گونه‌ای استوار و محکم بیان می‌کنند. گروه: B افرادی که احساس می‌کنند که نظرات شان مورد پذیرش عموم واقع نمی‌شود، نظرات خود را در محافل عمومی و رسانه‌ها بیان نمی‌کنند.

خانم نوله از این رفتارها، یک نتیجه‌گیری بسیار مهّم می‌کند: از آنجا که پیروان یک (گروه (A اظهار نظر می‌کنند و نظراتشان را بیان می‌کنند و پیروان نظر دیگر (گروه (B خاموش‌اند، از این طریق یک تأثیر مهّم بر جامعه می‌گذارند. زیرا گروه A که نظرات‌اش بیان می‌شود و گسترش می‌یابد، به نظر قوی‌تر و مهّم‌تر می‌رسند، از آنچه که واقعاً می‌باشند، وگروه B با نظرات بیان نشده نیز ضعیف‌تر از حدّ واقعی ارزیابی می‌شوند. این خودباعث پیدایش یک «فرایند فنری» می‌شود که طی آن اعضاء جامعه یک تغییر وضعیّت از نظرات غالب را احساس کند و خود را با نظرات غالب (گروه (A تطبیق دهند.

---

(۱)- ۱۹۷۸, namueN elleoN

(۲)- هنجارها (قواعد و مقیاسها) دارای نیرویی فوق العاده و غیرقابل تصوّر هستند که به قول دورکهایم برخود و اراده فردی تحمیل می‌گردند و انسانها اگر بتوانند در مقابل هر نیرویی مقاومت کنند، مقاومت‌شان در مقابل این نیروی هنجاری کمتر است. این نیرو، فشار هنجاری نامیده می‌شود. ((۱۹۸۰ leztierD به نقل از پروفسور رفیع‌پور. آناتومی جامعه، ص ۱۹۹- ۱۹۸ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۴

۴. عدم وجود مراکز علمی کافی و توانمند برای پاسخگویی و مقابله با شبهات مطرح شده روز، در دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیّه و مساجد به صورت حضوری به نحو مطلوب و مؤثّر.

برای پیشگیری از تأثیرات سوء ایجاد شبهات و تحریفات در اسلام، لازم است حوزه‌های علمیّه قبل از مطرح شدن شبهات و ایجاد تنش و جو سازی توسّط مغرضان، با اعلام فتاوا در مسائل مستحدثه، و با استفاده از روش‌های تبلیغ کارآمد، به ویژه در بین قشر تحصیل کرده مانع سوء استفاده و اظهار نظر اشخاص غیر مطّلع گردند.

جلسات پرسش و پاسخ در مسائل اعتقادی و تحریفات موجود در مبانی اسلام، تا حدّ زیادی در تصحیح و تحکیم باورهای دینی مؤثّر است. آنچه توجه بدان ضروری می‌نماید این است که، این جلسات باید توسط روحانیون و افرادی که خود اهل تقوی و فضل بوده و در حدّ مخاطب خود و پاسخگویی به سوالات آنان، آمادگی و اطلاعات لازم و صحیح را داشته باشند و دور از نظرات گروهی و شخصی و تطبیق دیدگاه‌های اسلام با نظرات جناحی و حزبی و ...، صرفاً به تبیین مبانی و اعتقادات مذهبی اسلام پرداخته و به شدّت از قرائت‌های جدید از اسلام بپرهیزند. به جهت خلاء فکری و شناخت ناکافی نوجوانان و جوانان از اسلام و عدم وجود چنین مراکزی به ویژه برای قشر تحصیل کرده، عدّه‌ای از جوانان جذب افراد مغرض و ناآگاه شده، و در کشمکش‌های جناحی و حزبی، همان باورهای قبلی خود را نیز از دست می‌دهند، و برخی به خاطر ارائه نظرات متناقض، قید دین و مذهب را زده و راهی عضویّت در گروههای منحرف اخلاقی می‌شوند. امّا برخی دیگر به دلیل تربیت‌های مذهبی خانواده و درونی شدن اعتقادات مذهبی خلاء موجود در جامعه و مدرسه را پرکرده و خود با خواندن کتابهای علماء سلف به تربیت مذهبی خویش همّت می‌گمارند. به‌طوری‌که کتاب تندیس اخلاق با نگارش جالب و جاذب که جناب آقای محمد ری شهری شرح حال شیخ رجبعلی خیاط یکی از اولیاء خدا و عارفان بالله راجمع آوری نموده‌اند، از مهرماه سال ۱۳۷۶ که چاپ اول منتشر شده است تا اسفند ماه ۱۳۷۶، شش بار تجدید چاپ شده و جمعاً ۵۰ هزار تیراژ به فروش رفته است، و

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۵

بازهم چاپ هفتم در خرداد ماه ۱۳۷۷ با ۱۰۰۰۰ تیراژ منتشر شده است که استقبال از این گنج معنوی و الگوپذیری جوانان از چنین اسوه تقوایی جای بسی امیدواری و شکر دارد.

در زمینه مساجد باید گفت مساجد در صدر اسلام و قرون بعد علاوه بر اقامه نمازهای یومیه، کانون تبلیغ دین و اصول آن و ابلاغ احکام شرع و مرکز آموزش علوم دینی و محلّ حلّ و فصل کشمکش‌ها به وسیله اندرزها و نقل داستان‌ها و سرگذشت‌ها بوده و ملجأ بی‌پناهان و درماندگان بوده است. مساجد به عنوان مرکز علمی، از چنان اعتباری برخوردار بوده‌اند که تدریس دربعضی مساجد مشهور و برجسته آرزوی بسیاری از دانشمندان بوده است. لذا، مساجد یکی ازنهادهای معتبر و پرفیض و مهد پرورش دانشمندان علوم دینی بوده است. ولی امروزه مسجد از این اعتبار و قداست دور افتاده و اقامه نماز جماعت در نیم‌ساعت خلاصه شده است، و نیز به خاطر حفاظت از فرش‌ها و وسایل مسجد، درب مسجد غیراز اوقات نماز بیشتر وقت‌ها بسته می‌ماند و آن محیط پر معنویّت به خاطر عدم مدیریّت صحیح مساجد و استفاده بهینه در روشنگری مردم بلا استفاده مانده است. و جذابیّت و مطلوبیّت کافی و لازم را ندارد. متأسفانه آن اعتبار علمی. در حال حاضر به آموزش خیاطی و قلاب‌بافی و نقاشی و روخوانی قرآن و ...، تنزّل پیدا کرده است که یکی از دلایل عدم استقبال نسل نو از مسجد همین است که با رفتن به مسجد اقناع معنوی حاصل نمی‌گردد.

با تجدید نظر در نحوه اداره و احیاء علمی و نوع استفاده از مساجد، می‌توان مسجد را به عنوان یکی ازابزار تبلیغی مؤثّر و کارآمد در مقابله با تهاجم فرهنگی به کارگرفت، و هویّت دینی و علمی را که جوانان به دنبال آن هستند، با روش‌های تبلیغی و با استفاده از طلّاب فاضل و با کفایت علوم دینی، به حوزه علمیّه تبدیل نموده و آن را محل مشاوره و آموزش رایگان نیز برای نسل نو قرار داد.

۶. کم رنگ شدن ارزشمندی حیاء و عفّت و پاکدامنی و غیرت و حمیّت به دلیل استفاده از فیلم‌های مبتذل و مستهجن و ویدئو و ماهواره و عدم مقابله فرهنگی به طور جاذب

۷.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۶

و منطقی و به موقع و کوبیدن چادر به عنوان حجاب کامل و ارائه نظرات و سلیقه‌های شخصی در مورد حجاب به نام اسلام. «۱» در دلایلی که مردان در ارتکاب جرایم اخلاقی مطرح نموده‌اند به دو مورد اشاره گردیده است:

۱. سخت‌گیری در امر ازدواج جوانان.

۲. اظهار تمایل زنان و دختران و عدم احساس گناه از جانب آنان.

با نهایت تأسف و شرمندگی واقعیّت تلخ مورد دوم در تمامی مصاحبه‌ها ومشاهدات و بررسی‌های نگارنده طی سه سال اثبات شده است. دلایل این واقعیّت تلخ، مجموعه‌ای از عوامل را تشکیل می‌دهد که ریشه در کمبود حجب و حیاء داشته و در الگوپذیری منفی زنان مؤثر بوده است. این دلایل عبارتند از:

۱. سخت‌گیری و عدم وجود تسهیلات لازم و ساده در امر ازدواج و عدم امکان انتخاب و ازدواج به موقع برای دختران هم توسّط خانواده و هم جامعه به جهت کمبود مؤسسات ویژه ازدواج.

۲. طرح مباحث روابط دختر و پسر، در بستر فرهنگی که دختران حتّی ازبردن عنوان خواستگار نزد پدر و مادر و برادر خود شرمگین شده و پسربچّه ۱۱ و ۱۲ ساله برای خواهرش غیرت نشان می‌دهد قبح مطالب را از بین برده وهرچه بی‌بندوباری بود به نام شناخت به جوانان القاء نموده و پرده حیاء را در سطح جامعه دریده و راه را بر مغرضان هوسباز کاملًا بازگذاشت. درحالی‌که در روابط قبل از ازدواج ۱۰۰٪ دختران صرفاً به قصد ازدواج تن به صحبت و ... با پسرها می‌دهند و پسرها در ۹۹٪ موارد از ازدواج با این دختران امتناع می‌ورزند حتّی در دادگاه، حاضر می‌شوند زندان بروند یا جریمه پرداخت کنند ولی با دختری

۳.

---

(۱). رجوع به کتاب حجاب از منظر فطرت و عقل و شرع بحث آسیب‌شناسی. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۷ که با مردی یا خود او رابطه داشته به عنوان همسر و شریک زندگی، جز خیابان و ... شراکتی پیدا نکنند. (یافته‌های این پژوهش) «۱»

البته، علاوه بر ماهواره و ویدئو، فیلم‌های عاطفی سینماها و تلویزیون و داستان‌های عاطفی در کتب و مجلّات کمک‌شایان توجهی به، کاهش حیاء و کم رنگ شدن ارزشمندی حیاء و عفّت و پاکدامنی و خویشتن‌داری و متانت و غیرت و حمیّت نسبت به ناموس خود و دیگران در خانه وجامعه نزد مردان نموده است. حال اینکه قرآن کریم مسئله روابط دختر و پسر و رعایت حجب و حیاء را که از ویژگی‌های فطری و روحی زن می‌باشد، و عفاف و رعایت حریم بین زن و مرد را در چند کلمه واضح و روشن بیان نموده است.

آیه ۲۳ سوره قصص از زبان دختران حضرت شعیب می‌فرماید: «لانسقی حتّی یصدرالرعاء و ابونا شیخ کبیر» ما آب نمی‌دهیم تا چوپانان چهارپایان خود را از آبشخور بازگردانند و پدر ما پیری فرتوت است.

دقّت وتدبّر در کلمه کلمه این آیات، و با مراجعه به روایات مربوط به «اختلاط» گشاینده بسیاری از ابهامات، پرسش‌ها و شبهاتی است که در بعد نظری و عملی اختلاط مطرح است. در تأمّل در عبارت‌های «تمشی علی استحیاء» و «ان ابی یدعوک» این نکته را می‌آموزد که چون پدرمان پیر است والّا این کارر‌ا به عهده می‌گرفت، حال که ما به این کار از روی اختیار تن داده‌ایم به ضرورت

بسنده می کنیم و حدّ و مرزهای عفاف را به خوبی می‌شناسیم و رعایت می کنیم، در تأکید همین برداشت، یکی از مفسّران می گوید: «دختران خوش نداشتند که بر چاه وارد شوند زیرا می‌خواستند با مردان اختلاط نیایند.»

همان مفسّر در توضیح «تمشی علی استحیاء- شرمگینانه قدم برمی‌داشت» می گوید: «آن دختر همواره از کنار راه می‌رفت، زیرا وی از دوشیزگان بسیار عفیف و با حیاء بود که راه رفتن در حضور مردان را خوش نمی‌داشت و از زنانی نبود که بسیار در انظار ظاهر می‌شوند.» «۲»

---

(۱)- رجوع شود به متن مصاحبه‌ها و همچنین جلسات مشاوره در ستاد امر به معروف و نهی از منکر طرح ثامن‌الحجج سال ۷۶ بیانگر این مطلب است.

(۲)- تفسیر مقتنیات الدرر، ج ۸ ص ۱۳۲ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۸

اینها اقداماتی تأمینی و احتیاطی است که چراغ‌های قرمز را روشن می کند. پس اصل و شیوه مورد پسند شارع مقدس عدم اختلاط دختر و پسر است.

ازطرفی با تأمّل و دقّت در آیات ۲۹ سوره نور به مردان جداگانه می‌فرماید: «قل للمومنین یعضّوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم ...» در آیه بعد (آیه ۳۰) بلافاصله به زنان می‌فرماید: «قل للمؤمنات یغضضن من ابصارهنّ و یحفظن فروجهنّ» و بلافاصله می‌فرماید: «و لایبدین زینتهنّ الّا ما ظهرمنها ...»

به هر دو، زن و مرد، دستور حفظ چشم و اندام را از ناروا می‌فرماید، ورعایت حجاب را بلافاصله بعد از اینها می‌آورد یعنی چشم، اندام، و حجاب، هر سه باید هماهنگ باهم رعایت شوند. بدون حجاب حفظ اندام از نگاه ناروا و ... میسر نیست. از جهتی اگر نگاه ناروای زن و مرد به یکدیگر اشکال دارد و باید پرهیز کرد، چگونه ممکن است حرف زدن ناروا و راه رفتن کنار هم، برای عمل و حرف ناروا بی‌اشکال باشد. (دقّت کنیم) دستور روابط دختر و پسر در قرآن کاملًا مشخص است اما برای آنان که با قرآن و سنّت سروکاری ندارند و آزادی!! می‌طلبند مبهم می‌نماید!!

از طرفی آنان که از ازدواج موقّت با دختران سخن می‌رانند تنها به خواسته هوای نفس می‌نگرند و عواقب شوم ازدواج موقّت دختران را نمی‌بینند و تزلزل بنیان خانواده‌ها را نادیده می‌گیرند. «۱» با تأسیس و راه‌اندازی مؤسسات ازدواج با استفاده از علوم روز و سازماندهی افراد خیّر، ازدواج دائم آسانتر شده و نیازی به ازدواج موقّت برای جوانان نمی‌ماند.

۶. عدم مقابله قاطع و همه جانبه مستمر با باندهای فساد در انواع مختلف اداری، قضایی و اخلاقی و اجتماعی و ... روبه رشد و افزایش ادّعای کلامی مبارزه با انواع فساد.

---

(۱) نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۳۹

۷. ازدواج‌های تحمیلی یا ناهمگون «۱» (مرد ۵۰ ساله و دختر زیر ۲۵ سال).

۸. عدم معرّفی حضرت زهرا و زینب سلام الله علیها به عنوان الگوی زن در ابعاد مختلف در قالبهای هنری و علمی جاذب و مطلوب، و زنان عالمه و فاضله دیگر در صدر اسلام و قالب‌های، با هدف الگوسازی برای زنان در خانواده و جامعه.

۹. عدم تبیین استدلالی و روشنگری صحیح در مورد مباحث حجاب «۲» ۱۰. بیان منکرات و جرائم اخلاقی به طور مشروح در مدارس و محافل عمومی توسّط مسئولین رده‌های مختلف در آموزش و پرورش و نیز برخی مسئولین نیروی انتظامی و قوه قضائیه، با هدف عبرت‌وپندآموزی از عاقبت مجرمان. لازم به ذکر است بیان اعمال خلاف اخلاق، یک نوع آموزش بوده، علاوه بر اینکه باعث عبرت‌یا پندآموزی نمی گردد، راه‌های عملی انجام خلاف نیز آموزش داده می‌شود. آگاهی دادن به افراد بی‌اطلاع و

برانگیخته شـدن حساسیت آنهـا نسبت به موضوع، از دیگراثرات این نوع برخورد تربیتی است، لـذا در احـادیث و در روان‌شناسـی تربیـتی آمـده کـه در تربیـت کـودک از کلمـات مثبـت اسـتفاده کنیـم، زیرا گفتـن جنبه مثبت، هم جنبه منفی را نفی می‌کنـد، و هم راه‌بعـدی را که چه بایـد بکنـد، به وی نشـان می‌دهـد. از این رو، این نحـوه برخورد، مؤثّر بوده، پرده حیـاء را بین مربی و اطلاعـات مترّبی نمی‌درد، و به گسـتاخی و جسارت منجر نمی‌گردد، چنانکه قابل مشاهده هست برخی نوجوانان و جوانان از معروفات اخلاقی کم و شعاری امّا به منکرات اخلاقی کاملًا واقف هستند.

بررسـی‌ها، نشان می‌دهـد حیاء و شـرمی که دختران، از خانواده با خود دارنـد، تا مقطع ابتـدایی حفظ می‌شود، بعـدها هر چه کلاس بالاتر می‌رود، طرز صحبت گستاخانه و بی‌پروا شده،

---

(۱)- در ازدواج موقت، ازدواج بـا دختر مجرد زیر ۲۰ سال یا مطلّقه یا بیوه بودن مشـخص نگردیده است. آنچه مطرح شده آن است که در مواقع بحران جنگ و ... از نظر شـرع راه برای چند همسری مرد باز شده باشد. مرد وزن دارای مشکل سرپرستی و بی‌همسری مورد خطاب است نه همه مردان، و نیز رعایت عدالت و توجّه به تربیت فرزندان و کانون گرم خانوادگی بستر ازدواج موّقت را معیّن می‌کند.

(۲)- انـدازه شـرعی، رنگ، نوع، مدل و شـکل اسـتدلال مباحث حجاب رجوع به کتاب حجاب از منظر فطرت و عقل و شـرع چاپ دوم از همین قلم. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۰

و عـدم رعایت عفاف و حجب و حیاء بیشتر شـده و رعایت حجاب درونی کمتر به چشم می‌خورد. در مواردی هم که حجاب کامل بوده است، حجاب درونی رعایت نشده کاملًا جا نیفتاده است. «۱» رعایت حجاب کامل با حیاء و پاکدامنی رابطه مستقیم دارد، یعنی هرچه حجاب کامل‌تر بوده، حیاء و حجب و رعایت حریم بین زن و مرد و متانت بیشتر است و برعکس.

۱۲. فضاسازی تعمّدی جهت حسّاسیت‌زدایی در مورد حجاب کامل اسلامی به ویژه چادر و رعایت حریم بین زن ومرد.

روز جمعه ۲۴ اردیبهشت قبل از ظهر تعدادی از دختران جوان در زمین بازی پارک لاله تهران با تعدادی از پسـران، مشـغول بازی و گفتگو می‌شوند! پس ازمدتی پسران زمین بازی را ترک کرده و دختران ملبس به مانتو وروسری دو تیم شده و اقدام به بازی فوتبال می‌نماینـد. ایـن گروه که فیلمـبردار و مصـاحبه‌گر نیز به همراه خـود داشـتند، پس از ۲۰ دقیقه بـازی و انجـام مصـاحبه و تهیه فیلم و گزارش زمین‌بازی را ترک می‌نماینـد. لازم به ذکر است که حضار و تماشاچیان پسر در طول بازی به تشویق دختران می‌پردازند، و درهمین حین بازیکنان تیم‌ملی امیـد بحرین که بعدازظهر با تیم ملی ایران بازی داشـتند، از این بازی دیدن می‌نمایند. انجام این اقدام برنامه‌ریزی شده در حالی صورت می‌گیرد که محور اصـلی روزنامه زن یا سـخنان فائزه هاشمی در جلسات پژوهش و پاسخ، توصیه مکرر به دختران ورزشکار برای فضا سازی به منظور رفع موانع غیرلازم! از ورزش بانوان بوده است.

۱۳. اشاعه افکار فمنیستی بین دختران در مطبوعات وتوسط برخی اشخاص در محافل عمومی و ...

۱۴. ارائه تصویری فاقد متانت و گسـتاخ و بی‌پروا در بازیگران زن، در تلویزیون و سایر رسانه‌های تصویری، در لحن کلام نوجوانان و جوانان که مقلّد این بازیگران هستند الگوپذیری منفی کاملًا مشهوداست. لذا این باور و نگرش را ایجاد نموده است

---

(۱)- رجوع شود به سوال از حجاب درونی در مصاحبه‌ها نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۱

که برای اجتماعی شدن و حقوق مساوی با مردان، بایدپرده‌ها را کنار زد و در صحنه حاضر شد!

۱۵. ایجاد بی‌تفاوتی نسبت به رعایت حجاب کامل و حجاب دوگانه در مواقع حضور در مراکز مختلف دولتی و قضایی در برنامه‌ها و سریال‌های تلویزیون.

بازیگر زن مانتویی هنگام ورود به زندان مرکزی جلوی در چادر از کیف خود درآورده و مقنعه و چادر مشکی می‌پوشد، و وارد محیط قضایی می‌شود «۱» همان عملی که در مقابل ورودی‌های حرم مطهّر رضوی و حرم حضرت معصومه سلام الله علیها هر روز مشاهده می گردد. آنچه در تلویزیون نشان داده می‌شود به دلیل پخش از تلویزیون نظام جمهوری اسلامی، از سوی مردم، حمل بر صحّت و قبول آن از طرف علماء و متدیّنین می‌شود، لذا حتّی آنان که ایمان کمی دارند این اعمال را پذیرفته و تقلید می‌نمایند. «۲» همچنین به عنوان نمونه، بازیگر زن، در سریال درپناه تو، برای اوّلین بار شکل دیگری از پوشش چادر را به نمایش گذاشته چادر ومقنعه می‌پوشد، ولی چادر را رها کرده و حجب و حیایی که این نوع حجاب دارد به بی‌پروایی می کند، لذا این سنّت شکنی از زمان بخش تاکنون اثرات منفی خود را به ویژه در قشر تحصیل کرده گذاشته و شاهد تقلید فراوان از طرز، چادر پوشیدن هستیم. البتّه ارائه این طرز پوشش چادر بار دیگر ثابت نمود، هر چه رعایت حجاب کمتر باشد، متانت و خویشتن‌داری کمتر شده، و افزایش جرائم جنسی و موفقیت گردانندگان رسانه‌های جمعی بیگانه را در صدور فرهنگ مبتذل و منحط خود شاهد خواهیم بود که شاهد هستیم.

لازم است در علّت تأکید بیشتر بر چادر به عنوان حجاب کامل، و ناقص دانستن مانتو و روسری یا مقنعه توضیحی داده شود. اگر به سیر مدل لباس زنان از سال‌های توجّه کنیم، در خواهیم یافت که بلند و کوتاه‌شدن‌ها و اشاعه این تفکّر در بین زنان که چون مانتوی بلند و گشاد پوشیده‌اند دیگر نیازی به چادر ندارند، از جمله القائات ارسال کنندگان مد با اهداف

---

(۱)- سریال تنها در تاریکی

(۲)- از نتایج پژوهش نقش اعتقاد و ایمان در کاهش جرائم توسط نگارنده سال ۱۳۷۴ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۲

خاصی می‌باشد. بعد از انقلاب، چادر به عنوان یک ارزش اسلامی در جامعه جایگاهی متعالی برای خود به دست آورد، و معتقدین راسخ و ثابت قدم به آن، افزایش پیدا کرد، از این رو این ارزش از بین رفته و این مدل‌ها در جامعه اشاعه می گردد، چون شکل چادر را نمی‌توان تغییر داد. چادر یک حجاب سنّتی زن ایرانی بوده و مطابق با موازین شرعی هست، که از دهها سال پیش باکمی تغییر به همین شکل فعلی باقی مانده است و تلاش غربی‌ها و غرب زدگان در چادر و ماهیّت ارزشمند و پرمعنویّت آن بی‌نتیجه مانده است. منظور اصلی دشمنان این بوده است که ماهیت اصیل چادر که عفّت و حیاء و حفظ شخصیّت انسانی و امنیّت و سلامت اجتماعی زن که چادر محافظ آن‌هاست- از بین برده و او را از خودبیگانه نمایند، تا آنچه مایه عفّت و بزرگواری و وقار و مشارکت اجتماعی با حفظ شخصیّت والای انسانی زن هست، به نام تمدّن و پیشرفت و آزادی! قرن بیستم از خود براند، و او را به موجودی تبدیل نماید که بدون اختصاص سرمایه‌های هنگفت، فساد و تباهی را در کشور اشاعه دهند. زیرا دشمنان به فراست دریافته‌اند، اگر در جامعه زن را به ابتذال و فساد بکشاند و او را از خویشتن اصیل خویش بیگانه سازد، دیگر نیازی به پیاده کردن نیروهای نظامی و طرّاحی نقشه‌های مختلف ندارد. خود این زنان به راحتی کشور و فرهنگ اسلامی کشور را به سویی که می‌خواهند سوق می‌دهند، یعنی به سوی مصرف کننده بی‌اعتراض غرب و مبلّغان فرهنگ برهنگی وکوبندگان ارزش‌های اسلامی و زیر پاگذارندگان حریم دستورات الهی. چادر مانع رسیدن به اهداف هجوم فرهنگی است. زیرا چادر حیاء و عفّت و عزّت نفس و امنیّت و شخصیّت انسانی زن را حفظ می‌کند و همراه با ایمانی است که پا روی هوای نفس می‌گذارد و اجازه ظهور غریزه خودنمایی را در خود راه نمی‌دهد، از هر آنچه پرده‌دری وبی‌عفّتی و بی‌بندوباری است گریزان است و حفظ هویّت خود را در حفظ حجاب می‌بیند. لذا نقشه‌های دشمنان و وسوسه‌های ماهواره و ویدئو در زنانی که چادر را با ایمان خود انتخاب نموده‌اند هیچ تأثیری نداشته که بر مقاومت آنها نیز افزوده است. آنگاه که هوای نفس حاکم گردیده و خود را در خودنمایی گم کرده و در زیر کرم‌ها و گریم‌ها،

چهره واقعی خود را پنهان و چهره‌ای کاذب و ساختگی درست کرده است، ارباب شیاطین بر او چیره گشته و هر آنچه دارد از او می گیرد، گاهی در خیابان و گاهی در

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۳

پارتی‌هاو ... در این میان، تأکید بر چادر به عنوان حجاب کامل، تأکید بر حجاب درونی در خانواده و مدرسه و جامعه و تکریم حیاء و عفّت و پاکدامنی و رعایت حریم زن و مرد و ارزشمندی غیرت عامل بازدارنده در جرائم جنسی خواهد بود.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۴

میزان مجازات و تأثیر بازدارنده آن

از کودکانی که هفته‌ها پیش بطور ملایمی تهدید شده بودند، از بازی کردن با آدم آهنی امتناع ورزیدند، در عوض با اسباب‌بازیهای دیگر به بازی پرداختند. از سوی دیگر اکثریت زیادی از کودکان که سخت‌تهدید شده بودند باآدم آهنی بازی کردند. خلاصه اینکه تهدید سخت در جلوگیری از رفتار بعدی مؤثّر نبود، اما یک تهدید ملایم تا نه هفته بعد هم مانع بروز رفتار گردید. باید خاطرنشان کرد که نیروی این پدیده ناشی از این واقعیت است که کودك رفتار بازی کردن با اسباب‌بازی را از آن جهت کم اعتبار نساخت که بزرگسالی به او گفته بود این رفتار نامطلوب است، بلکه از آن جهت که خودش خود را متقاعد ساخت که آن رفتار نامطلوب است. از این روفرصت دادن به مردم برای گردآوری توجیهات درونی می‌تواند گامی بلند در راه کمک به آنها در کسب مجموعه‌ای از ارزشهای پایدار باشد. (الیوت ارونسون ۷۱/ ۱۹۷۰)

این مطلب را نوع جرائم و میزان مجازات و تداوم آنها، از بعد از اولین دستگیری با فاصله خیلی کم، و مصاحبه‌های انجام شده توسط نگارنده نیز ثابت می کند. بیانات مصاحبه شوندگان نشانگر آن است که هیچ گونه اثر بازدارنده یا حداقل احساس پشیمانی بعد از مجازات اعمال شده صورت نگرفته و تنها اثری که داشته است احساس تنفّر از مسئولین نظام و بالاخص روحانیون به جهت حرام دانستن عمل آنها بوده است.

در مصاحبه صحبت‌های ارشادی انجام شد، و نتیجه این بود که شلّاق و حبس احساس ندامت را به وجود نیاورده و بیشتر حالت مقاومت در آنها ایجاد نموده است اما صحبت‌های ارشادی با استفاده از روش‌های مصاحبه روانی و روش سقراطی و روش منطقی عاطفی آلیس، بسیار مؤثّر بوده و حالت ندامت و آگاهی از عمل انجام شده، و علّت و پذیرش مجازات اعمال شده را به وجود آورد. امکان توبه در صورت استمرار این نحوه هدایت ارشادی، کاملًا وجود دارد، به طوری که برخی از این افراد علیرغم تصوّر نگارنده مبنی بر عدم امکان اصلاح آنها، با ندامت و چشمی اشک‌آلود اتاق را ترك نمودند، در حالی‌که به خاطر جرائم متعدّد به ویژه حجاب و رابطه نامشروع، شلّاق‌های زیادی را تحمّل کرده بودند. شلاق‌ها عامل بازدارنده نبوده

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۵

ولی صحبت‌ها که کاملًا صمیمانه و محترمانه صورت گرفت، حالت توبه و ندامت را ایجاد نمود. از این رو هدایت و ارشاد قبل از دستگیری در قوه قضائیّه بسیار لازم و ضروری می‌نماید، هم زیرا از لحاظ تشدید جرم و نیز افزایش دوستان ناباب به جهت بدآموزی زندان و نیز خدشه‌دار نشدن شخصیّت فرد، اثر بازدارنده خواهد داشت. مراکز اجرایی ستاد امر به معروف و نهی از منکر مناسب‌ترین وسیله به عنوان عامل اجرایی هست. هم تنبیه و تهدیدی ملایم است و هم امکان ارشاد وجود دارد. البتّه درصورتی که از افراد متعهّد و کاردان و تحصیل کرده استفاده گردد، اشکالات سابق رفع خواهد شد «۱». و از طرفی وجود مراکز کنترل و نظارت یکی از عوامل غیر مستقیم کاهش جرم است.

«دونالدکلین متخصص علوم سیاسی تطبیقی گفته است رفتار ژاپنی‌ها با مسئله بزهکاری برخی از نظریه‌ها را که در آمریکا باعث بدبینی شده است از اعتبار ساقط می کند. مثلًا این درست نیست که در شهرهای پرجمعیت میزان بزهکاری و قانون شکنی بالاتر

است یا برنامه‌های خشونت آمیز تلویزیون باعث رواج خشونت در جامعه می‌شود. برنامه‌های تلویزیون ژاپن چه بسا بیش از تلویزیون امریکا صحنه‌های خشونت‌آمیز را تشکیل می‌دهد با این حال، میزان خشونت در جامعه کم است. ژاپنی‌ها در کنترل بزهکاری در شهرهای بزرگ موفق‌تر بوده‌اند تا جاهای دیگر. ویلیام کیلفورد این را ناشی از تفاوت در زمینه‌های فکری جامعه میداند و می گوید: «تراکم جمعیت در شهرها ووجود حریم زندگی خصوصی و آزادی فردی و عدم توجه به منافع دیگران، باعث می‌شود تا بزهکاری در شهرها افزایش پیدا کند. .. ژاپن شهروندان خود را در چهارچوب وظایف اجتماعی، وحدت گروهی و محدودیت‌های زندگی جمعی نگه داشته است.

۱۶. ابزار فرهنگ مهاجم فیلم و نوار و ژورنال وماهواره، مقابله فرهنگ تحت هجوم شلّاق و حبس و ...

---

(۱)- نگارنده به مدت یک سال به عنوان مشاور در این ستاد با روش مذکور عمل نموده است نتیجه مثبت بوده است. نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۶

مطالعه دقیق علمی نشان داده است که هرگاه مردم با تنبیهی ملایم تهدید شوند، نسبت به عمل ممنوعه بی‌علاقه می گردند، اما اگر با تنبیهی شدید تهدید شوند، افزایش کمّی هم در دلبستگی به عمل ممنوعه حاصل می‌شود (۵) دستگیریهای مداوم بعد از اولین دستگیری این مطلب را اثبات می کند.

ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی در فصل هجدهم می گوید: هرکس علناً در انظار و اماکن عمومی و معابر تظاهر به عمل حرامی نماید، علاوه بر کیفر عمل به حبس از ده روز تا دوماه یا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می گردد، درصورتی که مرتکب عملی شود که آن عمل دارای کیفر نمی‌باشد، ولی عفّت عمومی را جریحه‌دار نماید فقط به حبس از ده روز تا دوماه یا تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

تبصره: زنانی که بدون حجاب شرعی در معابر و انظار عمومی ظاهر شوند به حبس از ده روز تا دوماه و یا پنجاه هزارتا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ابهام در عدم تعیین مصادیقی که عفّت عمومی را جریحه‌دار می‌نماید، مجوّز بسیاری از بازداشتها بوده است. که در بعضی موارد جرمی واقع نشده است. در این زمینه و عدالت قضایی در قوه قضاییه نیاز به بررسی بیشتر می‌باشد. روان‌شناسی اجتماعی می گوید: برای ایجاد تغییر واقعی در نگرش‌ها، هرچه پاداش بیشتر باشد، احتمال این که تغییر نگرشی رخ بدهد کمتر خواهد بود. اگر شخصی نگرش خود را در نتیجه اظهار علنی مطالبی ووجود توجیه درونی (پاداش) اندک تغییر دهد، آن تغییر نگرش نسبتاً پایدار و ثابت خواهد ماند. چه شخص به خاطر پاداش (متابعت) یا به خاطر نفوذ شخصی که برای او جالب است (همانندسازی) تغییر نگرش نمی‌دهد، وی از آن جهت نگرش‌هایش را تغییر می‌دهد که موفق گردیده است خود را مجاب سازد که نگرش‌های پیشین او نادرست بوده‌اند. این روش تغییر نگرش خیلی نیرومند است. این تفکّرات در چند آزمایش علمی مورد پژوهش قرار گرفته‌اند. (لئون فستینجر) وج. مریل کارلسمیت) «۱»

---

(۱)- Leon Festinger and J. Merrill Carlsmith نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۷

جوناتان فریدمن «۱» یافته‌های بالارا گسترش داده و به نحو برجسته‌ای ثبات این پدیده را نشان داده است. وی به عنوان «اسباب‌بازی خیلی مهم» یک آدم آهنی باطری‌دار خیلی جالب بکار برد که تندتند در اطراف حرکت می‌کرد. همه کودکان آدم آهنی را ترجیح دادند. آنگاه از آنها خواست تا با آن بازی نکنند. برخی را به تنبیه ملایم و عده‌ای را به تنبیه سخت تهدید کرد. اکثریت زیادی خود را در چهارچوب وظایف اجتماعی وحدت گروهی و محدودیتهای زندگی جمعی نگه داشته است.

یکی دیگر از ویژگی‌های فرهنگی ژاپنی‌ها که باعث شد آنها به عنوان نخستین کشور غیر اروپایی بتوانند جامعه خود را وارد عصر تکنولوژی کنند توان حیرت‌آور آنها در انعطاف فکری و نوپذیری است در حالی که غالب کشورهای آسیایی در برابر ارزشهای غربی از خود مقاومت نشان داده و آن را طرد کرده‌اند، ژاپنی‌ها به جای آنکه جریانهای فکری غربی را به کلّی ردّ کنند، روش خاصی در پیش گرفتند. بدین گونه از یک سو پذیرای جریان‌های فکری غرب شدند، و از سوی دیگر دست به انتخابات زدند و بیشتر شیوه برخورد و روش‌های غرب را گرفتند و بدان قالب ژاپنی دادند و کوشیدند ضمن آنکه راه را برای پیشرفت علوم و فنون به سبک غربی می‌گشایند همچنان هویّت فرهنگی خود را حفظ کنند.

دلایل کنترل جرایم در ژاپن:

۱. سهولت تماس با پلیس (در سراسر کشور ژاپن یک شماره تلفن واحد پلیس وجود دارد).

۲. عکس‌العمل سریع پلیس و پیگیری وی در تعقیب جنایتکاران.

۳. توانایی بیشتر در رسیدگی به شکایات و تخفیف جرم تنها به جهت همکاری با پلیس.

۴. کمی جرم و تعداد زیاد پلیس نسبت به جمعیت.

دو عامل تخصص حرفه‌ای پلیس و همکاری مردم با آن، در امر کنترل جرایم در ژاپن نقش مهمتری دارند.

---

(۱)- namdecrF nahtanoJ نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۸

ژاپنی‌ها اعتقاد دارند که تخفیف در مجازات در بسیاری از موارد این احساس متهم را که تصور می‌کند به او ظلم شده است، کاهش می‌دهد و از رنجش او کم می‌کند و در نتیجه مجازات اثر بیشتری پیدا می‌کند. اگر کسی مرتکب جنایت بزرگی شود، مطمئن است که چنگ پلیس می‌افتد ولی مجازاتها به طور نسبی سبک است از این رو ناعادلانه جلوه نمی‌کند.

مقابله با افکار غلط و باورهای نادرست جز از راه متقاعد سازی و درونی کردن نگرش‌های صحیح امکان پذیر نیست. اگر نوجوان و جوان در خیابان‌ها و پارتی رضایت داشته و گرایش دارد، به این علت است که آنجا به نوجوان و جوان هویّت می‌دهند هر چند کاذب، او را دوست دارند و ارزش و اهمیّت قائل‌اند، به حرف‌ها و نظراتش گوش می‌دهند و نیازهایش را برطرف می‌کنند، اما در قوه قضائیه دختری که به علّت متارکه یا اختلاف والدین جز خیابان جایی تحویل‌اش نمی‌گیرند وجایی ندارد، تحقیر دریافت می‌کند، بدون اینکه حتّی در محضر قاضی اجازه دفاع از خود و گفتن علّت انجام جرم‌اش را داشته باشد. آن قدر از این افراد زیاد است که قاضی اگر هم بخواهد گوش کند و نصیحتی، فرصت ندارد. لذا از زندان با تنفّر و تصمیم به ادامه مجدد عمل‌اش بیرون می‌آید چون در زندان او را مجرم می‌دانند و محکوم است، کسی به حرفش گوش نمی‌دهد. هرچند مقصّر کسی دیگر است و اینها قربانیان سکوت متعهّدین و کج سلیقگی‌ها و قرائت‌های جدید از اسلام وسیاست بازیها و تحزّب و آزادی!! هستند، اما همواره ضعیف و آنکه مدرک جرم به دست دارد محکوم است. حال چگونه به اینجا رسیده است برای کسی مهمّ نیست. اگر مهمّ باشد به خاطر ایجاد مشغله کاری در مسئولیّت است.

خلاصه اینکه، مسئولین فرهنگی به دلایل فوق و تأثیرات سوء این روند در کلّ جامعه، تلاش لازم را برای کاهش تأثیرات سوء ماهواره و ویدئو ننموده، و در ایجاد و گسترش و عمیق شدن فضا سازی علیه ارزش‌های اسلام مؤثر بوده‌اند.

«پیشنهادها و راهکارهای عملی در کوتاه مدت»

۱. آشنا نمودن خانواده‌ها از خطراتی که عضویّت در گروههای انحرافی اخلاقی (رپ و هوی متال و ترش و ...) و با انحراف فکری (پنا و ...) نسل جوان را تهدید می‌کند، در قالب فیلم وسریال و

۲.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۴۹

پخش مصاحبه در مدرسه و صدا وسیما که بیانگر انحرافات اخلاقی جوانان بدون آموزش انحراف می‌باشد، و تبلیغ گسترده و مستمر و جاذب، با استفاده از هنر طراحی و خطاطی و هنر تصویری، ارزشمندی و ضرورت حفظ گوهر حیا و پاکدامنی و غیرت و حمیّت برای زن و مرد و نیز چادر به عنوان حجاب کامل در مدارس و دانشگاه‌ها و سطح شهر به ویژه در مکان‌های مذهبی در قالب تراکت و فیلمو پخش جزوات جاذب در بین مردم.

۳. برخورد قاطع و مستمر در مدارس با اعضای این گروه‌ها، با هدف اصلاح و پیشگیری و ممانعت از گسترش آن، با استفاده از فیلم‌های آموزشی در مقاطع راهنمایی و متوسط به طور مستمر و پخش مصاحبه افراد نادم و عاقبت این گونه دختران بدون ذکر موارد منکر.

۴. فعّال نمودن بسیج خواهران و برادران در مدارس و دانشگاهها و مساجد با کیفیتی بیشتر متناسب با زمان، به ویژه فعالیّت عمقی و گسترده هسته‌های علمی و هنری.

در هسته تحقیقات و پژوهش با برگزاری نشست‌های علمی تخصصی در موضوعات فرهنگی و اجتماعی از جمله حجاب و رابطه آن با حیاء و پاکدامنی و ... می‌توان بازتاب گسترده و فضا سازی لازم را ایجاد نمود.

۵. اصلاح روند فعلی تشنج آفرین و شبهه‌اندازی مطبوعات در جهت انجام رسالت مطبوعاتی که وظیفه اصلی آنان روشنگری مردم در زمینه‌های مختلف علمی و فرهنگی و اجتماعی و ... است و جلوگیری از اظهار نظر افراد مغرض و بی‌اطلاع در مورد مبانی اساسی و زیر بنایی اسلام در رسانه‌های گروهی.

۶. پخش فیلم‌های آموزش متناسب با دروس آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها در رشته‌های مختلف، با استفاده از اساتید مجرب وعالم کشور در ساعات مختلف روز برای استفاده در مدارس و دانشگاه‌ها و منزل، جهت افزایش بار علمی نسل نو و نیز پرکردن اوقات فراغت و تغییر ذائقه آنان از فیلم‌های عاطفی و بی‌محتوا به مفاهیم و برنامه‌های جدّی و ارزشی.

۷. آموزش نحوه عمل تلویزیون و خدعه‌های فیلم‌برداری و صحنه‌آرایی در مقاطع تحصیلی سه گانه آموزش و پرورش و کودکستان‌ها با استفاده از هنرهای تصویری از زبان متخصّصین مشهور در این رشته‌ها.

۸.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۰

۹. ممنوعیّت عضویّت و فعالیت در احزاب و گروه‌های سیاسی و حزبی برای پست‌های ریاست جمهوری، وکلای مجلس، اعضای شورای اسلامی شهر و روستا و مدیران ارشد در کلیه رده‌های مدیریّتی، به هر شکل و عنوان، به لحاظ کلّی بودن این مسئولیّت‌ها. زیرا احزاب سیاسی مصلحت ملّت را وجه المصالحه منافع فردی و گروهی خود می‌نمایند، لذا برای حفظ آزادی و استقلال فکر و رأی در همه این پستها این مهمّ ضروری است.

۱۰. خلع لباس روحانیونی که به جهت فعالیّت در گروه‌ها و جناح‌های سیاسی مرتکب اعمال خلاف مشهود از جمله اهانت به مقام ولایت فقیه و ... دروغ و تهمت و سیاسی کاری و خلاف ذی‌طلبگی ومقام شامخ روحانیّت و به جهت ایجاد شبهه و تشکیک در ذهن مردم در تشخیص ارزش‌ها و عقاید اسلامی و به دلیل نقش الگویی و هدایتی آنان در جامعه و حفظ قداست و حرمت مقام و لباس مقدس روحانیّت.

۱۱. برخورد قاطع و قانونی با فروشندگان لوازم گروه‌های انحرافی در سراسر کشور توسط نیروی انتظامی و اداره اطلاعات و ضابطین قوه قضائیه در بسیج.

۱۲. اجباری بودن آزمایش خون به طور دقیق برای مزدوجین، جهت کاهش آمار طلاق با علت اعتیاد همسر که آمار بالایی را به خود اختصاص داده که برخی مفاسد توسط مطلّقه‌های زیر ۲۰ سال صورت می گیرد و ممنوعیّت انجام عقد رسمی بدون انجام آزمایشات لازم.

۱۳. تبیین مفهوم آزادی از نظر اسلام و دانشمندان و محقّقان داخلی و خارجی و جامعه شناسان کشور در سیما و مطبوعات و محافل عمومی و مدارس و دانشگاه‌ها.

۱۴. شرکت زندانیان قبل و بعد از آزادی از زندان در جلسات اصلاح و بازپروری و تصحیح افکار و عقاید به صورت مشاوره گروهی و فردی. (مشاور و سخنران دارای تحصیلات حوزوی حداقل سطح سه، باورع و متعهّد و حتّی‌الامکان تحصیلات دانشگاهی در یکی از رشته‌های علوم تربیتی، روان‌شناسی، مشاوره و علوم اجتماعی و

.۱۵

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۱

آشنایی کافی با گروههای انحرافی در جامعه) جهت الگوسازی مثبت و تصحیح باورها و عقاید منفی و ایجاد اعتقاد و ایمان مذهبی و هویت ثابت و مثبت در افراد.

۱۶. تشکیل واحد ازدواج در اداره مبارزه با مفاسد اجتماعی و شورای ملّی جوانان با استفاده از افراد خیر در تأمین هزینه مالی و افتتاح حساب بانکی برای ارائه به مردم از طرف شورای جوانان و فراهم نمودن تسهیلات لازم برای ازدواج دختران و پسران مجّرد، (در بار اول دستگیری) با استفاده از افراد دلسوز و توانا و پرهیز از اعمال سلیقه‌های شخصی در برنامه ریزی‌های اساسی

۱۷. ممنوعیّت مسافرت بین‌شهری دختران تا ۱۸ ساله و پسران تا ۱۶ ساله به صورت تنها برای جلوگیری از فرار از منزل و عضویت در گروههای انحرافی و نیز ممانعت از پخش مواد مخدر و ...

۱۸. اصلاح وضعیت شرکت واحد اتوبوسرانی از جهت نظم و توجّه به عمر و وقت مردم و افزایش تاکسی و اتوبوس در مسیرهای مدارس. (برخی دانش‌آموزان و دختران زیر ۲۰ سال به جهت شلوغی و اتلاف وقت و نیاز به حوصله و صبر از اتوبوس و مینی‌بوس استفاده نمی‌کنند و سوار ماشین‌های شخصی می‌شوند).

۱۹. طرح نماز در مدارس به جهت عدم برخورداری از ابتکار مبتنی بر اصول روان‌شناسی و ایجاد جاذبه و متقاعد نمودن موفق نبوده است، و نیز به جهت استفاده از اجبار، پاداش‌های بی‌مورد و عدم ارائه تصویری صحیح و الگوسازی از علما و عارفان سلف برای درک روح نماز و درک لذّات معنوی به دانش‌آموز و همچنین عدم شرکت اختیاری و فعّال معلّمین در صف اول نماز جماعت و ... نتوانسته است ایمان عملی

.۲۰

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۲

ایجاد نماید. با رعایت موارد فوق مدرسه و نماز می‌تواند ایمانی بازدارنده از تخلّف ایجاد نماید.

«برای اقدام بازدارنده و مقابله با تهاجم فرهنگی، امروز هر چند دیر شده امّا هنوز فرصت باقی است، می‌شود دلهای زنگار گرفته را با آب زلال معرفت خدا شستشو داد، امّا فردا خیلی دیر است و دشمن بیدار منتظر فرصت»

«پیشنهادات وراهکارهای عملی در درازمدت»

۱. تبلیغ علم‌گرایی در مدارس و دانشگاه‌ها و مساجد و توسعه پژوهش در عرصه‌های مختلف و سوق دادن دروس تئوری و نظری به دروس کاربردی و بنیادی تحقیقی.

۲. تشکیل کمیته پژوهش و بیان احکام شرعی متشکّل از مراجع و علماء و محقّقان طراز اول حوزه‌های علمیّه در قم و مشهد به عنوان مرجع قابل اطمینان و کارشناس در مسائل و موضوعات اسلامی و قابل دسترسی برای پاسخگویی به شبهات و تحریفات موجود در اسلام قبل از طرح در افکار عمومی و ایجاد تنش‌و سردر گمی در این مردم، با اعلام نظرات این کمیته در مطبوعات و صدا وسیما و مدارس و دانشگاه‌ها برای جلوگیری از اثرات نامطلوب اظهار نظرهای مغرضانه و قرائت‌های جدید از اسلام.

۳. استفاده از مساجد بزرگ و دارای امکانات برای تحصیل علوم حوزوی برای احیاء اعتبار علمی و معنوی مساجد.

۴. گسترش پژوهش بنیادی و کاربردی درزمینه‌های مختلف توسط مراکز علمی و دولتی و ایجاد مراکز پژوهشی خصوصی در کشور برای استفاده از نتایج پژوهش‌ها در برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۳

۵. عرضه استدلالی دین به جامعه با افزایش تقابل فکری در مسائل عقیدتی و فرهنگی و اجتماعی در رسانه‌های نمایشی برای ایجاد هویّت دینی و هویّت فرهنگ ایرانی به دوراز شبهه اندازی و اهانت به ارزش‌های دینی.

۶. ایجاد تسهیلات لازم برای افراد خیّر جهت ساخت مجتمع‌های ورزشی هنری و فرهنگی ۱۵ ساعته در مراکز پرجمعیت و طبقه پایین و متوسط نشین شهر با کم‌ترین هزینه برای استفاده کنندگان.

۷. ایجاد یک شبکه قوی از جوانان متدین با توانمندی علمی و آشنا به اصول روانشناسی شخصیّت نوجوان و جوان، و روان‌شناسی اجتماعی و تربیتی از بین دانشجویان متعهّد و طلّاب علوم دینی برای برگزاری جلسات، پرسش و پاسخ در مدارس و مساجد شهر و روستا.

۸. افزایش چاپ نشریات مناسب با قیمتی کمتر در مدارس و دانشگاه‌ها و مساجد.

۹. آموزش زنداری و شوهرداری و تربیت کودک در اسلام با استفاده از متخصصین مجرّب در صدا و سیما در ساعات پر مخاطب و نیز پخش این آموزش‌ها در جلسات انجمن و اولیاء مربیان در مدارس به لحاظ کاهش اختلافات خانواده‌ها و برخورداری کودکان از تربیت اوّلیه صحیح و نیز بی‌اثر نمودن تبلیغات فیمنیستی در کشور و کاهش مردسالاری در خانواده‌ها.

۱۰. تقویت قدرت تجزیه و تحلیل و استدلال و تفکر منطقی در دانش‌آموزان به جای تقویت قدرت حفظ کردن مطالب.

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۴

۱۱. توجّه به میزان تقوا و ایمان عملی و بار علمی در انتخاب مدیران و معلّمان مدارس به جهت الگوسازی مثبت و ممانعت از الگوسازی منفی در نسل کودک و نوجوان.

۱۲. تجدیدنظر کلی در گزینش نیروی انسانی در آموزش و پرورش به ویژه دبیران دینی و مدیران مدارس از جهت تقوی و ایمان عملی و توانمندی علمی.

۱۳. ترویج و اشاعه وجدان کاری و توجه به کیفیت عمل و نتایج آن در انجام مسئولیتهای محوله در امور صنعتی و تولیدی و خدماتی و آموزشی و ... جهت سوق دادن فرهنگ کشور به سوی تعمّق در امور و تسریع در توسعه و سازندگی کشور و کاهش سطحی نگری در افراد.

۱۴. توبیخ به موقع افراد خطاکار و متناسب با خطا در کلیه رده‌های مسئولیّتی، بدون تبعیض و استثناء.

۱۵. تطابق عمل با گفتار در انتصاب مدیران و مسئولین مختلف در رده‌های بالا ـ و پست‌های کلیدی کشور برای جلوگیری از بی‌تفاوتی افراد به ویژه جوانان نسبت به ارزش‌های اسلامی.

«والسلام علی من اتبع الهدی»

«پی نوشته‌های متن و مآخذ»

۱. شکوهی، غلامحسین. تعلیم و تربیت و مراحل آن. (۱۳۷۲) مشهد: آستان‌قدس رضوی. چاپ پانزدهم صفحه ۶

۲. مارلت. جی، آلن. آ. پری. مارتا. روانشناسی تقلید (روشهای الگوگزینی) ترجمه: سیامک رضا مهجور، پروین غیاسی جهرمی (۱۳۷۱) چاپ اول صفحه ۱۴

۳. همانندسازی (شناخت الگوهای رفتاری نوجوانان.) (۱۳۵۷) تهران: انجمن ملی اولیاء و مربیان ایران صفحه ۸۱ تا ۸۳

۴. ماخذ قبلی ۱۲ تا ۱۶

۵. ارونسون، الیوت. روانشناسی اجتماعی. ترجمه دکتر حسین شکرکن (۷۱ /۱۹۷۰) صفحه ۳۵– ۳۳ و ۱۳۷– ۱۳۵ استاد دانشگاه استانفورد، کالیفرنیا و محقق مرکز مطالعات پیشرفته رفتاری، تحقیقات ارونسون از پشتوانه محکم تجربی برخوردار است.

۶. ساروخانی، باقر. جامعه‌شناسی ارتباطات (۱۳۷۱). چاپ سوم صفحه ۹۹

۷. باندورا، آلبرت نظریه یادگیری اجتماعی. (۱۹۷۷). ترجمه فرهاد ماهر. (۱۳۷۲) چاپ اول صفحه ۳۹– ۳۶ و ۵۲– ۴۹ باندورا اهل کانادا، دارای درجه دکترا از دانشگاه آیوا، یکی از بزرگترین صاحب‌نظران در زمینه الگوبرداری بوده و توجه اصلی وی به جنبه‌های عملی و کاربردی موضوع معطوف است.

۸. فرآیندهای توجهی عبارتند از: محرکهای مدلسازی، متمایز بودن، والانس عاطفی، پیچیدگی، رجحان، ارزش کارکردی خصوصیات مشاهده‌گر، توانمندیهای حسی، سطح برانگیختگی، آمایه ادراکی، تقویت گذشته. نظریه یادگیری اجتماعی باندورا صفحه ۳۷.

۹. شیلر. هربرت. آی. وسایل ارتباط جمعی و امپراتوری آمریکا (۱۹۹۲) ترجمه احمد میرعابدینی چاپ اول ۱۳۷۷ صفحه ۶۹– ۶۷ و ۹۴ و ۱۹۷ و ۱۲۳. پروفسور هربرت شیلر استاد ممتاز دانشگاه کالیفرنیا در شهر سن دیگو نخستین محقق آمریکایی در مطالعات انتقادی

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۶

ارتباطات و منتقدی پرسابقه در اطلاعات و رسانه و نویسنده حدود دوازده جلد کتاب در این زمینه می‌باشد.

۱۰. ویلیامز. ت. ام. (۱۹۸۶) به نقل از صادق طباطبایی، طلوع ماهواره و افول فرهنگ صفحه ۷۷– ۷۶

noitisiveleT fo tcapmI eh T(۱۹۸۶).MT ,smaililiW.

seitinummoC eerhT ni tnemirepxE larutaN A

۱۱ odnairO, adirolF: cimedacA sserP, cnI. سینگر، دورتی. به نقل از ماخذ قبلی صادق طباطبایی

خانم پرفسور دورتی سینگراستاد کرسی روانشناسی دانشگاه بریج‌پورت و سرپرست گروه مطالعات و پژوهشهای روانی کودکان. خانم سینگر معاون شوهرش پرفسور یروم سینگر regnis moreJ رئیس مرکز مطالعات روانشناسی بالینی و برنامه‌های پژوهشی پیاژه است، مقالات سخنرانیها و رسالات زیادی درباره روانشناسی بالینی کودکان، ساختار مرکز تکلم و بیان در کودکان که بیننده تلویزیون هستند انتشار داده است.

۱۲. یروم سینگر به نقل از مأخذ شماره ۱۰ صادق طباطبایی

پرفسور سینگر، استاد کرسی روانشناسی دانشگاه ییل آمریکا و رئیس مرکز مطالعات روانشناسی بالینی و برنامه‌های پرورشی کودکان دانشگاه مزبور می‌باشد.

مرکز ثقل برنامه‌های پژوهشی سینگر روانشناسی شخصیتی، اجتماعی و بالینی است. وی در زمینه‌های پروسه‌های (فرآیند) تعقلی، قدرت تخیل و فانتزی، روشهای روان درمانی برای پرخاشگران و هم‌چنین معتادان پژوهشهای ارزشمندی انجام داده است. از زمره

تحقیقات برجسته او در زمینه‌های تأثیر تلویزیون بر قدرت فانتزی کودکان ورشد شخصیتی آنها می‌باشد که نشر یافته است.

۱۳. نتایج پژوهشهای دورتی سینگر به نقل از صادق طباطبایی، طلوع ماهواره و افول فرهنگ صفحه ۸۲- ۷۶ به نقل از مأخذ ذیل:

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۷ (۱۹۸۲).L J ,regniS .U .G .D ,regniS .W ,iksnytcapaR noitacinummoC fO lanruoJ).nerdlihC gnuoY roF mulucirruC A :noisiveleT) ۳۲, ۴۶ ۵۵

gnihcaeT ۱۴. در اصل سی‌ام قانون اساسی آمده است: «دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسط فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفایی کشور بطور رایگان گسترش دهد. مقایسه تطبیقی اجمالی بین این قانون و وضعیت موجود در آموزش و پرورش و آموزش عالی گویای ضرورت توسعه رفاه عمومی و عدالت اجتماعی است.

۱۵. ووگل، ازرا، پژوهش legoV arezE، ژاپن کشور شماره یک (۱۹۷۷). ترجمه شهیندخت خوارزمی- علی اسدی (۱۳۶۶) چاپ اول تهران: نشر نگارش صفحه ۱۳۷ و ۱۳۵ و ۳۸

۴. این مقاله در ۲۰ اسفند ۱۳۷۳ در شماره ۱۳۲۱۶ براساس بررسیهای انجام شده توسط نگارنده در روزنامه خراسان به چاپ رسیده وباقی مقالات در حجاب درونی و غیرت در دست تألیف می‌باشد.

۵. ارمغان دیدار سازمان تبلیغات اسلامی. مرکز آموزش و پژوهش در دیدار با زنان فرهیخته کشور ۸/ ۷/ ۷۸

۶. وکیلیان، منوچهر. تاریخ آموزش و پروش در اسلام و ایران. تهران: دانشگاه پیام نور (۱۳۷۴)

۷. جزوه‌های منتشره ستاد نمایندگی ولی فقیه در سپاه و معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه.

۸. علاقه‌بند، علی. اصول مدیریت آموزشی. (۱۳۶۹). تهران: دانشگاه پیام نور

۹. فم درزبان فرانسه به معنی زن می‌باشد. فمنیست یعنی‌زنگرایی- زن‌خواهی حقوقی.

به اصولی معتقدند از جمله اصل رسیدن به حقوق مساوی به معنای مشابه با مردان اگر مرد حق دارد با چند زن ارتباط داشته باشد زن هم باید بتواند ارتباط داشته باشد و اصل دیگر

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۸

می‌گویند برای احقاق حقوق زنان باید مبارزه کرد. برخی از فمنیستها مبنای ظلم را ازدواج می‌دانند که باید ازدواج را از اجتماع بردارند و ... (بولتن ویژه زنان نهاد نمایندگی مقام رهبری). این نظریات و طرفداران آن از طرف سازمان بین‌المللی یونسکو حمایت می‌شود!!

۱۰. اینگلس، فرد. رسانه‌ها. مترجم محمود حقیقت کاشانی. مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌ای صدا وسیما چاپ اول ۱۳۷۷

۱۱. کتاب سروش (مجموعه مقالات (۲) رسانه‌ها و فرهنگ). تهران: صدا وسیمای سروش. چاپ اول ۱۳۷۶

۱۲. منصوری، جواد. جنگ فرهنگی علیه انقلاب اسلامی. (۱۳۶۹). مشهد؛ آستان قدس رضوی

۱۳. یونسکو. یک جهان چندین صدا. ترجمه ایرج پاد (۱۳۶۹) تهران: سروش

۱۴. برگ، اتوکلاین روان‌شناسی اجتماعی، ج ۲ ترجمه محمدعلی کاردان

۱۵. معتمدنژاد، کاظم. وسایل ارتباط جمعی ج یکم

۱۶. ایهارا، شینتارو. ژاپنی که می‌تواند بگوید نه- چرا ژاپن درمیان همسانان اولین خواهد بود. وزارت امور خارجه چاپ اول (۱۳۷۲) ترجمه فرهاد نجف‌زاده خوبیی

۱۷. بنه دیکت، روت. ژاپنی‌ها دارند می‌آیند (الگوهای فرهنگ ژاپنی) (۱۹۴۸- ۱۸۸۷) ترجمه: حسین افشین منش تهران: امیرکبیر

(۱۳۷۱) بنه دلکت مردم شناس صاحب نام آمریکایی می‌باشد.

۱۸. فلسفی هیئت معارف اسلامی. گفتار فلسفی جوان ج ۲ (۱۳۴۸)

۱۹. روزنامه سلام از تاریخ ۱/ ۲/ ۷۶ تا ۱/ ۴/ ۷۶ روزنامه همشهری اردیبهشت و خرداد ماه ۷۷

۲۰. کیوی، ریمون کامپنهود، لوک‌وان. روش تحقیق در علوم اجتماعی ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر. تهران: فرهنگ معاصر (۱۳۷۰)

.۲۱

نقش تربیتی والدین و رسانه‌های گروهی، ص: ۱۵۹

۲۲. اقتباس، سیف، علی‌اکبر. روش تهیه پژوهشنامه در روان‌شناسی وعلوم تربیتی بر اساس راهنمای انتشارات انجمن روان‌شناسی آمریکا. (۱۳۷۸) تهران: دوران تاریخ تألیف (۱۹۹۴)

۲۳. دلاور، علی. روشهای تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: دانشگاه پیام نور چاپ اول (۱۳۶۸)

۲۴. کریمی، یوسف. روان‌شناسی اجتماعی. تهران: دانشگاه پیام نور چاپ اول (اسفند ۱۳۶۸)

۲۵. نهج‌البلاغه. ترجمه فیض الاسلام

۲۶. اصول کافی ۴ جلد

۲۷. وسائل الشیعه

۲۸. ساروخانی، باقر، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی ج ۲ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی- چاپ دوم ۱۳۷۸

۲۹. صانعی، پرویز. قانون و شخصیت چاپ اول ۱۳۴۴

۳۰. سرمدی، محمد منصور- اصول مقدماتی وراثت- چاپ اول ۱۳۶۸

آثار مؤلّف

۱. عدم سازگاری اسلام و ایده‌جامعه مدنی

۲. حجاب از منظر فطرت و عقل و شرع چاپ دوم

۳. حقوق وتکالیف زوجین ومقایسه تطبیقی با متون مذهبی درقرآن و روایات

۴. حقوق و وظایف زن و شوهردرقرآن و روایات

۵.. نقش تربیتی والدین ورسانه‌های گروهی در الگوپذیری نوجوانان و جوانان.

۶. مجموعه داستان‌های واقعی. چاپ دوّم

۷. علل ظهور امام زمان عجّ الله فرجه در قرآن و روایات

۸. DCV سلسله مباحث علل ظهور امام زمان عجّ الله فرجه

۹. نرم افزار علمی کاربردی جامع حجاب

مرکز پخش: ۰۹۱۹۱۴۷۲۳۰۵

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحیم
جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید

بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج – به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهـده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جـدا کرده است و از علوم مـا که به دسـتش رسـیده، به او سـهمی دهـد تا ارشاد و هـدایتش کنـد، خداونـد به او می‌فرمایـد: «ای بنـده بزرگوار شریـک کننـده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سـزاوارترم. فرشـتگان من! برای او در بهشت، به عـدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسـکری علیه السـلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشـتن بینـوایی ضـعیف را دارد و تـو او را از دسـتش می‌رَهـانی، یـا مردی نـاصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضـعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می‌گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سـپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی‌گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسـند زیـد: امام حسـین علیه السـلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخوانـد و او اجابت کنـد، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».